

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XIV-то обикновено Народно събрание.

Втора редовна сесия.

LXX заседание, четвъртък, 4 февруарий 1910 г.

(Открито отъ подпрѣседателя г. Н. Гимиджийски, въ 3 ч. 15 м. слѣдъ пладнѣ)

Прѣседателствуващъ Н. Гимиджийски: (Звъни)
Засѣданието се отворя.

Има налице нужното число народни прѣдставители, за да се състои то законно.

(Отъ 197 народни прѣдставители отсъствуватъ 43, а именно: г. г. А. Ангеловъ, Ц. Бакаловъ, С. Бърневъ, В. Вълчевъ, В. Георгиевъ, Г. Георговъ, Н. Гешевъ, Й. Гунчевъ, Д-ръ С. Даневъ, М. Дановъ, В. Димчевъ, Д-ръ И. Дрънковъ, М. Златановъ, Д. Илиевъ, Д-ръ Г. Калинковъ, А. Каназирски, Г. Кермедчиевъ, Д. Константиновъ, Г. Копринаровъ, Н. Коцевъ, Н. Кжневъ, В. Мантовъ, К. Маричковъ, Ц. Мисловъ, Д. Митовъ, Г. Палашевъ, Д. Папазовъ, П. Пешевъ, Я. Поповъ, Г. Радойковъ, Д-ръ Е. Разпоповъ, И. Реджебовъ, С. Родевъ, И. Мехмедовъ, И. Самарджиевъ, В. Станчевъ, Н. Станчевъ, Д. Чакъровъ, Г. Черневъ, Г. Шиваровъ и А. Екимовъ)

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че е постѣпилъ отъ Министерството на финанситѣ законопроектъ за допълнение на закона за данъка върху сградитѣ. Тоя законопроектъ ще бѣде раздаденъ на г. г. народнитѣ прѣдставители и, по рѣшение на Събранието, поставенъ своевременно на дневенъ редъ.

Постѣпилъ е отъ Министерството на външнитѣ работи и на изповѣданията законопроектъ за добавяне втора алинея къмъ чл. 2, измѣнението на забѣлжката къмъ сѣщия членъ и отмѣненіе на буква е въ чл. 24 отъ закона за пенситѣ на енорийскитѣ свещенослужители. Тоя законопроектъ ще бѣде раздаденъ на г. г. народнитѣ прѣдставители и, по рѣшение на Събранието, своевременно поставенъ на дневенъ редъ.

Постѣпило е прѣдложение отъ софійския народенъ прѣдставителъ, г. К. Батоловъ, подписано отъ нужното число народни прѣдставители, съ което казва: (Чете) „Прѣдъ видъ на това, че отдавна се чувствува нужда да се урегулира положението на чиновницитѣ по разнитѣ министерства, като се опрѣдѣли тѣхното число, длѣжноститѣ, които занимаватъ съ подраздѣленията имъ на класове и степени, както и заплатитѣ, които получаватъ, възъ основа на чл. 109 отъ конституцията, моля почитаемото Народно събрание да избере една шестнадесеточленна комисия, която да изработи надлежния щатъ за чи-

новницитѣ по разнитѣ министерства въ царството“. Това прѣдложение ще бѣде отпечатано, раздадено на г. г. народнитѣ прѣдставители и, по рѣшение на Събранието, поставено своевременно на дневенъ редъ.

Постѣпило е питане отъ фѣрдинандския народенъ прѣдставителъ, г. Г. Георговъ, къмъ г. министра на финанситѣ, съ което го пита: какво мисли да направи съ дневнитѣ и пѣтни пари на онѣя чиновници, които сж били командировани прѣзъ минало врѣме по нѣкоя държавна работа, и на които досега не сж били изплатени. Това питане ще бѣде изпратено на г. министра, понеже го нѣма сега, да отговори своевременно.

Пристѣпваме къмъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за учрѣдяване орденъ „Светитѣ Равноапостоли Кирилъ и Методий“.

Моля секретаря г. Христовъ да прочете законопроекта.

Секретаръ А. Христовъ: (Чете)

„М О Т И В И

къмъ законопроекта за учрѣдяване орденъ „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“.

„За да се ознаменува и увѣковѣчи славното и велико събитие — провъзгласяването на България въ независимо царство — тоя важенъ и толкова очакванъ исторически актъ, който свърза новата история на българския народъ съ древното му славно минало, правителството взе рѣшение да се учрѣди единъ орденъ „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“. На ордена се дава това название, защото имената на Св. Св. Равноапостоли Кирила и Методия, първоучителитѣ български, сж тѣсно свързани съ древното българско царство, и духътъ имъ е витаелъ надъ българското плѣме прѣзъ послѣдователитѣ усилни врѣмена и прѣзъ периода, въ течение на който се подготви възобновяването на третото царство. Чрѣзъ тѣхъ българскиятъ народъ е билъ озаренъ отъ свѣтлината на вѣрата, а поради книжовната дѣятелностъ, която сж развили срѣди него, тѣ сж станали символъ на българската просвѣта.

„Прѣдъ видъ изложеното и съгласно чл. 59 отъ конституцията, внасямъ въ Народното събрание тукъ приложения законопроекта за учрѣдяване орденъ „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“ и моля г. г. народните прѣдставители да го приематъ.

„Столица София, 29 януарий 1910 г.

„Прѣдседателъ на Министерския съвѣтъ:

А. Малиновъ.“

„Законопроектъ

за учрѣдяване орденъ „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“.

„Чл. 1. За да се ознаменува и увѣковѣчи славното и велико събитие — провъзгласяването на България въ независимо царство — учрѣдява се орденъ „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“.

„Чл. 2. Орденътъ „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“ ще заема, на вѣчни врѣмена, първенствующе мѣсто между всички ордени и знакове на отличие на българското царство и ще се дава въ рѣдки случаи за велики заслуги спрѣмо отечеството и прѣстола.

„Чл. 3. Негово Величество Царьтъ е великъ магистъръ на ордена.

„Чл. 4. Орденътъ „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“ има само една степенъ: кавалеръ.

„Чл. 5. Знаковетъ на ордена сж: кръстъ висящъ на широка лента, която се носи прѣметната прѣзъ лѣвото рамо, и звѣзда, която се носи на лѣвата страна на гърдитъ.

„Орденътъ има и огърлие.

„Чл. 6. Кавалеритъ на ордена се назначаватъ до живото. Числото имъ е 15.

„Чл. 7. Прѣстолонаслѣдникътъ и князетъ отъ царското сѣмейство, при наврѣшване 18-та си година, носятъ по право огърлието на ордена.

„Огърлието може да се дава и на други членове отъ царското сѣмейство.

„Чл. 8. По отношение на българскитъ подданици, съ ордена може да се награждаватъ само държавни мъже и военни лица, достигнали до най-високия чинъ въ иерархията. Това високо отличие, обаче, може да бѣде дадено само слѣдъ като лицето е придобило най-високитъ степени на другитъ български ордени.

„Чл. 9. Съ ордена „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“ може да се награждаватъ: а) владѣтели на чуждестранни държави и иностранны принцове отъ християнско вѣроизповѣдание; б) чуждестранни държавни мъже, които сж принесли бѣлжити услуги на България; в) българи и чужденци, които иматъ особени заслуги къмъ човѣчеството.

„Чл. 10. Владѣтелитъ, князетъ отъ царско потекло, както и всички чужденци, кавалери на ордена, не влизатъ въ числото прѣдвидено въ чл. 7.

„Чл. 11. Когато нѣкой отъ кавалеритъ на ордена се помине, наследникитъ сж длъжни да увѣдомятъ за това канцлера на българскитъ ордени и да повърнатъ знаковетъ на ордена на великия магистъръ.

„Чл. 12. Празникътъ на ордена „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“ е 11 май.

„Чл. 13. Лишениитъ съ сѣдебни присѣди отъ граждански и политически права лица губятъ правото да носятъ знаковетъ на ордена и се заличаватъ отъ списъка на кавалеритъ.

„Чл. 14. Подробното описание на ордена и реда за награждаване съ сѣщия се установява съ височайше одобренъ статутъ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Мирски.

Н. Мирски: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Като съмъ съ претенцията да се наричамъ истински демократъ, първото нѣщо, което ще си помислите, като се качихъ на трибуната, е това, че азъ ще бѣда противъ законопроекта. Далечъ не.

Г. г. народни прѣдставители! Нашиятъ великъ законодатель, като е обсежалъ въпроса: да има ли въ българската държава ордени, намѣрилъ е, че трѣбва да има, но като подъ думата „орденъ“ е далъ да се разбере, че нѣма да се разбира тая дума въ сръднѣвѣковния смисълъ и е постановилъ противъ демократическия принципъ — да се даватъ ордени у насъ само на военни лица. Всички знаете, какво означава думата „орденъ“ или „ordo“. Голѣмитъ тѣла, които съставляватъ една държава, това сж ордени. Първото отъ тия тѣла — орденътъ на дворянитъ, l'ordre de la noblesse — ние бихме казали съ термина, който обича да употребява г. Драгиевъ — орденъ на болеритъ, но мина вече това врѣме, въ което членовѣтъ на държавата се дѣлятъ по ордени и затова у насъ думата орденъ ще бѣде въ смисълъ, въ каквато е употребена въ закона за Légion d'honneur — въ закона, който учрѣди, слѣдъ като бѣха супремари ордени прѣзъ великата революция, новия орденъ въ Франция „Дружина почетна“ — Compagnie d'honneur — учрѣденъ за възнаграждаване лична заслуга. Такъвъ е, както казахъ, въ Франция орденътъ на почетната легия, или наричанъ l'ordre de la légion d'honneur. Нашето IV-то велико Народно събрание, въ засѣданието си отъ 17 май 1893 г., поправи текста на нашата конституция, като постави въ България да могатъ да се раздаватъ ордени безъ разлика, гражданско ли е или военно лицето. При разглеждането на чл. 58 отъ конституцията въ новата му редакция, нито при първото четене на закона за измѣнение конституцията, нито при второто, нито при третото взема нѣкой думата, освѣнъ моята скромна личностъ, и азъ казахъ подиръ като докладчикътъ наведе да се махнатъ отъ чл. 58 думитъ „сѣщо и ордени“, защото раздаването на ордени се прѣдвиждаше въ слѣдния членъ, именно въ чл. 59: (Чете) „Кръстю Мирски: Г. г. народни прѣдставители! Не съмъ поклонникъ на ордени, но като имамъ прѣдъ видъ, че у насъ ордени за военни заслуги сж узаконени, то напълно съмъ убѣденъ, че трѣбва да има ордени и за граждански заслуги“.

Д. Мишевъ: А-а-а!

Н. Мирски: „Когато държави като французката република иматъ ордени за граждански заслуги, а и въ всичкитъ съседни намъ държави сѣществуватъ ордени и за граждански лица, защо да ги нѣмаме и у насъ“ — именно, защо да нѣмаме орденъ и у насъ за граждански лица. „Прѣдседателъ: Желаетъ ли още нѣкой да говори?“ — никой. „Понеже никой не иска да говори ще дамъ на гласуване. Който не приема да си вдигне ржката. Никой не вдига. Приема се“. Българскиятъ народъ въ лицето на IV-то велико Народно събрание едногласно прие: България да има и по-нататъкъ ордени, но да може, държавниятъ глава да дава ордени и на граждански лица. Въ обикновенитъ ни Народни събрания не веднажъ е говорено противъ ордени. Азъ не мога да не цитирамъ това, що е казалъ единъ отъ най-младитъ народни прѣдставители въ VIII-то обикновено Народно събрание на 13 декемврий 1895 г. (Чете) „Всички сме викали противъ ордени... Признаваме и днесъ... че дѣйствително това е единъ институтъ, който не трѣбва да сѣществува у насъ... Моля ви, г. г. прѣдставители, да зачеркнете § 3“ — тоя параграфъ е: 30.000 л. за купуване на ордени — „Отъ единъ народенъ прѣдставителъ, на когото гърдитъ сж украсени съ ордени...“

А. Стамболийски: Кой това, г. Такев? ли?

К. Мирски: (Чете) „От един народен представител“ — не е казано и от един министър — „на когото гърдите сж украсени съ орден и диаманти, недѣйте чака една самостоятелна политика въ камарата“.

А. Стамболийски: Много върно.

К. Мирски: И може би това като сж имали прѣдъ видъ белгийцитѣ, вмѣнили си въ обязаностъ и станало у тѣхъ обичай, имащъ сила на законъ, всѣки народенъ прѣдставителъ, който бжде награденъ, да си слага пълномощието, което има като народенъ прѣдставителъ, като членъ на камарата на прѣдставителитѣ.

К. Сидеровъ: Кой е говорилъ онуй, което четохте, г. Мирски? Моля Ви се, кажете.

К. Мирски: Азъ съмъ се качилъ на трибуната да говоря обективно по въпроса и затова личности нѣма да споменавамъ.

А. Стамболийски: Важно е да се знае.

К. Мирски: Свободни сте да се ровите и да намѣрите личността. Азъ указахъ датата и излишно е да споменавамъ личността, за да мога да остана и азъ самъ обективенъ. И така, когато въ Белгия, както при другъ единъ случай имахъ честта да помена, изберахъ едно за народенъ прѣдставителъ и когато той бжде награденъ, той си дава оставката. Ако го изберахъ втори пътъ, ще дойде да прѣдставлява по-нататъкъ народа, но иначе, ще си остане у тѣхъ. Разбира се, този обичай е за почитъ, защото той дава основание да се мисли, че въ Белгия, когато е учрѣденъ още първиятъ орденъ въ 1832 г., ако се не лъжа, мислило се е, че ордени ще се даватъ само на дѣйствително, безспорно заслужили лица. Щомъ има съмнѣние въ заслугитѣ на нѣкое лице — думата е за мѣстнитѣ граждани — на такъвъ да се избѣгва даването на орденъ, за да не се излага на критика и държавниятъ глава на страната, па и респективниятъ министъръ, който е приподписалъ указа за награждаването гражданина и който съ приподписването указа се излага въ сжщата минута, откогато се обнародва той, на всеобщо критикуване за това, да-ли, дѣйствително, е било заслужило лицето, което държавниятъ глава е наградилъ, и порицанието пада — като се почита една наредба въ основния законъ на Белгия — на министра, защото той е билъ свободенъ да не приподпише указа и да не може да се награди никой белгиецъ. У насъ, като сме конституционна монархия, ние не можемъ да не поддържаме, че слѣдва да зачитаме и обичаитѣ, които сжществуватъ въ всѣки конституционни монархии, па още, както ви казахъ, и въ великата република Франция, дѣто и до днесъ законътъ за орденъ на почетната легия сжествува и нито е правено прѣдложение за отмѣненето му.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Основанъ отъ Наполеона Бонапартъ.

К. Мирски: Да, когато слѣдъ французката революция, както поменахъ, се унищожиха всѣкиятъ орденъ въ Франция и се живѣ нѣколко време безъ такива, въ тая държава Бонапартъ, като не могълъ да царува, безъ да раздава орденъ, възложилъ на държавния съветъ изработването на единъ законопроектъ за учрѣдяването единъ орденъ, именно орденътъ на почетния легионъ. Но изработениятъ проектъ не е станалъ законъ; той е билъ надлежно разгледанъ и гласуванъ отъ французкото народно

прѣдставителство и чакъ тогава, именно на 19 май 1802 г. орденътъ, назначенъ, за да се почитатъ чрѣзъ него всѣки лични заслуги, е билъ установенъ, и днесъ имаме въ Франция орденъ на почетния легионъ, военната медаль, академическитѣ палми и земледѣлска заслуга le *meritè agricole*. И още въ държавниятъ съветъ, когато се е разгледвалъ законопроектътъ, сж станали дълги прѣспирни, да се дава ли орденъ и на военни лица, и на граждански лица или само на военни. Рѣшението е било, че орденътъ въ една демократическа страна не бива да се дава само на военни, защото въ никоя демократическа страна гражданитѣ не се дѣлятъ на военни и граждански, а сж си граждани, иматъ равни права и равни длѣжности прѣдъ законитѣ. Слѣдъ това трибунатътъ на Франция съ 50 гласа срѣщу 38 е гласувалъ законопроектъ и законодателното тѣло съ 166 гласа срѣщу 110 е приело тоя законопроектъ, та тъй е могълъ да се създаде законътъ, защото иначе, не би го утвърдилъ по тогавашнитѣ закони на Франция държавниятъ глава.

Насъ въ послѣдно време почнаха да именуватъ Япония на Балканския-полуостровъ. При първия режимъ на народно-либералната партия нѣкои си обичаха да наричатъ България Балканска Пруссия. Слѣдъ като у насъ колко-годѣ се възстанови свободата и законността подиръ първия стамболовистски режимъ, първиятъ тогавашенъ министъръ нарече нашата страна Балканска Белгия и струва ми се, че въ интереситѣ на нашия народъ е да прѣдпочитаме да работимъ, за да може единъ денъ да станемъ Балканска Белгия, разбира се, като, прѣди всѣчко, не изпущаме изъ прѣдъ видъ основния принципъ за всѣка правова държава — законността. Въ Белгия, нанстина, кралътъ раздава гражданскитѣ и военнитѣ орденъ, но като се съобразява съ респективнитѣ наредби на основния законъ на тая истинска демократическа страна. И затуй тамъ съ първия още законъ отъ 11/25 юлий 1832 г., като е учрѣденъ единъ граждански и воененъ орденъ подъ название *l'ordre de Léopold* — Леополдовъ орденъ, назначенъ за възнаграждаване заслуги, направени на отечеството, съ чл. 4 на сжщия законъ е постановено слѣдующото: „Раздаването на орденитѣ става съ указъ, въ който се излагатъ мотивитѣ и се обнародва указътъ въ официалния вѣстникъ“. Значи, винаги по прѣдложение на надлежния министъръ става даването на орденъ. Излишно е да цитирамъ законитѣ на Белгия за другитѣ имъ орденъ. Достатъчно е само да упомена тия орденъ: желѣзниятъ кръстъ, орденъ, създаденъ на 1834 г., пометниятъ кръстъ, създаденъ въ 1852 г., индустриалната декорация, учрѣдена въ 1847 г. за работници и занаятчии, военна декорация, създадена въ 1883 г., пометниятъ кръстъ за доброволци, създаденъ въ 1880 г., а слѣдъ това може да има издадени и други. Нашата конституция съ чл. 59 прѣдписва сжщо учрѣдяването на нашитѣ орденъ да става съ специални закони и затова много основателно ние сме сезирани сега съ законопроектъ за учрѣдяването на единъ орденъ у насъ. Ако това бѣше направено още въ 1902 г., когато азъ имахъ честта да отправя едно питане, именно на 17 юлий 1902 г., къмъ тогавашния премиеръ, ние не пѣхме да четемъ при издаванетоъ рескрипти за орденъ „Светитѣ Кирилъ и Методий“ — това, което четохме въ в. „Новъ вѣкъ“ и в. „Свобода“. По-нататъкъ мога да си спомна думитѣ и да ви ги цитирамъ, какво именно се е писало тамъ. (Чете). „Споредъ нашата конституция, князътъ има право да раздава орденъ — съгласно закона е казано. Чл. 59 изрично казва: „Учрѣдяването на орденитѣ става съ особенъ законъ“. Като нѣмаме още законъ за сжществуващитѣ орденъ въ държавата и като отъ това не слѣдва, че могатъ да се раздаватъ орденъ частно отъ държавния глава, тъй като всѣки официаленъ актъ у насъ трѣбва да бжде приподписанъ отъ над-

лежния министър, както прѣдписва чл. 154 отъ конституцията, имамъ честъ да попитамъ г. министър-президента: ще се погрижи ли, щото у насъ да прѣстане да се раздаватъ орденѣ, безъ да е приподписанъ указъ отъ надлежния министъръ и като въ указа или доклада се изложатъ особенитѣ заслуги на тия, които се декориратъ и се обнародва указътъ тѣй, както се прави въ всички конституционни страни и което е въ интереса на работата. Доколкото си спомнямъ, даже и въ Прусия сѣ по прѣдложение на респективния министъръ се даватъ орденитѣ. (Чете) „Министър-президентъ Д-ръ С. Даневъ: Кой знае? Отъ това още не слѣдва, че женитѣ не могатъ да получаватъ орденѣ“. — Защо ли г. Даневъ е говорилъ това — за женитѣ, когато азъ не съмъ нито поменалъ думата „жена“ въ своето питане, за мене и до днесъ е загатно и сѣ спомнямъ народната мъдростъ: „Жено врачанска“ (Смѣхъ). (Чете) „Досега практиката у насъ е била — продължава г. Даневъ — че разпорежданията на държавния глава по даване орденѣ не сѣ били приподписвани отъ никой министъръ. Това не е ставало нито веднага слѣдъ измѣнението на конституцията, нито въ министерствата, които сѣ се промѣнили отъ 1894 г. насамъ. И азъ не съмъ считалъ за нужно да измѣнявамъ този обичай, защото прѣди да поставя тѣй, трѣба да имаме нѣкои разпореждания, нѣкои закони, та когато приподписвамъ да знаа на какво основание го правя. Така само да приподписвамъ, види ми се неумѣстно. И тѣй въпросътъ се свежда въ туй: ще внесемъ ли законъ, за да удовлетвори́мъ трѣбванията на конституцията или не“. — „М. Такевъ: Мислите ли да внесете законъ въ редовната сесия?“ — „Министъръ Д-ръ С. Даневъ: Имамъ много по-важни работи, г. Такевъ, не се обѣщавамъ. Ако бѣдемъ по охолни...“ По-нататкъ още нѣщо е говорилъ г. Даневъ и подиръ туй дойдохме да станемъ и по право, де юре, независима държава и видѣхме въ „Държавенъ вѣстникъ“ единъ рескриптъ, че у насъ се създава орденътъ „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“. И почнаха отъ всичкитѣ страни у насъ да критикуватъ правителството, но то кавалерски отговори, чрѣзъ официалния вѣстникъ, ако си спомнямъ, че направено е проектъ: въ най-близката сесия на Народното събрание ще има народното прѣдставителство да каже думата си, като ще се внесе за това нужния законопроектъ. Да бѣше кабинетътъ на г. Данева направилъ това, за което го питахъ на 17 юлий 1902 г., поддържанъ отъ г. М. Такевъ; народенъ прѣдставителъ тогава, не шѣхме да четемъ и въ вѣстници, като „Свобода“ и „Новъ вѣкъ“, че начинътъ на създаванетоъ на „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“ не отговаряло на текстуалното прѣдписание на конституцията — „Новъ вѣкъ“, 3 юний 1909 г. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че правителството е поставило много коректно, като е побързало да ни сезира съ прѣдметния законопроектъ. Но азъ желая, щото въ комисията той законопроектъ да прѣтърпи онова измѣнение, което се налага въ интереса и на короната, именно, да легне въ законопроекта една наредба, каквато има въ законитѣ и на други парламентарни, даже и просто конституционни страни, по прѣдмета. Това е необходимо, защото иначе, ще продължава у насъ да се критикува държавниятъ глава, а това не е въ интереса за стабилността на нашата държава. Когато въ една държава не се пазятъ всичкитѣ наредби на нейнитѣ закони, държавниятъ глава се излага основателно на критика и споредъ авторитетното мнѣние на единъ писателъ, сътрудникъ на отличното руско списание „Вѣстникъ Европы“ — азъ поддържамъ, че законопроектътъ, ако излѣзе отъ комисията въ тая редакция, безъ да се прибави още единъ членъ, като чл. 4 отъ закона за първия белгийски орденъ и какъвто членъ има и въ закони за орденѣ на други държави, ние ще направимъ една

грѣшка и затова желателно е законопроектътъ въ това отношение да прѣтърпи нужното измѣнение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Стамболийски.

А. Стамболийски: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Материята, която ни се поднася чрѣзъ този законопроектъ, е свършено нова за българския парламентъ. Доколкото можахъ да науча, никога не е вънасянъ въ българското Народно събрание подобенъ законопроектъ. Ето защо, онуй, което ще се изкаже сега, е сформировано набързо, още повече, че и самия законопроектъ едва сега нѣкои отъ насъ го получиха. Прѣдварително обаждамъ, че азъ, отъ страна на земеделската група, ще се обява противъ самия законопроектъ и ще се помъча да мотивирамъ нашето мнѣние, въобще, по този въпросъ — по въпроса за орденитѣ.

Поднася ни се единъ законопроектъ, съ който се позволява на държавния глава въ България да раздава извѣстни орденѣ за споменъ на събитията, което стана на 22 септемврий въ гр. Търново. Прѣди всичко, нека се запитае нажасичко, какъвъ е произходътъ, отъ дѣ произтичатъ тѣзи орденѣ.

И въ литературата, и въ историята, и навѣждѣ, кждѣто се проявява животътъ на човѣшкитѣ общества, ще забѣлѣжимъ, че сѣ съществували извѣстни знаци, давани за отличие, за признателностъ, за любовъ, за заслуги и пр. и пр. (Смѣхъ)

А. Краевъ: И за любовъ.

А. Стамболийски: Да, и за любовъ, ще Ви кажа, г. Краевъ. Още прѣзъ варварскитѣ врѣмена е имало тѣзи знаци, тѣзи отличия; по-послѣ ние виждаме въ азиатскитѣ провинции — Палестиня и пр. — създава се нѣкакъвъ орденъ военно-монашески — мисля въ 1098 г. Послѣ въ рицарскитѣ врѣмена на всички ви е извѣстно, онзи, който се отличил въ нѣкое дѣйствио, въ нѣкой дуелъ, давалъ му извѣстенъ знакъ за отличие, за заслуга. Послѣ, Константинъ Великий, доколкото си спомняме отъ историята бѣ създалъ първия орденъ кавалерийски за отличие пакъ въ врѣме на война. И обикновенитѣ знаци отъ появяванетоъ на християнството сѣ били кръстове. По-подирѣ ние виждаме, че всички държави прѣзъ врѣмена на деснотическитѣ, монархическитѣ, управления усвояватъ тѣзи видими знаци, тѣзи орденѣ и почватъ систематически да ги раздаватъ и да ги израждатъ, да ги изопачаватъ. И България, макаръ и демократическа страна, макаръ че се управлява отъ едно ужъ демократическо правителство, иде за пръвъ пътъ да узакони тѣзи орденѣ.

Що е орденъ, питамъ се азъ? Може да се обясни съ двѣ думи: орденътъ е видимъ знакъ, чрѣзъ който по-релефно се ознаменува извѣстно велико събитие въ живота на човѣшкитѣ общества; орденътъ е видимъ знакъ, чрѣзъ който по-релефно се изразява почитателността, обичта, или признателността къмъ оновова, на когото е даденъ. За какво се даватъ орденитѣ? Тѣ се даватъ — животътъ ни показва — за почитание. Почитанъ е извѣстно лице, даващъ му единъ знакъ, чрѣзъ който изразяващъ по-релефно своитѣ почитания. Послѣ — за споменъ, за да увѣковѣчишъ извѣстна срѣща прѣзъ своя животъ, или прѣзъ живота на двама души. Двама души размѣнятъ си знаци за споменъ, размѣнятъ си нѣкакви знаци — орденѣ за споменъ. Послѣ за заслуга: извѣстенъ общественъ дѣецъ въ извѣстни събития проявилъ своята дарба, рискувалъ живота си, проявилъ своитѣ заслуги къмъ отечеството. Народитѣ, общества даватъ нѣкакъвъ знакъ на този човѣкъ, като изказватъ съ него своята признателностъ. Сжщото е и за отличията. Орденътъ се явява като слѣдствие отъ вроденото чув-

ство у човѣка на признателностъ, отъ признателностъ раздаващъ ордени на онзи, който е заслужилъ, онзи, който се е отличилъ, онзи, когото обичашъ, онзи, за когото желаете да имашъ добри спомени.

Не можете да отнемешъ правото на единъ народъ да изказва признателността си, да възнаграждава заслужилитъ свои дѣйци; не можете, слѣдователно, да отнемешъ правото на единъ народъ да дава ордени, като видими знакове на тази признателностъ; не можете да отнемешъ правото на единъ народъ да дава пенсии, да възнаграждава заслужилитъ си дѣйци, да имъ дава и ордени. Сѣ пакъ ние — хората отъ земеделската група — ще се обявимъ противъ ония ордени, които демократическото правителство се стреми да учрѣди.

Кога, при какви случаи се даватъ ордени или тѣзи видими знаци, съ които се изказва признателностъ на известни лица? Казахъ: при нѣкакви велики събития: по врѣме на нѣкой прѣвратъ, чрѣзъ който е освободенъ известенъ народъ духовно или политически; по врѣме на нѣкаква революция, както бѣ примѣрътъ миналата година въ Турция, въ врѣме на хуриета — самитъ младотурци бѣха създали ордени, който бѣ достояние за всѣки единъ, който се възхищава отъ идеитъ, които младотурската организация проповѣдваше и се стремѣше да ги прокара, при това, въ управлението на турската държава.

Д. Мишевъ: И Хамидъ бѣше окачилъ.

А. Стамболийски: Дава се още ордени, както казахъ, на отличилитъ се дѣйци въ тѣзи събития; послѣ, на участницитъ въ тѣзи прѣврати и за споменъ пъкъ при срѣщи. Когато признаваме, че у човѣка е вродено чувството на признателностъ, когато признаваме, че не можемъ да отнемемъ правото на единъ народъ да дава ордени на своитъ заслужили синове, по коя причина, поради какви съображения, ще не запитате, ние се обявяваме противъ раздаването на ордени въ България? Оправдателни сж ордени тогавъ, споредъ менъ, когато се раздаватъ непосредствено отъ този, върху когото е показанъ или принесенъ заслугата онзи, на когото се дава ордентъ. Ако тѣзи ордени, тѣзи отличителни знаци се даваха непосредствено отъ самия народъ, никой не може да бже противъ самитъ ордени. Нека българскиятъ народъ прѣцѣни самитъ събития, нека той каже, да-ли сж тѣ велики и да-ли заслужаватъ да се създава единъ такъвъ знакъ за въ тѣхенъ споменъ и нека той прѣцѣни заслугата на лицата, които сж участвували въ тия събития, и тогавъ да имъ даде ордени. Тогава могатъ да бждатъ оправдателни тия ордени.

Д. Мишевъ: Народътъ въздига паметници на своитъ заслужили синове.

А. Стамболийски: Да. Народътъ въздига паметници — това е сжко единъ знакъ за отличие.

Д. Мишевъ: Най-голѣмата награда е — паметници да въздига само съ свои срѣдства, безъ да иска отъ държавата.

А. Стамболийски: Да, да, и това е една награда. Именно, и противъ тѣзи знаци на отличия, противъ тѣзи ордени ние не можемъ да се обявимъ, г. Мишевъ и никой демократъ не може да възтава противъ тѣхъ. Орденитъ, когато се създаватъ въ споменъ на известни велики събития и когато тѣ сж достояние за всѣки единъ, не могатъ да бждатъ осжждани, защото не произвеждатъ развращающе, деморализующе влияние. При една революция, при единъ прѣвратъ, онази организация, която диктува,

която върши тоя прѣвратъ, може да си създаде единъ знакъ, единъ ордени. Но този ордени не е прѣстѣпенъ, зловрѣденъ, защото всѣки единъ, който се възлнува отъ идеята, що прокарава тази организация, може да си достави този ордени. А онова, което е достѣпно за всѣкого, то не развращава, то не поражда омраза въ хората и порочностъ въ душата на самия човѣкъ. Ако азъ, носящъ тая връзка, я имамъ само азъ, и я имамъ дадена отъ нѣкого за отличие, въ мене естествено се създава гордостъ, самолюбие, щестлавие, самолюбие и пр. и пр. Но когато азъ знамъ, че тая вратовръзка може всѣки единъ отъ васъ да вземе, като похарчи единъ левъ, че тая връзка, този знакъ, който азъ нося като ордени, може да си достави всѣки единъ отъ васъ, който се възлнува, или който желае да носи този ордени, тогавъ този ордени за отличие не е прѣстѣпенъ, не е развратителенъ. Друга е работата, обаче, когато орденитъ не се раздаватъ непосредствено отъ самия народъ, когато тѣ се раздаватъ отъ едно лице, а още по-друга е работата, когато въ една демократическа страна се раздаватъ отъ единъ монархъ, отъ единъ държавенъ глава. Прѣди всичко, единъ човѣкъ не е въ състояние да оцѣни заслугитъ на хората, да посочи ония лица, които най-много сж заслужили на известенъ народъ, а още по-малко пъкъ единъ монархъ, единъ князь, може да направи тази прѣцѣнка, когато гледа прѣзъ очилата на монархизма, макаръ че живѣе въ една демократическа страна. Ето защо не само сега, а всѣкогашъ, когато се създаватъ ордени и се раздаватъ отъ единъ държавенъ глава на една демократическа страна по такъвъ единъ начинъ, ние ще се обявяваме противъ. Защо? Защото, прѣди всичко, единъ държавенъ глава, както казахъ, не е въ състояние да прѣцѣни самитъ заслуги на известни обществени дѣйци. И поради несправедливото раздаване на тѣзи ордени, той ще всѣва негодувание между масата. Отъ друга страна, поради обстоятелството, че тоя държавенъ глава, като личностъ противодемократична, изхожда отъ собственитъ си интереси и дава ордени не на истинскитъ заслужили хора на отечеството, а на хората, които сж заслужили нему лично, съ това върши едно прѣстѣпление въ една демократическа страна, каквато е и нашата.

Отъ трета страна, създадени тѣзи ордени само за нѣколкомина любимци на държавния глава, тѣ създаватъ порочностъ или, по-право, пороци въ душата на онѣзи, които носятъ тѣзи ордени. Понеже тѣ сж рѣдкоствъ, не сж достояние за обществото, за народа и за всички обществени дѣйци, и понеже само този любимецъ ги носи, въ него се създава, както казахъ по-рано, гордостъ, самолюбие, щестлавие, самолюбие и самоунищожение даже прѣдъ обществото.

Четвърто. Ние се обявяваме противъ такъвъ родъ ордени, защото смѣтаме, че тѣ тикатъ самата личностъ къмъ израждане, каратъ хората да бждатъ по-раболяни, да лакейничатъ, да употребяватъ непростителни срѣдства въ живота, само и само за да се домогнатъ до тѣзи ордени, до тѣзи видими знаци. Послѣ, и по друга причина ние сме противъ раздаването и противъ смѣстуването на тѣзи ордени, защото смѣтаме, че е прѣстѣпление въ една демократическа страна държавниятъ глава да се мжи, чрѣзъ такива непростителни срѣдства да насажда монархизма у насъ. Вие сте забѣлѣзали, че откажъ държавниятъ глава въ България успѣ да стабилизира положението си спрѣмо външния свѣтъ, има единъ стремежъ да стабилизира това си положение и спрѣмо тукашния свѣтъ, спрѣмо българския народъ. Но той не се мжи да спечели любовта на българския народъ чрѣзъ добри дѣяния и по такъвъ начинъ да стабилизира своето положение и тукъ, въ страпата, а се мжи по околни, по посторонни пѣтища, чрѣзъ посторонни срѣдства да направи това. Въ тѣзи благоприятия, въ това желание на

нѣкои дворцови кръгове, на нѣкои хора отъ княжеското сѣмейство да правятъ благодарения кждѣто трѣба и кждѣто не трѣба, и да правятъ благодарения за смѣтка на държавата, азъ съгледдамъ едно полъзновение отъ страна на нашия държавенъ глава да закрѣпи своето влияние, да закрѣпи себе си между народната маса. Азъ съгледдамъ, че това срѣдство — раздаването на орденитѣ — сжщо е продиктувано отъ желание да се засили у насъ монархизмътъ, да се затвърдятъ коренитѣ на днешната династия въ България.

Министъръ С. Паприковъ: И вие това не желаете! Имайте смѣлостта да кажете, не желае ли вашата група това?

А. Стамболийски: Да, г. министре, азъ имамъ смѣлостта и ще го кажа.

Министъръ С. Паприковъ: Никаква смѣлостъ нѣмате!

А. Стамболийски: Азъ бихъ желалъ държавниятъ глава за въ бждѣше да спечели любовта на българския народъ чрѣзъ своитѣ добри дѣла, а не чрѣзъ такива посторонни срѣдства; чрѣзъ такива изкуствени срѣдства много лесно може да спечели любовта на българския народъ.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Жалко е за българския народъ, ако може да бжде развратенъ съ ордени.

Министъръ С. Паприковъ: Не се срамувате, че стоите на трибуната.

А. Стамболийски: Ако въ българския народъ има вродена омраза къмъ коронованитѣ глави, то е поради лопитѣ дѣла на тѣзи короновани глави, поради кървавия режимъ на турския султанъ. Тоя султанъ е създавалъ омраза въ самия български народъ къмъ тия короновани глави и азъ бихъ желалъ онѣзи държавни глави, онѣзи короновани глави въ България, които искатъ да вържатъ коренъ, които искатъ да имъ бжде затвърдена династията, да се помжчатъ да създадатъ тия корени въ сърдцата на самия български народъ чрѣзъ своитѣ добри дѣла, по такъвъ начинъ да се закрѣпятъ, а не чрѣзъ ордени и чрѣзъ други полъзновения. И азъ се обявявамъ противъ орденитѣ, защото съгледдамъ такива едни полъзновения отъ страна на българския дворецъ.

Министъръ С. Паприковъ: Защото си дивъ — гатова.

А. Стамболийски: Даватъ се ордени на кои? — На 15 души. Кои сж тѣзи 15 души любимци на българския държавенъ глава? Онѣзи, които прокарватъ личната политика на княза въ България, онѣзи, които ръководятъ, или които сж създатели на личния, на котерийния режимъ въ България. И по такъвъ начинъ ще се създаде единъ дворецовъ кружокъ въ България и ще спъватъ демократическото развитие на българския народъ. Ние не желаемъ по такъвъ единъ изкуственъ начинъ да се закрѣпи династията въ България. Ние желаемъ българскиятъ князь българскиятъ народъ, да работятъ рамо до рамо, но да бждатъ обични помежду си поради добритѣ дѣла.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Свършихте ли, г. Стамболийски?

А. Стамболийски: Не съмъ свършилъ. Бждете спокойни; азъ имамъ на разположение още 2 часа.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Спрѣхте, та за това Ви питамъ.

А. Стамболийски: Г. г. народни прѣдставители! Първото велико Народно събрание, учрѣдителното Народно събрание на България, доколкото си спомнямъ, не е прѣдвидѣло създаването на ордени въ България отъ когото и да било. И струва ми се, то е било по-демократично. Тогазъ, когато е вѣялъ демократическиятъ духъ у насъ, въ учрѣдителното Събрание тогазъ се създадоха чл. чл. 57, 58 и 59 отъ конституцията, чрѣзъ които се забранява раздаването на разни титли, раздаването на ордени и пр. и пр. По-послѣ, когато у насъ вече почватъ да се забѣлзватъ, да се мержеятъ личнитѣ и котерийнитѣ режими, се нагласява работата въ IV-то велико Народно събрание, както каза г. Мирски ...

К. Мирски: За военнитѣ лица за военни подвизи още въ 1879 г., въ Учрѣдителното събрание се рѣши.

А. Стамболийски: А за гражданскитѣ? Оставете военнитѣ; азъ говоря въобще за гражданскитѣ; военнитѣ и тукъ, и навсѣкждѣ сж отдѣлна каста; по необходимостъ въ живота сж такива. Въ бждѣше, когато настане общиятъ миръ, когато разправитѣ между народитѣ, между хората не ще се уреждатъ вече по единъ варварски начинъ, а чрѣзъ единъ помирителенъ сждъ, военнитѣ ще паднатъ отъ само себе си, както и отъ само себе си сж се въздигнали, и за г. Николаева ще имаме само едни добри спомени. (Смѣхъ) Но по-послѣ, казвамъ, въ друго велико Народно събрание е позволено вече да се създаватъ и ордени, но ордени учрѣждавани съ законъ; дадено е право на държавния глава да раздава ордени, но само тогава, когато Народното събрание издаде законъ за тѣхъ. Досега, доколкото знаа, не е поднесенъ такъвъ законъ, а ордени отъ тогазъ и досега сж раздавани, и сж раздавани безсистемно, безразборно и безъ всѣкаква смѣтка. Струва ми се, че това положение, което бѣше досега, е много по-добро, отколкото това, което ще създадемъ съ настоящия законъ и което именно ще създаде едно демократическо правителство. Досега се вършеха произволи съ тѣзи ордени, нека се вършатъ и занепрѣдъ; нека се раздаватъ тѣзи ордени, но това раздаване да бжде за лична смѣтка на самия държавенъ глава. Този произволъ — защото и сжществуването на самитѣ ордени, както казахъ, днесъ-заднесъ, въ държавитѣ е единъ произволъ — този произволъ, казвамъ, създава нужния ефектъ, създава нужната реакция въ срѣдата на народнитѣ маси; този произволъ отъ страна на единъ човѣкъ, отъ страна на единъ държавенъ глава въ раздаването на ордени създава една симпатична демократическа вълна противъ орденитѣ, въобще противъ сжществуването на орденитѣ. И менъ ми бѣше драго, когато видѣхъ въ срѣдата на народнитѣ маси тази симпатична вълна, защото само въ Швейцария, въ истинско-демократическата Швейцария, вие ще видите онова прѣзрѣние къмъ орденитѣ, което напоследъкъ се зароди и у насъ. Въ Швейцария не сжществуватъ такива ордени. Даже и онзи чужденецъ, които би се нахичилъ съ ордени и отидѣше тамъ, ще бжде подложенъ на присмѣха и на хулитѣ на истинския демократическия швейцарецъ. Азъ бихъ желалъ сжщото нѣщо, сжщиятъ демократически духъ да се създадѣше и въ България, и приятно ми е когато виждамъ, че тоя духъ, че тази вълна противъ орденитѣ се е зародила и се заражда, като се виждаше отъ народнитѣ маси произвола на държавния глава по раздаването на самитѣ ордени. Винаги прѣстѣпленията и производитѣ на коронованитѣ глави създаватъ и симпатични демократически реакции. Тамъ, кждѣто има произволи отъ страна на единъ коронованъ глава, не само по отношение на орденитѣ, а по отношение на

всичко, тамъ ще видите и по-засиленъ демократически духъ. Едно частие е, ще каже нѣкога историкътъ, че България не е имала държавенъ глава, който да върши добри дѣла и чрѣзъ тия добри дѣла да спечели любовта на българския народъ; защото, ако ние имахме такъвъ държавенъ глава, ние нѣмаше да имаме онзи засиленъ демократически духъ, на който сме днесъ свидѣтели.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Значи, добръ е направено.

А. Стамболийски: Да, това е една аксиома, г. първи министре.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: То е много голѣмъ парадоксъ.

Д. Мишевъ: Въ стамболовия режимъ въ що се проявиха протеститѣ? Кажете примѣръ.

А. Стамболийски: Г. Мишевъ! Ако нѣмаше произволитѣ, ако нѣмаше прѣстѣпленията на Людовика XIV, или на Людовика XVI, или на неговитѣ прѣдшественици, може би нѣмаше да има великата французка революция.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Това е ново обяснение на революцитѣ въ свѣта, г. Стамболийски.

Д. Мишевъ: Г. Стамболийски! Кажете конкретно. Въ стамболовия режимъ кждѣ се проявиха тѣзи протести? Защо всички мълчеха — питамъ Ви?

А. Стамболийски: Повтарямъ, коронованитѣ глави, каквито прѣстѣпления и да правятъ, историята единъ день ще ги оправдае, защото между другото, благодарение на тѣхнитѣ произволи и прѣстѣпления, се развива демократическиятъ духъ въ народитѣ и имаме свзбодолубиви режими, каквито сѣ въ Франция, въ Швейцария, каквито начеватъ или наченаха и у насъ да бждатъ.

Г. Данаиловъ: Това е съвсѣмъ неправилно тълкуване на историята. Демократическитѣ идеи се развива благодарение на економическия развой на народитѣ, а не благодарение на нѣкакви си прѣстѣпления...

Нѣкой отъ мнозинството: Социалистически възгледъ на г. Данаилова. (Смѣхъ)

А. Стамболийски: Г. Данаиловъ! Недѣйте декларира сега, че сте социалистъ, защото тия убѣждения сѣ съвършено социалистически. (Смѣхъ)

Д. Мишевъ: Науката не е социалистическа.

Г. Данаиловъ: Още не сте разбрали, г. Стамболийски.

А. Стамболийски: Моля, ако нѣмаше кървавия режимъ въ Турция — хамидовия режимъ,...

Д. Мишевъ: Ами че той сега е по-кървавъ.

А. Стамболийски: ... никакви економически закони, никакви економически условия нѣмаше да създадатъ революцията или прѣврата на 11 юлий. Економическата структура, економическото развитие, материалниятъ животъ, макаръ че иматъ прѣстъ въ общо въ тия борби, но съвсѣмъ друга е била причината. Знаете, че първото учрѣдително събрание въ Франция прокламира прочутата декларация за правата на човѣка и на гражданина.

Обаждатъ се отъ мнозинството: Знаемъ.

А. Стамболийски: Значи, отнети сѣ били тия права на човѣка и на гражданина и затуй човѣчеството се е борило. Естествено е, че влияние и гладътъ. Тамъ, кждѣто е имало гладъ, тамъ, разбира се, борбата е била по-стихийна, обаче цѣльта е била да се извоюватъ граждански и политически правдини на народитѣ, а оттамъ-нататѣкъ вече, ще бжде борба за разпрѣдѣление на материалнитѣ блага.

Д. Мишевъ: Цѣла пропасть има между французката и турската революции.

А. Стамболийски: Прѣди всичко, трѣбва свобода за борба, па тогавъ вече ще се насочва борбата за разпрѣдѣление на тия материални блага. Искамъ да кажа, че положението, което досега царуваше у насъ, произволитѣ, които се вършиха съ раздаването на орденитѣ, бѣха отъ по-голѣма полза, отколкото положението, което сега ще се създаде чрѣзъ настоящия законъ. Благодарение на тѣзи произволи, благодарение на това беззаконие у насъ се бѣ сформирувало едно убѣждение, едно мнѣние противъ орденитѣ, противъ сѣществуването на всѣкакви ордени. Вие виждате хора, които сѣ минавали за републиканци нѣкога, за истински демократи, като г. Такева, сѣ се възмущавали противъ сѣществуването на такива ордени. Вие виждате рускитѣ писатели, думитѣ на които сѣ приповтаряни и отъ г. Такова, че сѣ казвали: нѣкога разбойникитѣ висѣха на кръстоветѣ, а сега обратното ставало; вие виждате думитѣ на г. Такова, казани въ самото Народно събрание, че орденътъ не е нищо, освѣнитъ една полкова — до такива изрази, макаръ и цинични, е достигнала демократическата душа на българина. Благодарение сѣществуването на произволитѣ въ раздаването на тия ордени. И не само въ душата на г. Такова имаме това възмущение, това убѣждение, това мнѣние противъ орденитѣ, а въ душата на всѣки единъ българинъ, има го и въ вашата душа даже. Между васъ и между насъ има сформирвано мнѣние, че онзи, на когото гърдитѣ сѣ окичени съ много ордени, той повече е прѣвивалъ грѣбнакъ, че този човѣкъ е голѣмъ любимецъ на двореца. Като оставимъ заналрѣдъ да сѣществуватъ тѣзи произволи въ раздаването на орденитѣ, ние ще засилимъ негодуването въ масата противъ тия ордени, противъ тѣхното сѣществувание, и единъ день, когато българската демокрация се издигне на краката си, когато започне да заповѣдва въ парламента, когато дойде въ парламента не фалшивата демокрация, а истинската българска демокрация, тя ще прѣмахне тѣзи дрънкулки, както ги нарича г. Такевъ.

Д. Мишевъ: Не знаемъ сега коя е фалшивата демокрация. Невѣжествената — тя е фалшива.

В. Молловъ: Земледѣлската.

А. Стамболийски: Искате да Ви обясня коя е фалшива демокрация, г. Мишевъ. Фалшивата демокрация е тази, която иде съ настоящия законъ да узаконява едни произволи на държавния глава.

Д. Мишевъ: Има конституция, която трѣбва да почитате, г. Стамболийски.

А. Краевъ: Не мислите какво говорите. Не Ви е срамъ!

А. Стамболийски: Не азъ трѣбва да се засрамя, а Вие, г. Краевъ, който минавахте единъ день за либералъ, а послѣ за демократъ, и Вие отдавна

трѣбваше да се засрамите и да излѣзете отъ редовотъ на тази царска демократия, както направи Вашиятъ учител г. Мирски.

Нѣкой отъ мнозинството: Ама той не е излѣзълъ още.

А. Краевъ: Значи, трѣбваше да бѣда въ либералната партия.

А. Стамболийски: Трѣбваше да бѣдете истински демократи. Ако останете вѣнъ отъ партията, то не значи, че не сте общественъ дѣецъ.

А. Краевъ: Най-малко отъ Васъ имамъ нужда да бѣда съвѣтванъ. (Прѣреkanie между г. Краева и г. Хаджинева)

А. Стамболийски: Слѣдъ тѣзи общи бѣлѣжки, които имамъ да направа, г-да, по въпроса за орденитъ, азъ ще се спра напѣко върху самия законопроектъ, и слѣдъ това ще свърша.

С. Савовъ: По принципъ го не щещъ — нѣма нужда да говоришъ по него.

А. Стамболийски: (Чете) „За да се ознаменува и увѣковѣчи славното и велико събитие — провъзгласяването на България въ независимо царство — тоя важенъ и толкова очакванъ исторически актъ, който свързва новата история на българския народъ съ древното му славно минало, правителството взе рѣшение да се учрѣди единъ орденъ „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“. Г-да! Прѣди всичко вие, които създадохте това събитие, собствено тѣзи, които сѣ на червената маса, не трѣбва сами да даватъ това значение на туй събитие, да го наричатъ велико. Нека българскиятъ народъ, нека бѣдѣщитъ ваши замѣстници, нека бѣдѣщитъ поколения прѣцѣнятъ, да-ли това събитие е велико и да го ознаменуватъ съ каквото желаятъ. Вие, творцитъ, нѣмате моралното право да го наричате велико, а пъкъ ако вземемъ да разгърнемъ историята на тази работа, ако вземемъ да разгърнемъ смѣткитъ, да разгърнемъ тефтера на г. Ляпчева, вие ще намѣримъ, че съвсѣмъ не е велико събитие да поискашъ да си разчистишъ смѣткитъ съ единъ лихваръ, да му кажешъ: „Ето на, азъ ти плащамъ пѣлия си борчъ“; то не значи, че е велико събитие. Велико щѣше да бѣде, ако не дадохме 5 пари за това, ако не откунихме нашата независимостъ.

Н. Топаловъ: Тогазъ трѣбваше да вземешъ пушката.

А. Стамболийски: А вие какво направихте?

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Азъ Ви обръщамъ внимането, че този въпросъ е разрѣшенъ своеврѣменно отъ Събранието.

А. Стамболийски: Е! (Смѣхъ)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: И нѣма защо да се повръщате да говорите по това събитие. Трѣбваше да говорите тогава, когато се разглеждаха договоритъ.

А. Стамболийски: Въ настоящия законопроектъ се споменува за това събитие и азъ имамъ право да си кажа думата, г. прѣдседателю. Азъ ще си кажа мнѣнието. Искамъ да кажа, че съ провъзгласяването на независимостта, съ търновския прѣвратъ ние не извършихме друго нищо, освѣнъ платихме си борчовѣтъ на Турция, и платихме и онзи борчъ, който

бѣше забравенъ отъ самата Турция. Ние изкунихме всичко съ пари.

В. Молловъ: Това показва, че нищо не си разбрахъ отъ българската независимостъ.

А. Стамболийски: А единъ прѣвратъ, въ който участвуватъ паритъ, въ който се откупува всичко онова, което си присвоилъ — защото независимостта и по-напрѣдъ имаме — азъ мисля, че съвсѣмъ не е велико събитие; но и да е велико, г-да, нѣмате моралното право вие да го титулувате за велико. Нека бѣдѣщитъ поколения, нека българскиятъ народъ го пазове велико и нека той създаде знакъ за отличие на ония, които сѣ го заслужили. Но да кажемъ, че е велико. Ами вие, г-да, не прѣди нѣколко врѣме, не прѣди много дни раздадохте другъ единъ орденъ — кръста на независимостта!

С. Савовъ и Н. Топаловъ: То не е орденъ.

А. Стамболийски: Моля ви се, ония, които ми казватъ, че не е орденъ, ако ги запитамъ, каква е разликата между този и онзи орденъ, нѣма да я намѣрятъ.

Отъ мнозинството: А-а-а!

А. Стамболийски: Ще я намѣрятъ въ скъпоцѣнния металъ. И онзи знакъ се дава за споменъ на това събитие, и този знакъ се дава за сжщото. Вие, когато учрѣдявате новъ единъ орденъ, идете да анулирате, да унищожите първия орденъ. Защо по-напрѣдъ не се стѣнхте да го унищожите? Защо сега посрамвате онѣзи хора, много общински кметове, много депутати, много чиновници притежаватъ такъвъ орденъ — вървамъ и мнозина отъ васъ го носятъ отдолу, подъ дрехата — защо сега да унижите тѣзи хора? Нека се гордѣятъ и занаярѣдъ и нека тѣ смѣтатъ, че сѣ принесли заслуга въ този прѣвратъ. Даже този орденъ трѣбва да го раздадете на пѣлия български народъ, на послѣднитъ сираци и вдовици въ страната, защото и отъ тѣхнитъ гърла се взема, и отъ тѣхнитъ джобове се взеха стотинки, за да се изкупи това велико ваше дѣло.

Д. Мишевъ: Това е дѣло на България, а не на една партия.

А. Стамболийски: Създадохте орденъ за споменъ на това събитие, вие създадохте „крѣста на независимостта“ и много хубаво име, асѣмъ му турихте. И какво правите сега? Унищожавате го съ единъ другъ орденъ — единъ орденъ, който ще се създаде само за 15 души. Че неуже-ли само 15 души заслужиха на това дѣло, та на тѣхъ само да се даде? Дайте го на всички, които сѣ заслужили.

Отъ мнозинството: А-а-а! (Смѣхъ)

А. Стамболийски: Сигурно ще ме набѣдите, че и азъ желая този орденъ. Ако е въпросъ за заслуга, г-да, нека ви кажа, и азъ съмъ заслужилъ (Смѣхъ), защото и азъ съмъ български данѣкоплатецъ, защото и отъ моята кесия е дадено въ ония милиони, които г. Ляпчевъ брои на банкитъ въ Турция. Всички български граждани, които сѣ данѣкоплатци, участвуватъ въ това ваше велико събитие, изкуниха независимостта, всички иматъ заслуга. Защо само тѣзи 15 души да носятъ ордена? И сигурно, освѣнъ на пастоящитъ министри, този орденъ ще се даде на г. Генадиевъ, на г. Гудевъ и на други такива хора.

В. Молловъ: Ще се даде и на Васъ.

А. Стамболийски: Няма, г. Молловъ, защо 15 докато се изредят, ние съ Васъ сме съвсѣмъ назадъ и ще артисама.

В. Молловъ: Ще дойдете на власт, ще станете министъръ на вътрѣшнитѣ работи и ще Ви се даде.

И. Хаджиевъ: Когато единъ умре, ще го взематъ отъ него и ще се даде на Васъ.

А. Стамболийски: (Чете) „Чл. 3. Негово Величество Царятъ е великъ магистратъ на ордена“. Великъ магистратъ! Отдѣ се намѣри отъ едно демократическо правителство тая дума „великъ“.

Т. Васильовъ: Не „магистратъ“, а „магистъръ“.

В. Молловъ: По-добръ го прочетете.

А. Стамболийски: „Великъ магистъръ“. Не е въпросъ за „магистъръ“, а за „великъ“; спорътъ е за думата „великъ“. Какъвъ „великъ“, какво величие има тукъ? Нѣкакво величаво дѣло ли, че единъ великъ участникъ въ това дѣло ще бѣде държавниятъ глава на България?

С. Савовъ: Да, да

А. Стамболийски: Азъ смѣтамъ, че тая дума погрѣшно сте я прѣвели отъ нѣмски grossmeister. Можете да го наречете голѣмъ, върховенъ магистъръ, но не и великъ, г. Молловъ; не и великъ, г. г. министри; наречете го върховенъ, наречете го единственъ, наречете го голѣмъ.

В. Молловъ: Направете прѣдложение, ще го разискваме.

Министъръ А. Лячевъ: Г. Стамболийски! Не Ви е работа да влизате въ тѣзи детайли, защото дѣйствително показвате, че сте забравили граматиката. На нѣмски gross значи и великъ: Friedrich der Grosse — Фридрихъ велики.

А. Стамболийски: На нѣмски gross значи старъ...

Отъ мнозинството: А-а-а!

А. Стамболийски: ... значи и върховенъ, и голѣмъ. „Великъ“ съвсѣмъ друго означава, г. Лячевъ. (Голѣмъ смѣхъ)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Оставете граматиката, г. Стамболийски.

А. Стамболийски: Г-да! Съ тази дума „великъ“ и съ тѣзи Генадиеви величия покрусихте хубавата българска дума „великъ“. Тази дума трѣбва да бѣде рѣдкостъ, тази дума трѣбва да се дава за истински велики дѣла, на истински велики хора, а тукъ съвсѣмъ неумѣстно сте я споменали, и покрусявате самата дума. Ще ни накарате да я изхвърлимъ изъ употребление.

Д-ръ Л. Дѣяновъ: Г. Стамболийски! Ние разискваме законопроекта по принципъ, а не членъ по членъ. Вие го разисквате дума по дума.

А. Стамболийски: Азъ по принципъ говоря; както виждате, членъ по членъ не разглеждамъ, а тукъ-тамъ се спирамъ.

Д-ръ Л. Дѣяновъ: Не било „великъ“, а „висшъ“.

А. Стамболийски: Азъ бихъ желалъ да ми се обясни отъ г. докладчика или отъ г. г. министритѣ,

защо е този чл. 6: (Чете) „Кавалеритѣ на ордена се назначаватъ до животъ. Числото имъ е 15“. Защо да не сж 100, защо не сж 4 милиона, колкото е българското население, ами само 15?

Е. Начевъ: Тѣ сж изброени.

Д. Мишевъ: За економия.

А. Стамболийски: И така, г-да, законопроектътъ, който ни е поднесенъ отъ ужъ демократическото правителство, трѣбва да се осъди. Нека не даваме санкция на онзи произволъ, който е съществувалъ досега; нека въ българската демократична страна всички ония, които се зоватъ демократи, се обявимъ противъ съществуването на всѣкакви ордени; нека изоставимъ да си тече произвола, както си е текълъ досега; нека вие, които титулувате себе си „демократи“, да не узаконявате тоя произволъ и да спрете развитието на симпатичната оная демократична вълна, за която ви говорихъ; нека се създаде една обща омраза у българския народъ противъ съществуването на тѣзи ордени и противъ произволното имъ раздаване, както вече започна да се създава; нека отхвърлимъ изцѣло законопроекта или пъкъ г. г. министритѣ нека бждатъ така добри, мѣлкомъ да го оттеглятъ и да се остави той въ архивата на Народното събрание. Въ бждѣще българскиятъ народъ, истинската демокрация, ще намислятъ какъ да прѣмахнатъ и това малко зло, заедно съ онѣзи голѣми злини, които има да прѣмахва тая демокрация. Свършвамъ. (Нѣкои отъ земледѣлската група ржко-плѣскавъ)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Краевъ.

А. Краевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще ми позволите, прѣди всичко, да отблъсна инсинуацията, която се отправи по мой адресъ отъ г. Стамболийски, задѣто съмъ билъ нѣкога въ либералната, а сега съмъ миналъ и се числя въ демократическата партия. Този въпросъ е пзвѣстенъ за българското общество, нѣма нужда да се повръщамъ сега наново върху него; достатъчно е да констатирамъ, обаче, само този фактъ, че азъ напуснахъ либералната партия въ момента, когато тя управляваше страната, когато тя съ своето управление възбуди противъ себе си общото негодувание въ народа, когато тя се отклони отъ направлението, по което бѣше длъжна да слѣдва съобразно съ програмата, която бѣше връзката между нея и мене.

И. Хаджиевъ: И когато г. Краевъ не може да стане прѣседател.

А. Краевъ: Вие сте вчерашно дѣте, недѣйте говори за тѣзи работи; азъ бихъ желалъ да бѣде тукъ г. Пеневъ и съ него да говоримъ по тази тема, а Вие мълчете.

И. Хаджиевъ: (Възражава нѣщо)

А. Краевъ: Недѣйте ми говори за прѣседателство. Азъ ще ви каже, че менъ ми прѣдлагаха да влѣза въ кабинета, но азъ отказахъ. — Съ демократическата партия мене ме свързватъ принципи, но не лични симпатии, не лични интереси. Единственото, което имамъ прѣдъ очи, като съмъ членъ на тая или която и да е политическа група, то е да бѣда единъ отъ скромнитѣ, но искрени ратници за тържеството на демократическия принципъ въ тая страна. Въ този духъ съмъ говорилъ и съмъ писалъ отъ 20 години насамъ.

Минавамъ на въпроса по дневния редъ. Не щѣхъ да взема думата, защото бѣхъ убѣденъ, че г. министъръ-прѣседателятъ щѣше да стане и допълни съ нови аргументи изложението на мотивитѣ, които придружаватъ законопроекта за ордена на Св. Св. Кирилъ и Методий, и, слѣдователно, съ достоинство ще отблъсне всички инсинуации, всички нападки, които се отправиха отъ трибуната било по адресъ на короната, било противъ самия институтъ на орденитѣ; но тъй като считамъ, че впечатлението, което се добива обикновено отъ една официална защита, не е толкова задоволително или достатъчно — счита се, че е казионна защита — мисля, че нашъ дългъ е, като народни прѣдставители искрено и откровенно да кажемъ и ние своята дума, макаръ и въ полза на внесенния отъ правителството законопроектъ.

Е. Начевъ: Защото сте отъ болшинството.

А. Краевъ: Не само защото съмъ членъ на болшинството, г. нови републиканско-народникъ, . . . (Общъ смѣхъ)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, моля.

А. Краевъ: . . . а и да бѣхъ опозиционеръ, същото щѣхъ да кажа.

Г. Димитровъ: Тогава щѣхте да викаете: „Да живѣе републиката“.

А. Краевъ: Никога не съмъ викалъ „Да живѣе републиката“. Не е вѣрно. Азъ съмъ организиравалъ въстание, г-не, трѣбва да знаешъ. Азъ съмъ ималъ нарѣзка арсенали, у мене сѣ били готови хиляди хора да трѣгнатъ съ знамето, когато водихме паметната борба противъ първото стамболово управление. И ако бѣхме повдигнали въстание, тогава щѣхме да дадемъ ултиматумъ на тогавашния князь Фердинандъ: „Или се откажи отъ стамболовиститѣ, или търси мѣсто за себе си“. Това не стана и азъ никога не съмъ се обявявалъ за републиканецъ.

Въпросътъ е да има ли орденъ или да нѣма. Вънъ отъ мотива, вънъ отъ съображението, вънъ отъ аргумента, който може да се почерпи отъ самия текстъ на конституцията, която допушта раздаването на орденъ, има и единъ чисто етически мотивъ, който е въ полза на този институтъ. Фактътъ, че нашитѣ учредители прѣзъ 1879 г. рѣшително сѣ се обявили противъ раздаването на орденъ, освѣнъ за военни заслуги и въ военно врѣме, още не е едно доказателство, че съществуването на орденитѣ е нѣщо аномално, е единъ елементъ на развратъ, на изразждане, както се изрази г. Стамболийски, едно срдство за засилване на монархизма, за съкрушаване на демократическия духъ. Напротивъ, ще видите много демократически страни, които въ туй отношение не стоятъ по-долу отъ насъ, българитѣ, дѣто орденитѣ се считатъ като една обществена необходимостъ, дѣто тѣ съществуватъ. Главниятъ основенъ мотивъ за съществуването на орденитѣ е слѣдниятъ: ако обществото, ако държавата има право да прѣслѣдва и наказва проявленията на порока, същото общество, същата държава има нравствено задължение да поощрява, да покровителствува, да насърчава, да награждава проявленieto на добродѣтелността, на доблестта. Ако азъ направя едно прѣстѣпление, по силата на наказателния законъ, който е насоченъ да бичува порока, да дѣйствува поправително, възпитателно, ще ми лепнатъ една присѣда; но ако азъ извърша единъ подвигъ — чрѣзъ рискъ на своето състояние, на своя животъ, спася цѣло сѣмейство, цѣло населено мѣсто, направя една голѣма услуга на цѣлата държава . . .

А. Димитровъ: Или намѣрите мѣсто, кждѣ да се пласиратъ паритѣ на България.

А. Краевъ: . . . имамъ прѣдъ видъ лично Васъ, г. Димитровъ — каква награда ще получите Вие въ таквъ случай? Парична ли? Англичанитѣ я даватъ, но у насъ тя не съществува.

А. Димитровъ: Една признателностъ.

А. Краевъ: Една признателностъ — по кой начинъ? Искате единъ рескриптъ?

Д. Драгиевъ: Оставете го на бжджцето поколѣние.

А. Краевъ: На бжджитѣ поколѣния; но днесъ вие проявявате доблестъ, днесъ вие се отличавате между всичкитѣ други граждани, днесъ вашиятъ примѣръ трѣбва да бѣде изтъкнатъ, посоченъ за примѣръ, за подражание. Какъ обществото ще манифестира своето чувство, своята опѣнка по отношение вашия подвигъ? Е добръ, чрѣзъ орденъ. Това е резоннтъ, това е основниятъ мотивъ за съществуването на орденитѣ, вънъ отъ ония съображения, които въ древностъ сѣ почитали въ основата на орденитѣ, за военни отличия, за военни подвизи и заслуги. И вие ще видите, въ Франция, покрай legion d'honneur, има и palme académique. Орденъ се раздаватъ не само на военни, на граждански и държавни служители, но и на търговци, на индустриалци, на земледѣлци и на занаятчи, и всѣкому, който въ прѣдвиденитѣ отъ закона случаи извърши нѣщо необикновено, което заслужава похвала, насърчение, награда.

А. Димитровъ: Напр., да станешъ Шарль и Жанъ.

А. Краевъ: За такива има наказателенъ законъ. Щомъ се установи, че нѣкой е извършилъ прѣстѣпление, ще му отнематъ правата, ще му смѣнатъ всички орденъ, г. Димитровъ. У насъ затъ нѣма по-лесно отъ това да заклемишъ нѣкого, да му хвърлишъ петно.

Т. Теодоровъ: Да осаждашъ е трудно. (Смѣхъ въ лѣвницата)

А. Краевъ: Да осаждашъ е много трудно, да доказашъ вината е още по-трудно. А докато нѣма присѣда, г. Димитровъ, презумцията е, че всѣки е почтенъ. Слѣдователно, докогато не е лишенъ съ присѣда отъ правата си, и Шарль, и Жанъ, и не знамъ кой си, който за нѣкаква заслуга, за нѣкакво отличие се е удостоилъ съ нѣкаквъ орденъ, ще продължава да го носи, а ще му се отнеме веднага, щомъ се докаже неговата вина — тогава ще бѣде лишенъ отъ правото да го носи.

Но, г. г. народни прѣдставители, безспорно е — съ тѣжа на сърцето си трѣбва да го констатираме и признаемъ — че у насъ се създаде голѣмо недовоство противъ орденитѣ не затова, защото тѣ се раздаватъ въобще по принципъ, не защото тѣ съществуватъ, а защото е имало случаи, когато тѣ безразборно сѣ раздавали. Но пита се: кой е виновенъ за това, кого трѣбва да държимъ отговоренъ, кого трѣбва да порицаемъ? Ще ми позволите, г. г. народни прѣдставители, да не сподѣля съждението на нѣкои наши другари, които корена на всѣко зло дирятъ и се мъчатъ да намѣрятъ, сочатъ въ двореца.

Е. Начевъ: Демократитѣ туй сѣ казвали.

А. Краевъ: Никога демократическата партия, уважаеми нови републиканско. (Смѣхъ) не е излизала

като партия да обявява нѣщо подобно на онова, което говорите.

Е. Начевъ: Азъ Ви заявявамъ, че демократитѣ въ опозиционно врѣме пишеха въ своитѣ вѣстници, че злото е въ двореца.

А. Краевъ: Ако се е писало, това се е писало прѣди 9 августъ.

А. Начевъ: И подиръ 9 августъ.

А. Краевъ: Ако нѣкой отдѣленъ членъ между бившитѣ или сегашни такива на демократическата партия е излизалъ съ особени идеи, за които, може би, впоследствие самъ се е каялъ, че ги е манифестира публично, това още не значи, че цѣлата демократическа партия е била тръгнала и продължава по сѣщото направление или пъкъ, че по тѣзи или онѣзи съображения е направила нѣкакъвъ контрактъ. За демократическата партия Вие ще имате право да говорите, като ни изтъкнете, като ни цитирате нейни програмни, конгресни рѣшения, гласувани, или пъкъ като анализирате, като разкритикувате нѣкой дѣла въ управлението и.

И за да може, г. г. народни прѣдставители, това неблагоприятно за ордентѣ настроение въ страната да изчезне, за да може ордентѣ у насъ да се почитатъ, носителитѣ имъ да сѣ прѣдметъ на уважение отъ обществото, необходимо е създаването имъ да бѣде уредено по законодателенъ редъ; безразборното раздаване, каквото е било нѣкога, да прѣстане. Това е всичко, което народното прѣдставителство може да пожелае.

Въ заключение, азъ ще гласувамъ за внесенъ законопроектъ, като похвалявамъ инициативата на почетния г. министъръ-прѣседателъ. Желалъ бихъ, обаче, и той да се съгласи — това е работа, когато законопроектътъ ще дойде на второ четене — да се притурятъ единъ членъ, който да прѣдвиди мотивиранъ докладъ, когато ще има да се раздаватъ ордени, тъй, както е случаятъ въ Франция и въ Белгия, споредъ законитѣ, които ви цитира прѣди малко г. Мирски. Тогава значението и достойнството на българскитѣ декорации ще се издигне и носителитѣ имъ ще заслужаватъ нашето почитание. Но въ всѣки случай, ако е имало и ако може въ бъдеще да се случатъ грѣшки или нѣщо повече при раздаването на ордени, държа да подчертая мисълта, че отговорни за това трѣбва да считаме министритѣ, но не държавния глава, защото, споредъ конституцията, никакво негово дѣйствиe не влѣче отговорностъ, освѣнъ за министритѣ, и ако нѣкой министъръ, излѣзе тукъ, въ камарата, да говори, че не считалъ за нужно да се противопостави на единъ недѣлъ, на единъ пороченъ обичай, това още не е резонъ, за да го освободимъ отъ отговорности и да прѣхвърлимъ тази отговорностъ прѣзъ главата му, за да я отпратимъ тамъ, дѣто най-малко можемъ да я търсимъ.

Прѣдседателствуещъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Теодоровъ.

Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! При първото четене и дебатиране на единъ законопроектъ, въпросътъ, който подлежи да се разрѣши, е, има ли нужда отъ този законопроектъ или не, а подробноститѣ сѣ прѣдметъ на второто четене, слѣдъ като се разрѣши въпросътъ, че има нужда отъ този законопроектъ. Законопроектътъ, който разискваме сега, е единственъ по рода си, постигналъ въ българското Народно събрание, отъкога България съществува. Ордентѣ, както е известно — това се каза и отъ прѣждоговорившитѣ — се гледаха много неблагоприятно отъ учрѣдителното велико Народно

събрание и заради туй въ чл. 59 тѣ бѣха даже запрѣтени, не изрично, но косвено това се извеждаше отъ текста, защото ордентѣ се допускаха въ нашата земя само за военни заслуги, и то заслуги извършени въ врѣме на война, а за граждански заслуги или даже за военни заслуги извършени въ мирно врѣме, никакви ордени и отличия не се позволяваха. И трѣбваше да признаемъ, че този начинъ на гледане, който е имало великото учрѣдително Народно събрание, е твърдѣ съобразенъ съ нуждитѣ, интереситѣ и възгледитѣ на единъ демократически народъ. Всѣко управление, което мисли да се възодушевява отъ демократически принципи, трѣбва да бѣде противно на ордентѣ, защото тѣ сѣ едни знакове на отличие, раздаването на които, колкото и да го регламентирате, при каквито и условия да го поставите, сѣ пакъ ще става въ повечето случаи по благоволение, по усмотрѣние отъ държавния глава, а въ такъвъ случай тѣ сигурно ще възбудятъ негодование и справедливи критики. Защото този, който ги раздава, държавниятъ глава, и който излиза своето благоволение по свое оцѣнение, по свое усмотрѣние, по своя еднолична воля, най-напрѣдъ не може да даде, не е въ състояние да даде достатъчни доказателства и аргументи на хората, за да ги убѣди, че дѣйствува справедливо, защото той не влиза въ непосредствено сношение съ народа, съ обществото, той не пише статии, не издава вѣстници, и, следователно, даже и тогава, когато той поставя свършено правилно, готовитѣ дѣйствиа не ще бѣдатъ прѣдѣнени като такива. Затуй най-хубавото нѣщо, за да не се повдига въ една страна крамола между гражданитѣ, е ордени и отличия въ мирно врѣме да не се раздаватъ. Ксакото за военно врѣме, най-лесно е да се прѣдѣни, по всеобщото убѣждение на хората, който е принесълъ извѣстни заслуги на страната, защото резултатитѣ на една война ясно показватъ, кои сѣ нейнитѣ герои, и може да се каже, че тѣзи герои сѣ едновременно признаватъ отъ най-простия селянинъ до държавния глава: всички чувствуватъ, съзнаватъ и княдатъ, въ какво се състои заслугата на единъ-кое си лице, които то е принесло на бойното поле.

Обаче на нашата история било съдено да се развива нѣкакъ друго-яче. Още първиятъ князъ, Александъръ, не зачете прѣдписанието на чл. 59 отъ конституцията и, въпрѣки неговия изриченъ текстъ, учрѣди ордена „Св. Александъръ“. Критikuвахме го мнозина, критикувахме го, ако щете, всички, по фактътъ, колкото и неправомѣренъ и противенъ на конституцията, си прокара пътъ въ живота, защото се намѣриха хора, които съ голѣма готовностъ вземаха тѣзи ордени, носиха ги, окичиха се съ тѣхъ и полска-лека българското общество прѣстана да се вълнува отъ това очевидно и флагрантно нарушение на конституцията. По неговия примѣръ, и царѣтъ, вториятъ български князъ, който дойде подиръ него, тоже създаде единъ орденъ за гражданска заслуга, прѣди конституцията да позволяваше това; и този орденъ бѣше създаденъ противъ конституцията, и той възбуждаше негодуване и критики, но понеже нарушението бѣше вече второ по редъ, и то се понасяше, тъй да се каже, мълкомъ. Работитѣ се развиваха дотамъ, щото въ великото Народно събрание, което се свика за измѣнение конституцията, тѣзи факти се узакониха по единъ косвенъ начинъ, защото чл. 59 отъ конституцията бѣше измѣненъ нарочно, за да позволи раздаването на ордени, и бѣше прѣредактиранъ, както е сега: (Чете) „Князѣтъ има право да раздава ордени“. По-напрѣдъ тѣ се запрѣщаваша или допускаха се по изключение само за военно врѣме, както обяснихъ по-рано; сега вече тѣ станаха нѣщо свършено законно и нормално, но едно ограничение бѣше поставено, че учрѣждането на ордени трѣбва да става съ особенъ законъ, по законодателенъ редъ. За съществуващитѣ ордени,

за тѣзи ордени, които сѫ вече създадени при другъ единъ текстъ на конституцията и които не бѣше казано, да-ли тѣ се узаконяватъ съ туй прѣдписаніе; но почти всички бѣхме наклонни да мислимъ, че тѣ се узаконяватъ, защото щомъ единъ пътъ конституцията допушта ордени, значи, раздаването на такива прѣстава да бѣде въ противорѣчие съ конституцията. Оставаше да се направи само едно нѣщо — да се направи, щото тѣзи ордени да се узаконятъ по законодателенъ редъ, но понеже тѣ бѣха вече създадени и бѣха раздадени въ твърдѣ голѣмо количество — и трѣба да констатираме, че когато тѣ бѣха незаконни се раздаваха най-щедро, а откакъ косвено се узакониха, взеха да се раздаватъ по-скѣпо — то въпросътъ не прѣдставляше такъвъ голѣмъ публиченъ интересъ и тѣ се раздаваха и се раздаватъ и сега по силата на традицията и ужъ като че ли въ съгласие съ прѣдписаніята на чл. 59, макаръ че може да се оспорва, доколко тѣ сѫ законни, понеже не сѫ създадени съ особени закони, които да ги утвърдяватъ и да ги уреждатъ.

Въ врѣмето на народната партия направи се нѣщо — твърдѣ малко нѣщо, трѣба да го признаемъ — за да се гуди единъ редъ въ раздаването на тѣзи ордени, и нѣколко врѣме орденитѣ бѣха раздавани съ указъ, приподписанъ отъ министра, по докладъ на министра. Така бѣха наградени съ ордени едно известно количество чиновници, стари служащи, които въ всѣки случай министерството считаше, че сѫ заслужили на своето отечество не по-малко, отколкото онѣзи, които по-напрѣдъ бѣха се сдобили съ такива по благоволеніето на държавния глава, и по този начинъ ние имаме раздадени въ България ордени по инициативата на министерството — не, обаче, пакъ по силата на единъ известенъ законъ, но по силата на единъ известенъ редъ, който ние мислѣхме че дава повече гаранция, че нѣма да се злоупотребява съ раздаването на орденитѣ, и който редъ, споредъ мене, е една гаранция и за онзи, който ги раздава, и за онзи, който ги получава, че на това дѣло на награждаване ще се гледа съ по-голѣма почитъ, отколкото ако тѣ се раздаватъ по лично благоволение, защото при личното благоволение ще се критикува онзи, който излива това благоволение, и ще се подозира, да-ли той дѣйствително е ималъ право да благоволи, а ще се критикува и онзи, който е получилъ ордена, да-ли дѣйствително е достатъчно заслужилъ на страната или е заслужилъ само лично на държавния глава, за да получи този или онзи знакъ на отличие.

Подиръ управлението на народната партия, ние пакъ си влѣзохме въ старата практика и орденитѣ се раздаватъ, доколко моитѣ свѣдѣния се простиратъ, по личното благоволение на държавния глава, безъ никакъвъ контролъ или безъ никакво съдѣйствие, да се изразя по-правилно, отъ страна на министерството.

Министъръ С. Паприковъ: Не е истина, г. Тодоровъ.

Министъръ генералъ Д. Николаевъ: По Военното министерство безъ докладъ никога не се раздава.

Т. Теодоровъ: Това е единъ редъ, който е добъръ, ако се е слѣдвалъ и ако се слѣдва винаги, то е добро. Но, заедно съ този редъ, който слѣдва Военното министерство и другитѣ министерства, които сѫ прѣдставляли доклади, известни сѫ случаи, дѣто държавниятъ глава раздава орденитѣ, безъ да иска никакъвъ докладъ и помимо такива доклади — фактитѣ избилствуватъ.

Сега, при туй положение, което азъ обрисовахъ накѣсо, правителството ни сезира съ единъ законопроектъ за учрѣждаване на трети единъ орденъ въ

България, помимо тѣзи двата ордена, на които произхода вече азъ прослѣдихъ накѣсо. Нѣма съмнѣние, че отъ формална страна, правителството е право: щомъ е мислило да създаде въ България единъ орденъ, трѣбваше да се обърне къмъ Народното събрание, и въ това отношение, може да се счита, че този орденъ, ако се приеме отъ Събранието, ще бѣде първиятъ, който е съобразенъ съ точнитѣ прѣдписания на конституцията. Но мене ме интересува да зная нуждата отъ този орденъ и, какъ се е съзнала тая нужда, да имаме още единъ трети орденъ на „Светитѣ Равноапостоли Кирилъ и Методий“, слѣдъ като имаме вече два — единъ „Св. Александъръ“ и другиятъ „за гражданска заслуга“. По всичко изглежда — г. г. министритѣ сѫ тукъ, за да ни дадатъ по-подробни разяснения — че тая нужда е била съзнана по-рано отъ държавния глава, защото още прѣзъ лѣтото на миналата година, ако не се лъжа, прѣзъ май, ние четохме единъ рескриптъ отъ държавния глава, обнародванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“, отправенъ не къмъ министъръ-прѣседателя, а къмъ началника на канцеларията на орденитѣ, съ който се обявяваше височайше учрѣждения орденъ на „Светитѣ равноапостоли Кирилъ и Методий“. Очевидно, че този начинъ на дѣйствие на държавния глава не бѣше съгласенъ съ конституцията; той, може би, бѣше съгласенъ съ старата традиция, прѣди измѣненіята на конституцията, съ практиката, по която бѣха учрѣдени първитѣ два ордена незаконно и противъ конституцията, но не бѣше съгласенъ съ измѣнения текстъ на конституцията. И издаването на този рескриптъ, публикуването му въ „Държавенъ вѣстникъ“, като единъ държавенъ актъ, произведе едно твърдѣ неприятно впечатление въ обществото; малко о даме да кажа неприятно впечатление — той прѣдизвика остри критики и негодувания и, споредъ мене, съвършено справедливи, защото, нищо не е повече оправдано отъ онова негодуване, което се отправя винаги къмъ нарушителитѣ на законитѣ въ страната и въ особености къмъ нарушителитѣ на конституцията. Ако единъ народъ има право да се застъпва смѣло и рѣшително за нѣщо, то е именно за правдинитѣ си, или за правата си, или за гаранциитѣ на свободата му, и на самоуправлението му, които сѫ легнали въ основата на неговата конституция. Види се, това обстоятелство е повлияло на Министерския съвѣтъ да рѣши, подиръ този свѣршенъ вече актъ на държавния глава, внасянето на рескрипта въ друга форма — разумѣва се, рескрипти не могатъ да се внасятъ въ камарата за гласуване — въ форма на единъ законопроектъ въ Народното събрание, за да се узакони вече единъ орденъ, който държавниятъ глава самъ, безъ да се съвѣтва съ министритѣ си, или безъ да иска тѣхното мнѣние и тѣхното приподписване, бѣше вече учрѣдилъ и заповѣдалъ да се напечати въ „Държавенъ вѣстникъ“. Лошото въ случая не е това, че правителството е внесло този законопроектъ въ камарата, защото камарата е съвършено свободна да го отхвърли или да го приеме — и въ единия, и въ другия случай това ще бѣде единъ законенъ актъ на камарата — лошото не е въ това и за това не можемъ да критикуваме министритѣ, а лошото е, че внасянето на този законопроектъ има всичкитѣ изгледи, при тѣзи обстоятелства, които релевирамъ, на едно зарегириране на височайшата воля, което подлежи да стане отъ насъ. Едно Народно събрание, което и да е, когато има прѣдъ себе си вече тѣй тържествено проявена волята на държавния глава и напечатана, черно на бѣло, въ „Държавенъ вѣстникъ“, отъ чувство на благоприличие, ако щете, отъ чувство на почитание къмъ държавния глава, може да се намѣри въ стѣснение да му откаже; то има право да му откаже, не ще и дума, но може да се стѣсни да стори това. Ако ли пакъ приеме и узакони акта, безъ да се релевира

тоя фактът от голѣмо значение, именно прѣдшест-
вующето обнародване на единъ рескриптъ за учрѣ-
дяването на този орденъ въ „Държавенъ вѣстникъ“,
като нѣщо окончателно, ще изглежда, че тая камара
е паднала въ положението на една *chambre d'enrégis-
trement*, както казватъ французитѣ, на една камара,
къдѣто се регистрира волята и желанието на
правителството, ако щете, и нарушенията на консти-
туцията, станали по-рано. Това е, което ми прави
лошо впечатление и, като го казвамъ, азъ мисля,
че ставамъ отзвукъ въ Народното събрание на туй,
което болшинството, голѣмото болшинство, отъ бъл-
гарскитѣ граждани мисли и чувствава и на което,
естествено, ние имаме дългъ тукъ да бждемъ винаги
вѣренъ отзвукъ.

Сега, има едно обстоятелство, което може да се
изтъкне и днеска отъ г. г. министритѣ и което се
изтъкна и въ печата, за да се обясни този фактъ,
станалъ въ май мѣсець, че министритѣ били съ-
гласни да се издаде такъвъ единъ орденъ по-рано,
прѣди още да излъже височайшиятъ рескриптъ, и че
държавниятъ глава, като е издалъ този рескриптъ,
не е направилъ нищо друго, освѣтъ това, което ми-
нистритѣ били рѣшили. Такава една мисль като че
ли се прокара и въ мотивитѣ къмъ законопроекта,
понеже въ тѣхъ се говори, че правителството било
взело рѣшение да се учрѣди единъ орденъ на „Све-
титѣ Равноапостоли Кирилъ и Методий“. Азъ бихъ
желалъ да знамъ, ако има такова рѣшение на прави-
телството, отъ коя дата е то и какъ е взето туй рѣ-
шение, защото всѣко едно рѣшение на Министерския
съвѣтъ, за да се внесе единъ законопроектъ, или
за да се вземе една извѣстна мѣрка, която ще има
законодателенъ характеръ, трѣбва да сжществува
записана въ протоколитѣ на Министерския съвѣтъ.
И ако е вѣрно това твърдение, азъ бихъ желалъ да
зная именно датата, когато туй рѣшение на Мини-
стерския съвѣтъ или на министритѣ е послѣдвало.
Ако има такова постановление направено прѣди
обнародването на рескрипта, нѣма съмнѣние, че
актътъ, извършенъ отъ държавния глава, ще остане
накъ незаконенъ, но той ще има поне смекчающи
обстоятелства, че е само прибързанъ, а не направ-
венъ съзнателно въ противорѣчие съ конституцията.
Държавниятъ глава не може да бжде критикуванъ,
въ този смисль, че той не може да бжде отговоренъ,
по актовогъ, които той би извършилъ и които биха
били въ противорѣчие съ прѣдписанията на консти-
туцията и на законитѣ, тѣ трѣбва да бждатъ оправ-
дани отъ г. г. министритѣ — тѣ сж, които поематъ
за всѣки такъвъ актъ всичката отговорностъ.

Като отбѣлзвамъ този фактъ, който, тъй да се
каже, опорочава началото за внасянето на законо-
проекта въ камарата, азъ прѣминавамъ къмъ сжщ-
ността на самия законопроектъ. Има ли нужда отъ
този трети по редъ орденъ? Зависи кой какъ ще
гледа. Ако попитате голѣмото болшинство на бъл-
гарския народъ, то ще ви каже: нѣма нужда, защото
и двата ония ордени, които сж създадени вече, не сж
донесли, освѣтъ неудоволетвия, раздори, защото не
сж били никога раздавани правилно.

А. Краевъ: Даже когато орденъ е даденъ и на
Васъ, г. Теодоровъ?

Т. Теодоровъ: Даже когато е даденъ и на мене.
Раздаванетоъ става чисто по благоволение.

А. Краевъ: Защо сте го приели?

Н. Топаловъ: И Вие, г. Теодоровъ, не се осмѣ-
лихте да го повърнете!

Т. Теодоровъ: Азъ не мога да направя исклю-
чение за себе си, че съмъ заслужвалъ орденъ. Най-
лошъ съдия е онзи, който сжи за себе си, защото

може да се излъже, и заради туй азъ съмъ готовъ
да призная, че дадениятъ и на мене орденъ за граж-
данска заслуга — втора степенъ ми е даденъ много
по-горѣ отъ заслугитѣ, които имамъ къмъ страната.
Но, ако това го признавамъ, веднага трѣбва да дойда
къмъ заключението, че помъ азъ не съмъ заслужилъ
ордена гражданска заслуга втора степенъ, то да не
кажа всички, но мнозина отъ онѣзи, които носятъ
първата степенъ отъ този орденъ или дори носятъ
още по-голѣмия орденъ „Св. Александъръ“, сж съ
по-съмнителни заслуги къмъ отечеството отъ моитѣ.
(Вълнение) Не е въпросътъ за личности и за от-
дѣлнитѣ случаи. Важното е, че това е едно проваде,
единъ способъ на награждаване българскитѣ гра-
ждани за отличieto имъ, който допуца голѣмо съм-
нѣние за своята полезностъ и за своята цѣлесоб-
разностъ. Виждате, тукъ сега се оспорва правил-
ността на даването на мене извѣстенъ орденъ; азъ
оспорвамъ правилността на даване ордени на други;
азъ съдя по моитѣ впечатления, по моитѣ заклю-
чения и по моитѣ сжждения за заслугитѣ на дру-
гитѣ, а другитѣ съдятъ за моитѣ заслуги по своитѣ.
И въ такъвъ случай се поражда въпроса: има ли
нужда отъ основаването въ една демократическа
страна, като нашата, на ордени и раздаването имъ?
Полеза, споредъ мене, нѣма. Най-правилното сжж-
дение за заслугитѣ на хората може да изкаже само
потомството . . .

А. Стамболийски: Бжджето потомство.

Т. Теодоровъ: . . . твърдѣ рѣдко съврѣменницитѣ,
но отъ всичкитѣ съврѣменници най-много може да
се излъже за истинскитѣ заслуги на хората държав-
ниятъ глава, даже, когато той е много уменъ човѣкъ,
защото той е — тъй да се каже — най-лошо поста-
венъ, за да може да прѣцѣпи и да узнае всичко,
което става въ неговата земя, както трѣбва — поло-
жението му е такова.

А. Стамболийски: Това сж републикански раз-
сжждения, г. Теодоровъ. (Смѣхъ)

Т. Теодоровъ: При все това, азъ не бихъ по никой
начинъ съвѣтвалъ създаването на единъ трети
орденъ, а напротивъ бихъ желалъ по всѣкакъвъ на-
чинъ спирането на злоупотреблението за въ бжджце
въ раздаването на тия ордени, които сжществуватъ,
и повдигането значението на първостепеннитѣ клас-
ове на тия ордени. Тѣ сега сж понадали доста
злочастно тукъ-тамъ и сж отличили доста непрѣ-
порчителни работи и дѣла, но това може да се
поправи за въ бжджце. Най-послѣ, сторенитѣ
грѣшки сж поправими, като въ бжджце не се раз-
даватъ тѣй евтино, както се раздаваха въ врѣмето,
когато тѣ не бѣха узаконени и когато се търѣха
колкото се може повече гърди да се скрасятъ съ
тѣзи ордени, за да има тѣхни привърженици. Може
да се достигне, щото значението на орденитъ, напр.,
„Александъръ, първа степенъ“, да стане по-високо,
за да нѣма никаква нужда да създаваме единъ трети
орденъ. Но изглежда, че тъкмо затова, защото сж
доста компрометирани тия два ордени, иска се да
се създаде единъ трети орденъ, който да нѣма тази
компрометация и при който вече да се пази една
по-голѣма пестеливостъ, и затуй отличителното
нѣщо въ този законопроектъ е, че числото на орде-
нитѣ, които може да се раздадатъ, които може да се
пуснатъ въ обръщение въ България, е ограни-
чено на 15.

А. Димитровъ: Види се, защото много пари ще
струва.

Т. Теодоровъ: Не защото ще струва много пари,
г. Димитровъ — вѣроятно най-малко сж се занима-
вали съ економию, когато сж правили този законо-

проект, защото ако въпросът е за економия, той не тръбваше да се създава никакъв; той нѣма да струва много — но да бѣде скѣпъ въ тази смисълъ, че да се раздава рѣдко, да се раздава за всеобщо-признати, несъмнѣни и велики заслуги на лица. И понеже числото на най-много заслужилитѣ, на особено заслужилитѣ хора се прѣдполага, че е много ограничено, то разумно е едно извѣстно ограничение. Мисли се, че поне това ограничение на 15 не ще позволи на тоя, който раздава ордена, да го раздава насамъ-нататѣкъ, защото нѣма да стигне тогазъ. Ако тази е цѣльта на създаването на този орденъ, азъ мисля, че тя не е достатъчно оправдателна, защото, както казахъ, можемъ да си послужимъ и съ сегашнитѣ орденѣ, като залочнемъ да ги раздаваме по-рѣдко, а тия, които ги иматъ вече, тѣ полека-лека ще слѣзатъ отъ сцената на живота и съществуващитѣ орденѣ могатъ да задоволятъ достатъчно щеславиято на онѣзи заслужили бѣлгарски граждани, които искатъ още прѣвъ живота си да окрасятъ гърдитѣ си съ една лента, за да може да вижда малко и голѣмо, че дѣйствително, тѣ сѣ заслужили. Обаче, както мисля азъ — не знамъ сѣщинскитѣ мотиви на правителството, не съмъ говорилъ нито съ правителствени депутати, за да ми ги кажатъ — както подозирамъ, сѣщинската причина за създаването на този орденъ е нуждата да се даватъ орденѣ на чуждитѣ държавни глави. И тази нужда е почувствувалъ, нѣма съмнѣние, прѣди всичко, държавниятъ глава. Той отъ 22 септември 1908 г. е вече царъ на Бѣлгаритѣ. До това врѣме правото на бѣлгарския държавенъ глава да дава орденѣ на другитѣ държавни глави се оспорваше, защото ние не бѣхме съвършено независима страна. Оттукъ-натѣй въ нашитѣ международни сношения ще става нужда, щото и държавниятъ глава да се отплаща на другитѣ държавни глави за орденитѣ и отличията, които тѣ биха му дали, съ единъ високъ бѣлгарски орденъ, който обаче не е профаниранъ тѣй, както сѣ профанирани — изражението е малко вулгарно, но е много право — другитѣ орденѣ у насъ, и затуй се иска създаването на единъ новъ орденъ, който да го не носятъ мнозина въ Бѣлгария и който ще се носи отъ царското сѣмейство и отъ държавни глави, или отъ високи чужденци, както е казано въ законопроекта.

А. Димитровъ: Или отъ генерали.

Т. Теодоровъ: То е за вътрѣ въ страната. — Тази втора нужда за чужди владѣтели азъ бихъ билъ готовъ да приема, като една разумна нужда, произхождаща не отъ нуждитѣ на нашия демократически животъ — нужди, които не съществуватъ и, които, както казахъ по-рано, даже изискватъ тъкмо противното, нѣмането на никакви орденѣ — а отъ нуждитѣ на международната вѣжливостъ, или етикеция, както щете, го кажете. Може, дѣйствително, да е нужно напр., на бѣлгарския държавенъ глава да окачи огърлицето, както е казано тукъ или ожерлицето на единъ орденъ на гърдитѣ на руския императоръ, за да манифестира съ този знакъ признателността на бѣлгарския народъ, на Бѣлгария, зарадъ ония неоцѣнени заслуги, които тоя народъ е принесълъ на Бѣлгария, за жертвитѣ, които е далъ — единъ възнесенъ знакъ. Е добръ, при фактическото положение, което е за другитѣ наши орденѣ, тукъ нуждата отъ едно таква ожерлие, като туй, което да не се носи отъ Д-ръ Гудева — извинете за сравнението — е обяснима.

А. Стамболийски: Отъ Шарла и Жана.

Т. Теодоровъ: И ако така погледнемъ на този орденъ, ние можемъ да допуснемъ най-сетѣ неговото учрѣдяване, въпрѣки неправилността на процеду-

рата, по която той се замисли и появи въ „Държавенъ вѣстникъ“ и прѣнесе въ камарата. Но тогазъ ние трѣбва да направимъ ограничение, че той въ странство може да се дава само на държавни глави, а на никакви други именити чужденци, защото щомъ залочне да се дава и на именити чужденци, които сѣ заслужили на Бѣлгария, то ще изпадне пакъ въ онова сѣщото профаниране, въ което изпадаме тукъ, въ страната. Благоволениято на царетъ е неизчерпаемо и най-лесно могатъ да го печелятъ не онѣзи, които сѣ най-заслужили, а онѣзи, които сѣ най-ловки — да не употребя други думи — и заради това мисля, че на чужденцитѣ, въобще, този орденъ не трѣбва да се дава, защото, когато го дадете на единъ чужденецъ, какъвъ ще да бѣде той? Нѣкой журналистъ, който съ статии въ вѣстника си е заслужилъ на Бѣлгария, или ще го дадатъ на нѣкой чуждъ министъръ на служба, или бившъ министъръ на нѣкоя чужда страна. Това, ми се струва, ще намали значението му, понеже той ще има само една степенъ — „кавалеръ“, а не нѣколко, и неговото значение ще падне.

В. Дяковичъ: Ако се даде на нѣкой Гладстонъ?

Т. Теодоровъ: Гладстонъ умрѣ.

В. Дяковичъ: Други ще се роди.

Т. Теодоровъ: Гладстонъ умрѣ прѣспокойно, безъ нашия орденъ, и не прѣставаше да ни обича до края на живота си, сѣщо и сѣмейството му да ни обича, безъ да сме му дали този орденъ.

А. Стамболийски: Защото не е работѣлъ за орденъ.

Т. Теодоровъ: Най-сѣщинскитѣ, най-добритѣ, най-искренитѣ заслуги отричатъ възнаграждението. Та, ако се ограничи раздаването на този орденъ, той още ще има нѣкакъвъ смисълъ, той ще се запази на извѣстна височина.

Колкото за вътрѣ въ страната, азъ мисля, този орденъ да не се допуска да се раздава никакъ. Двата ордена, които имаме, ни стигатъ, тѣ сѣ достатъчно и даже зияде. Разумѣва се, царското сѣмейство може да носи новия орденъ. Царѣтъ ни е великъ магистъръ на ордена, както, впрочемъ, е такъвъ и на всички орденѣ — прѣкрасно, той ще го носи. Прѣстола-на-слѣдникътъ ще го носи по право, споредъ закона — и това е разумно. Други членове на царското сѣмейство, които царѣтъ пожелае да награди, нека ги награди. За всичкитѣ тѣзи награждения, както и за онѣзи, които ще направи на чужди държавни глави съ тоя орденъ, докладъ отъ министра нѣма да се прави, защото тия работи не се правятъ; тѣ иматъ повече характеръ на външни отличия, тѣй да се каже, на любезностъ, на вѣжливостъ, на взаимна прѣданостъ и на обичъ — както щете го кажете — но нѣматъ това значение, което трѣбва да иматъ, когато се раздаватъ вътрѣ въ страната за заслуги на хора, при условия да не се обръщатъ на подмиване, на подкупване слаби съвѣсти и слаби характери. Тогазъ този орденъ нѣма да ни коштува и скѣпо, защото азъ съмъ убѣденъ, че, като приемемъ ордена, ще трѣбва да държимъ смѣтка и за съответствуващия параграфъ за орденитѣ. Орденитѣ ще бѣде съ ожерлие, съ огърлица — нѣма да бѣде само кръстъ и звѣзда; послѣ този кръстъ ще носи диаманти, брилянти, и тѣхъ ще трѣбва да ги плаща нѣкой, а този нѣкой не може да бѣде другъ, освѣтъ ние, защото ще се раздава отъ името на бѣлгарския народъ, и затуй ще трѣбва да се ограничи числото имъ. Казано е тукъ, че ще се раздава на бѣлгарски подданици само тогава, когато тѣ сѣ минали всичкитѣ перархически степени и сѣ достигнали най-високитѣ

други орден. А какви ще бъдат тѣ? Министри и пълни генерали, може би, и министри при чужди дворове, които ни представяват сега, като наша легация. Туй ще бъдат достигнатитѣ най-високата служебна иерархия и то, когато тѣ биха получили всичкитѣ други ордени отъ най-високата степенъ, т. е. кагато иматъ вече „Александъръ“, първа степенъ. Е добръ, нека оставимъ българитѣ да бъдатъ малко по-скромни и да се задоволятъ съ това, че ако иматъ „Александъръ“, първа степенъ, тѣ вече достатъчно сѫ заслужили на отечеството, да не ламтятъ още и за ордена на равноапостолитѣ. Стига имъ. То асѣлж и така мѣчно се достига до пълненъ генералъ, и така рѣдко се достига, като бѣде човѣкъ министъръ въ България, до ордена „Александъръ“ първа степенъ. Стига му „Александъръ“. Дѣцата му нека бъдатъ доволни, че баща имъ ималъ ордена „Александъръ“ и нека не скърбятъ, че не е получилъ още и ордена на „Светитѣ равноапостоли Кирилъ и Методий“. И въ такъвъ случай ние нѣма да имаме нужда да постановяваме специално, че тѣ ще се даватъ само съ надлежно мотивиранъ докладъ и указъ, обнародванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“, за да се прѣцѣнява какви сѫ заслугитѣ, защото заслугитѣ на чуждитѣ владѣтели не могатъ да се прѣцѣняватъ отъ нашитѣ министри и то публично, въ нашия „Държавенъ вѣстникъ“. Заслугитѣ на царското сѣмейство тоже не подлежатъ на нѣкаква прѣцѣнка и то отъ хора, които сѫ вънъ отъ сѣмейството. А пъкъ като не ги даваме на българскитѣ граждани, нѣма нужда да се прави това. Допусне ли се, обаче, въпрѣки това, което се рекомандува, да се раздаватъ и вътрѣ въ България, азъ бихъ желалъ, щото числото имъ да се ограничи на три. Никой народъ нѣма толкова много хора, които да сѫ много-заслуживши, за да има нужда отъ 15 орден. Даже народи, които иматъ по 40 и по 100 милиона население, и тѣ не могатъ да родятъ толкова знаменитости — 15 души да носятъ най-големия орденъ. Ние, скромненъ народъ, отъ 4 милиона души, достатъчно е ако родимъ трима такива отлични отъ най-отличнитѣ; защото, колкото повече се разширява числото на наградитѣ, толкова повече се явяватъ хора, които сѫ заслужили. Така напр., днесъ въ една партия можемъ да намѣримъ 7 души, които да заслужаватъ, за да бъдатъ министри; но при 10 министерства, винаги ще се намѣрятъ 70 души кандидати, а, ако мѣстата бѣха 17, тогава кандидатитѣ за министри щѣха да бъдатъ 170 съ равни права. Затова, въ краенъ случай, като изключение би могло да се допусне за вътрѣ въ страната на трима души хора само да се дава този орденъ, но азъ бихъ прѣдпочелъ да го нѣма никакъ. За тѣзи трима, обаче, трѣбва да се прѣдвиди въ закона какви заслуги трѣбва да сѫ направили тѣ на страната, и като такъвъ да се прѣдвидятъ заслугитѣ въ военно врѣме само, напр., единъ побѣдителъ, и това отличие да се дава чрѣзъ единъ законодателенъ актъ, като едно тържествено изказване благодарността на българския народъ къмъ всеобщо-признатитѣ заслуги на едно извѣстно лице.

Моята мисль е, понеже никаква друга нужда на държавата не може да се прѣдвиди, съ която да се оправдае създаването на този орденъ, освѣнъ ако приемемъ, че тая нужда е, напр., шестлавнието на хората и желанието на държавния глава да награждава най-много награденитѣ съ още по-голяма награда, законопроектьтъ може да се приеме на първо четене, но при тѣзи уговорки, които изказахъ и които трѣбва да се узаконятъ при второто четене.

Това е моето мнѣние; а ваша е думата и ваша е отговорността за туй, което ще стане. Пазете България, обаче, отъ разплодяването на тия ордени, защото има други държави, които сѫ ги създали по четири, и по петъ, и шестъ, и седемъ вида, и колкото сѫ ставали по-много видоветѣ, толкова по-малко по-

читъ и авторитетъ сѫ възбуждали у хората и орденитѣ и онѣзи, които ги носятъ. И въ България не трѣбва да се занимаваме съ дрънкала, ами съ нѣща сериозни и достойни за сериозни хора.

Прѣседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Сидеровъ.

Н. Сидеровъ: Г. г. народни прѣдставители! Нѣма да ви изненадамъ, ако кажа, че азъ съмъ противъ ордена. Азъ не гледамъ толкова законопроекта, който ни занимава сега, колкото други едни работи, за които дава поводъ самиятъ законопроектъ. Обръщамъ ми вниманието едно: ние всички тукъ се напѣрѣваряме какви законопроекти да внасяме и часъ по-скоро да ги прокараме, за да помогнемъ на тоя народъ. Азъ ще ви напомня, че откакъ засѣдаваме — тази е трета сесия — ние сме разгледали, ако се не лъжа, само 4 или 5 прошения, които е една отъ важнитѣ работи въ парламента. Вечеръ, когато се опрѣдѣля дневниятъ редъ, много отъ господата, особено тукъ, отлѣво, сме искали съботниятъ день да се опрѣдѣли само за разглеждане прошения, а отъ оная маса (Сочи министерската маса) винаги ни посрѣщатъ: „Оставете, казватъ тѣ, прошенията, защото има други закони, които трѣбва по-скоро да се прокаратъ, които сѫ отъ по-голяма важностъ за страната“. Такива сѫ били винаги мотивитѣ отъ червената маса. Като е така, питамъ се азъ: когато ние имаме установенъ дневенъ редъ досега на други законопроекти, какъвто бѣше по реда си законопроектъ за сѣдоустройството, отдѣ се яви нужда да прѣредимъ дневния редъ, установенъ отъ насъ, и да туримъ настоящия законопроектъ за ордена Св. Св. Кирилъ и Методий да ни занимава?

Прѣседателствуващъ Н. Гимиджийски: Г. Сидеровъ! Обръщамъ Ви вниманието: Вие знаете, че за туй нѣщо има отъ снощи рѣшение на Народното събрание.

Н. Сидеровъ: Зная, г. прѣседателю, затуй казвамъ . . .

Прѣседателствуващъ Н. Гимиджийски: Вие както говорите, работата излиза като произволна.

Н. Сидеровъ: Азъ констатирамъ само това, че когато сме искали да се опрѣдѣли день и за разглеждане прошения, а много пѣти и за други работи, както, напр., за прѣдложението за анкетиране дѣлата на стамболовиститѣ, прѣдложението за изпитване годността на военнитѣ материали и други, въобще прѣдложения отъ много голяма важностъ, отъ тамъ (Сочи министритѣ) винаги ни посрѣщатъ: „Недѣйте, защото има други законопроекти отъ по-голяма важностъ“.

Да дойдемъ на създаването на този орденъ и законопроекта, който ще урежда неговото „раздаване“, споредъ г. г. министритѣ. Споредъ чл. 59 отъ конституцията, вие знаете, че орденитѣ се уреждатъ само съ законъ и такъвъ се стреми правителството да прокара. Ако този законопроектъ би излѣзълъ, би се явилъ тукъ да ни занимава, както други законопроекти, толкова не би се обрънало внимание; не би се разритикувалъ той, ако не се прѣдшестуваше отъ единъ рескриптъ, издаденъ отъ княза прѣзъ мѣсецъ май, тукъ е по-важниятъ въпросъ, който трѣбва да се разгледа по настоящия законопроектъ, отколкото въ редакцията на единъ или другъ неговъ членъ. Г. Теодоровъ казва, чувалъ съмъ и отъ други, че всѣка книга, подписана отъ държавния глава, когато не носи подписа на респективния министъръ или на всичкитѣ министри, по чл. чл. 18 и 154 отъ конституцията, нѣмала никакво значение; и понеже князътъ билъ неотговоренъ, слѣд-

вало, че не трябва да се спираме и да критикуваме такива актове, такива действия на короната. Ще позволи и г. Теодоров и всички господа, които са говорили досега и които ще продължават да говорят така, да не се съглася с тях, защото те разглеждат чл. чл. 18 и 154 от конституцията много букволюбски — така, както се пише в члена, а какъ е въ действителност, какъ е нашият държавен глава, когато издава своите рескрипти или своите книжа, които не носят подписите на министрите, какъто беше прощалният рескрипт сь стамболовистите, какъто е този по уреждането на ордена? Не би трябвало така да се гледа, а би трябвало да се каже и винаги строго да се следи всяка такава бумага, която излиза от държавния глава и носи неговия подпис, безъ оня на респективния министър или на всичките. Ние знаемъ че, споредъ конституцията отговорностъ за него няма; но това не значи още, че ние не трябва да го държимъ отговоренъ и да не му посочваме тамъ, където той се отклонява отъ своите прерогативи, които конституцията му дава. Замълчимъ ли днесъ единъ актъ, който не носи подписа на министра, утрѣ — другъ, издаденъ отъ държавния глава, азъ мисля, че всички отъ васъ разбира какви могатъ да бъдатъ послѣдствията — да се създаде убѣждение и да стане като редъ, че държавниятъ глава е всичко въ България. Какъ да не можемъ ние да критикуваме оня прочутъ рескриптъ на стамболовистите, за който миналата година се разправяше, че понеже той не носи подписа на министра, е една само книга, една любезностъ, единъ адресъ къмъ бившите министри? Но рескриптите, които прѣшестествува този законопроектъ и който сега разглеждаме, е рескриптъ на който би трябвало да се обърне още по-голямо внимание, съ всичката критика да се отнесемъ къмъ него затова само, защото издаването му отъ държавния глава замѣстя насъ тукъ, които правимъ законите. Той не е като оня рескриптъ на стамболовистите; ами ще видите, че рескриптите, въпреки чл. 59 отъ конституцията, замѣстя този законъ, който г. министърътъ сега е внесълъ и иска да ни занимае съ него. Затова, казвамъ, отъ тая страна той заслужава да се разкритикува и да се потърси една морална отговорностъ отъ държавния глава и му се напомни.

На 21 май 1909 г. азъ намѣрихъ рескрипта въ „Държавенъ вѣстникъ“ и ми обърна вниманието, между другото, едно — че редакцията на мотивите, които сж изложени отъ г. министра Малиновъ въ проекта, като че сж приписани въ голѣмата си частъ отъ рескрипта. Азъ ще кажа по-нататкъ какво значение иматъ. (Чете) „тоя важенъ и толкова очакванъ исторически актъ, който свърза новата история на българския народъ съ древното му славно минало“ и т. н. Тѣзи сж редове, които намираме въ мотивите. (Чете) „първоучителитъ български, сж тѣсно свързани съ древното българско царство, и духътъ имъ е витаелъ надъ българското племе прѣзъ послѣдователитъ усилни врѣмена“ и т. н. Тѣзи редове сж отъ рескрипта и се намиратъ въ мотивите на законопроекта. А рескриптите нарежда така — безъ да ви чета горната частъ — (Чете) „Учредихме днесъ „Ордена Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“, първоучителитъ български“ и т. н. „Тоя орденъ ще заема на вѣчни врѣмена првенствующе мѣсто между всичките български ордени“ — и тѣзи редове пакъ се намиратъ въ мотивите на законопроекта — „съгласно тукъ приложенитъ статuti, като вземаме върху насъ и нашитъ наслѣдници великото му магистерство“. И долу: „Канцлеръ на българскитъ ордени — нѣкой си — С. Д. Добровичъ“. Питамъ азъ този държавенъ глава, който се е клелъ, че ще пази тая конституция, какъ може той да урежда такъвъ орденъ мимо прѣдписанията на конституцията? Отдѣ, отъ кое чекмедже намира той тия канцлери да ги назначава на българскитъ ордени? По силата

на кой законъ, по силата на кое постановление въ България? Нема ние тукъ не можемъ да критикуваме това? Можемъ. Може нѣкой отъ васъ да не иска да го критикува, защото го намира неделикатно, или защото чака нѣщо отъ двореца, но чисто по български би трябвало да се разкритикува този рескриптъ, защото ако държавниятъ глава, неотговорниятъ факторъ въ страната може да създава закони, тогава не остава нищо, освѣнъ да си вземемъ шапките и да си отидемъ. А нашата конституция казва, че и той има известни права, и парламентътъ има такива. Може ли, повтарямъ, държавниятъ глава да създава закони? Не, не може. Може ли да издава такива книжа, подписани само отъ него, които замѣстятъ работата на законодателното тѣло, което сега е занято съ законопроекта?

Този рескриптъ на врѣмето си направи доста голѣмъ шумъ и той не се посрѣщна добръ отъ нашата преса, отъ нашето общество; той прѣдизвика една силна критика и дотамъ, че накара малко да се замисли както издателятъ му, така и г. г. министрите. И защо беше този шумъ? Затова, защото пресата, която прѣдставлява нашето общество, виждаше, че това е явно нарушение на чл. 59 отъ конституцията. И така остро се разкритикува, че държавниятъ глава и министрите бѣха принудени да държатъ своите съвети, своите съвѣщания, за да излѣзатъ отъ трудното положение, въ което попадна и царътъ, и тѣ. Спомнямъ си тогава, че пресата, особено тая, която искаше да защитава постѣпката на държавния глава, го извиняваше, че това ставало по незнание — а къмъ тая преса, която държеше тоя езикъ, се присъедини и правителството — че князътъ, безъ да има нѣкаква лоша умишлъ, издалъ този рескриптъ, станала една канцеларска грѣшка, въ печатницата го занесълъ г. Добровичъ и се подписалъ отдолу. — „Молимъ прошка“, янлъшъ олду. Азъ тогава редовно слѣдихъ това, защото беше доста важна работа. Азъ не можехъ да сподѣля изказаното отъ вѣстниците въ този смисълъ, че тукъ има една грѣшка, едно неволно опущение отъ страна на държавния глава, а у мене се сложи убѣждението — и то е право, защото азъ мога да го подкрѣпя съ други факти, съ други работи, които той е вършилъ въ България — че това е направилъ умишлено, съ цѣль. Можете ли вие, г. г. народни прѣдставители, да допуснете, че държавниятъ глава, който минава както казватъ, за уменъ човѣкъ въ България, а за още по-уменъ въ външния свѣтъ, мислите ли, казвамъ, че той ще съберка, та да не знае какво е казано въ чл. 59 отъ конституцията? Съвършено не. Този рескриптъ е направенъ умишлено, той е една отъ тѣзи замашки, които държавниятъ глава е правилъ много и ще продължава да ги прави дотогава, докогато се намиратъ български държавни мъже, каквито сж били нашитъ досега.

Е. Начевъ: Bravo!

К. Сидеровъ: Ако беше само този случай съ издаването на тоя рескриптъ, човѣкъ набързо би се съгласилъ да му прости, но вие сте свидѣтели на много нарушения, които сж извършени отъ страна на държавния глава, така че, туй не е първото и послѣдното може би. Идеята, която се е родила у държавния глава, това, което той е прѣслѣдвалъ и това, което неговитъ лични смѣтки диктуватъ, се состои въ това, че той иска да направи единъ замахъ повече, единъ замахъ къмъ държавата, както е правилъ такива досега, за да сложи ръка върху всичко въ България. Той се е подигралъ и съ парламента, той се е подигралъ и съ конституцията. Азъ твърдя това и желая всѣки отъ васъ, който иска да ме опровергае — на своя редъ да дойде и стори това.

Когато излѣзе този рескриптъ и се писа въ вѣстниците, настана суматоха въ двореца, настана та-

кава и въ правителственитѣ редове, особено между министритѣ. Азъ знаа, че положението на министритѣ тогава бѣше много деликатно, много трудно. Тѣмъ прѣдлежеше да рѣшатъ, да-ли да оставятъ княза да законодателствува съ свои рескрипти или да му кажатъ: „Ти трѣбва да опровергаешъ или да развалишъ това, което си направилъ; иначе, ние не можемъ да продължаваме да бждемъ твои съвѣтници“. Тогава г. г. министритѣ, намирайки се въ туй трудно положение, трѣбваше да търсятъ пѣтъ, за да излѣзатъ отъ него. Този пѣтъ тѣ намѣриха тогавъ съ своето прочуто комюникѣ, като понесоха блага и запазиха властѣта. И слѣдъ издаването на рескрипта по вѣстничитѣ се пишеше, че това е комюникето на г. г. министритѣ (Чете) „Министерскиятъ съвѣтъ каза въ своитѣ обяснения, че още на 18 май, за да се ознаменува великото събитие — провъзгласяване независимостѣта на България — държавниятъ глава и правителството взеха рѣшение да се учрѣди единъ орденъ“ и пр. „Това именно рѣшение, казва се по-нататѣкъ въ обяснението, държавниятъ глава съобщилъ въ рескрипта си до канцлера на ордени“! Значи, тогава правителството съ това комюникѣ, което разгласи въ вѣстничитѣ, искаше да каже: „Вие недѣйте вдига толкова вѣрва противъ тоя рескриптъ на държавния глава, защото това е наша работа съ държавния глава и ние скоро ще внесемъ законопроектъ въ камарата — слѣдующата сесия“. И така, съ разгласяването на комюникето, правителството е мислило, че излиза отъ трудното положение. А чѣсто парламентарно, по конституцията, когато се породѣ такъвъ конфликтъ между държавния глава и министритѣ, най-добъръ се разрѣшава тоя чрѣзъ чаване оставка, ако държавниятъ глава не отстъпѣ веднага. Иначе, продължава ли министерството да стои на властъ, то е единъ блямъ за него и по-нататѣкъ, ако продължава да стои, то е негова работа, то е за негова смѣтка. Но съ какъвъ куражъ и съ какво достойнство ще продължаватъ още да заематъ министерскитѣ столове? Азъ държа много на туй, че това е единъ блямъ за правителството съ тая постѣпка на държавния глава. Правителството трѣбваше да разрѣши тоя въпросъ свършено по другъ начинъ. То трѣбваше да каже на държавния глава: „Понеже ти нѣмашъ никаква отговорностъ и за такива работи ние носимъ отговорностѣта, затуй Вие ще свиете Вашитѣ книги и нѣма да ги пращате въ Държавната печатница да се печататъ, нѣма да назначавате г. Добровича за канцлеръ и себе си за магистъръ. Така поне азъ мисля и вие тѣй сте мислили въ оппозиция — азъ ще кажа за това по-подирѣ. Вие, които сте претендирали като строги конституционалисти за чистъ, строгъ парламентаренъ животъ у насъ, не трѣбваше тѣй да направите, за да бждете последователни и изпълните проповѣданото. Азъ съмъ челъ и знаа всичко, което вие сте проповѣждали.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Г. Сидеровъ! Ние мислимъ като г. Фаденхехта, който чете сказки.

К. Сидеровъ: Г. Малиновъ! Нѣдейте издрѣбнява толкозъ. Нѣдейте се занимава съ г. Фаденхехта. Ние говоримъ за министритѣ, парламента и княза.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Вие говорите, че тѣй сме мислили въ оппозиция и азъ Ви казвамъ, че ние сме мислили тѣй, както мисли единъ отъ вашитѣ водители.

К. Сидеровъ: Азъ ще Ви кажа, какъ сте мислили.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Той по-добъръ отъ Васъ знае конституционното право.

К. Сидеровъ: Недѣйте мѣси личности, било Фаденхехта, било другъ нѣкой. Вие много хубаво разбирате за кого се говори сега. Ако бѣше нѣкой другъ отъ болшинството...

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Азъ много добъръ разбирамъ, по понеже Вие говорите, че това трѣбва да е умишлено, трѣбва да е прѣднамѣрено — прѣдполагате — затуй азъ казвамъ това.

К. Сидеровъ: Азъ много пѣти съмъ Ви похвалявалъ, че Вие търпѣливо изслушвате човѣка — поне съ туй надминавате другитѣ министри.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Да, азъ съмъ много търпѣливъ.

К. Сидеровъ: Сега защо не желаете да ме изслушате?

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Продължавайте, нѣма повече да Ви прѣкъсвамъ.

К. Сидеровъ: Азъ и другъ пѣтъ съмъ ви цитиралъ работи отъ конгресни рѣшения, отъ дневницитѣ и отъ туй, което е писано по-рано въ в. „Прѣпорецъ“ и сега ще ви процитирамъ, за да видите какво сте писали вие, които сте претендирали за единъ строгъ парламентаренъ животъ у насъ; вие, които сте клеймили най-лошо държавния глава, днесъ нѣмате куража да се противопоставите противъ единъ такъвъ неговъ произволъ. Слушайте сега какво азъ ще ви прочета отъ в. „Прѣпорецъ“ отъ 8 януарий 1907 г., една година прѣди да дойдете на властъ. (Чете) „... у насъ отъ възцаряването на царствующи князъ и до днесъ съществува конституционенъ абсолютизъмъ... При резултатитѣ отъ княжеското управление, както ги обрисовахме по-горѣ, това е било неизбежно, (а именно дискредитиране на короната, изгубване престижа на държавния глава) и стремлението на княза да развие монархическо чувство въ народа и да поддържа престижа на короната чрѣзъ церемониалитѣ, великолѣпнѣто на двора и създаденитѣ отъ него многобройни ордени е смѣшно и печално заблуждение. Кого, освѣтъ лажитѣ си, е успѣлъ да привърже къмъ себе си князѣтъ съ своитѣ церемонии и ордени? — Слушайте, г. Малиновъ, азъ обръщамъ на Васъ особено внимание. Какъ сѣщиятъ вѣстникъ: (Чете) „Народѣтъ разбра, че коретѣтъ на злото не е Петковъ, Савовъ или Панайотовъ, защото, ако не сѣтъ, ще бждатъ други като тѣхъ, докато трае системата на княжеския абсолютизъмъ“. Това пише в. „Прѣпорецъ“ и то е писано отъ нѣкого измежду васъ — вие, които, както казахъ и на друго мѣсто, констатирахте, че най-голѣмото зло въ България е князѣтъ и на друго мѣсто вие сте казвали, че тоя има силно желание да стане богатъ и граби пари, вие, които и на друго мѣсто го наричате, че е ортакъ съ стамболовиститѣ.

Позволете, и ние живѣхме въ туй врѣме, то не бѣше отдавна, прѣди 2—3 години и ние слѣдихме кой какво пише и проповѣдва. И затова и другъ пѣтъ съмъ казвалъ и сега повтарямъ, че ние държимъ смѣтка за това.

Азъ казахъ отначало, че съмъ противъ съществуването на ордени, защото тѣ дѣйствуватъ много развращающе и защото тѣй, както чуваме да описватъ този орденъ съ огърлие, ще повлѣче много пари — май 80-тъ хиляди лева, които се прѣдвиджатъ въ бюджета, нѣма да бждатъ достатѣчни. Азъ нѣма да гласувамъ за този законъ, защото вие казвате, че съ него искате да увѣковѣчите българското царство, а пѣкъ азъ, както миналата година се изказахъ, и сега поддържамъ, че обявяването

на българското царство не е дѣло на българското правителство, а е дѣло на този, който дава рескриптитѣ и който иска да се подиграва съ народа.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Азъ бихъ се радвалъ даже да бѣде Ваше дѣло, не негово: за мене е важенъ резултатътъ. Ако бѣхте го направили Вие, г. Сидеровъ, бихъ Ви казалъ браво.

Н. Сидеровъ: Защото азъ не виждамъ никакви реални ползи отъ обявяването княжество България въ царство. Това говорихъ по тронното слово и по заема и нѣма защо сега да го повтарямъ. Това задоволи само амбицията, само каприза на държавния глава, за да стане царъ и да повлѣчете ордени съ отърлети и да натоварите Министерството на външнитѣ работи съ още 300.000 л. за дипломатически агенства и редъ други увеличения въ разходитѣ на държавата, които ще послѣдватъ.

Азъ нѣма да гласувамъ за законопроекта още и по туй съображение: когато държавниятъ глава издаде този рескриптъ съ почти същото съдържание, същитѣ редове, които се виждатъ и въ изложението на мотивитѣ къмъ законопроекта за ордена, то иска тукъ да се наложи и на насъ; ние, които сме натоварени да правимъ законитѣ, иска да ни направи едни регистратори, а азъ това, като народенъ прѣдставителъ, нѣма да позволя: той трѣбва да знае своето мѣсто, той така не може да се подиграва en bloc тукъ съ цѣлия народъ, особено съ неговитѣ прѣдставители. Ето, и затова азъ нѣма да гласувамъ за този законопроектъ.

Трето, за великѣ магистъръ на ордена назначаватъ княза, този, който си го е уредилъ още прѣди вашия законъ, този, когато нарекохте най-голтѣмо зло за България, и азъ го поддържамъ, когато вие нарекохте ортакъ на стамболовиститѣ, което и азъ казвамъ. Не можете да го назначите великѣ магистъръ на единъ такъвъ орденъ, който се учрѣждава, за да се увѣковѣчи нѣкакво българско царство. Защо? Защото това е обидно: когато вие величавте и правите великѣ магистъръ, той е най-голтѣмиятъ нарушителъ на конституцията, той е човѣкътъ, който се е подигравалъ много пѣти съ България и ще продължава да се подиграва и налага, додѣто съществуватъ такива държавни мѣже у насъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мислѣхъ да взема думата прѣди г. Сидерова, защото, когато взема думата, болшинството отива да си почива — искахъ да го освободя отъ това, да отиде да си почине, когато тая работа я извърши г. Сидеровъ.

Намъ прѣдстои да се произнесемъ по единъ актъ, по една материя, която, както казаха и прѣждеговорившитѣ, сега за пръвъ пѣтъ иска да се регламентира по единъ конституционенъ редъ въ нашия парламентъ. Това е новиятъ законопроектъ, който г. първиятъ министъръ ни внася — законопроектътъ за ордени.

Г. г. народни прѣдставители! Прѣди всичко, що е това орденъ?

Отъ мнозинството: Чухме и разбрахме го.

И. Хаджиевъ: Казаха, господата, че това е едно отличие, че това е по-добръ единъ знакъ за отличие, останалъ отъ много отдавнашни врѣмена. Той е, може би, толкова старъ, колкото сж стари и обществата въ тая форма, наречена държава, особено монархическа. Сега въпросътъ е: каква необходима нужда е прѣдизвикала това отличие, тоя знакъ, нареченъ орденъ, който и у насъ се учрѣди по-

напрѣжъ по единъ горѣ-долу произволенъ начинъ, а сега се иска да се узакони. Монарситѣ, при неограничената своя властъ, имали сж свои любимци, имали сж свои довѣрени лица; слѣдъ като имъ сж дарявали било нѣщо отъ земя, било нѣщо пари, богатство, нѣщо, което малко се вижда, тѣ сж искали да ги отличатъ, за да могатъ да ги прѣдставятъ прѣдъ своитѣ подчинени народи, че това сж любимцитѣ, че това сж отличнитѣ хора, че това сж хората, на които народътъ трѣбва да гледа като на заслужили хора, като довѣрени хора, като първи хора на държавния глава. Такова е горѣ-долу произхождението на ордени. Както виждате, това е единъ остатъкъ, архаически остатъкъ отъ дръвнитѣ врѣмена, отъ врѣмената на неограничения монархизъмъ. Кой трѣбва да получава тѣзи ордени? Ето единъ въпросъ, съ правилното разрѣшение на който би могло да се разрѣши и цѣлиятъ този споръ, който се води отъ прѣди нѣколко врѣме между разнитѣ господа отъ тая и оная страна. Тукъ е, може би, връзката, тукъ е загатката или оная частъ, която се крне и която дава разни поводи за тълкуване, за критикувания остри или по-меки. Раздаването на ордени, като отличие, е ставало, става и ще става, споредъ моето мнѣние, сѣ по единъ и същи редъ, сѣ по единъ и същи начинъ, както въ древно врѣме, така и сега, па така и утрѣ, и други день: каквото и да ни се говори, каквото и да искаме да направимъ за неговото ограничение, раздаването на ордени е работа отъ таково естество, че не може друго-яче да става. То ще става, както е ставало винаги, по благоволение, за заслуга, искатъ да кажатъ. За заслуги не зная, но за услуги да. Ордени сж се раздавали повечето пѣти за услуги, отколкото за заслуги, и въ туй раздаване е ставало най-голтѣмото злоупотребление и затуй то е прѣдизвиквало такива остри критики всѣкогажъ, когато е ставало нужда да се награди този или онзи.

Г. г. народни прѣдставители! Още съ учрѣждането на нашата държава, въ нашия основенъ законъ, конституцията, бѣ прѣдвидено едно такова отличие, но отличие само за военнитѣ и само за заслуги въ врѣме на война. Това е единъ ограниченъ начинъ за раздаване на тия отличия и мисля, че нашитѣ стари законовъдци сж били много по-близо до онова, което трѣбва да става въ една демократическа държава. Мисля че, ако тѣ даже сж се съгласили да вмѣкнатъ единъ членъ въ конституцията за това отличие, то е било не толкова по нашитѣ прави, отколкото по подражание и като сж имали прѣдъ видъ, че всички държави иматъ единъ или нѣколко учрѣдени знакове за отличия, нека го има и у насъ, защото така ставало въ всички държави, така трѣбовало да стане и тукъ. Г. г. народни прѣдставители! Спомнямъ си, като сега, когато рускитѣ офицери бѣха тукъ, какъ ние гледахме на тия отличия: едва-ли не се кръстѣхме на онзи, когато виждахме да носи кръстъ на своитѣ гърди, защото всѣки отъ насъ питаше да се научи, отъ шо, отъ какѣ, защо това? И когато ни разказваха, че това е за храбростъ, че това е за заслуга къмъ отечеството, че това е едно отличие за дѣлата на този човѣкъ, казвамъ, у насъ се гледаше на ордени като на истинска светина. Обаче, не се мина много врѣме, учрѣди се и у насъ такъвъ единъ орденъ, още въ врѣмето, както казаха и по-напрѣжнитѣ говорители, на първия български князь — орденътъ „Св. Александъръ“. Какъ се е раздавалъ тогава, азъ не зная, не помня толкось, но, слѣдъ като дойде сегашниятъ български държавенъ глава, учрѣди се другъ единъ орденъ за заслуга, ако си спомнимъ добръ, и тоя орденъ захвана да се раздава по онова врѣме, поне откогато азъ помня, по единъ начинъ, който, дѣйствително, прѣдизвикваше справедливи критики на врѣмето си. Г. Теодоровъ — нека ми позволи това — искаше да каже, че на врѣмето си народняшката

партия била турила единъ редъ въ това отношение. Напротивъ, г. г. народни прѣдставители, въ онова врѣме имаше, може би, най-големо безредие въ раздаването на орденитѣ. Ако си спомнямъ добръ, вѣстникитѣ писаха, че бѣше награденъ съ орденъ и готвачътъ на единъ митрополитъ.

Т. Теодоровъ: Това е една дебела лъжа. Бѣше награденъ Коста Гарашъ, който държеше тогава Исляхането въ Русе.

И. Хаджиевъ: На всѣки случай бѣше награденъ единъ ахтия съ орденъ въ ваше врѣме. Азъ не искахъ да вѣрвамъ всѣкога на вѣстникитѣ, но зная едно нѣщо, че наши момчета като войници бѣха въ Бургасъ. Подиръ нѣколко врѣме си дойдоха и гледамъ ги, че носятъ кръстъ. Питамъ ги: „Какво е това“? — Казватъ: „Наградени сме“. — „Защо“? — „Бѣхме почетенъ караулъ на Негово Царско Височество“. Тогава ние видѣхме, собствено азъ за себе си видѣхъ, че орденитѣ въ наше врѣме сж паднали, сж загубили много отъ своята цѣна. За единъ почетенъ караулъ, за едно сладко ядене да заслужи човѣкъ орденъ, съгласете се, че това е едно намаление, не, едно дискредитиране на самия институтъ, ако това е нѣкакъвъ институтъ въ дѣйствителностъ.

Е. Начевъ: Двѣ думи само. Въ радославоо врѣме по избора на Теодора Иванчевъ ония, които водиха шайкитѣ, бѣха наградени съ ордени.

И. Хаджиевъ: Азъ зная само едно, че първиятъ орденъ, който е билъ даденъ на Радославова, по-неже конституцията не е била измѣнена, той го е върналъ съ такава мотивировка, като казалъ, че споредъ нашата конституция на граждански лица не се даватъ ордени и азъ не мога да го приема. И той не го е приелъ, доколкото моитѣ сводѣния се простиратъ. Сега, какво е станало съ Теодора Иванчевъ, какво е станало съ сакаджии и съ готвачи, не зная; може би е станало онова, което е станало въ ваше врѣме.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Хаджиевъ, не се отклонявайте.

И. Хаджиевъ: Та казвамъ, г. г. народни прѣдставители, орденитѣ сж се давали, даватъ се и ще се даватъ, споредъ моето убѣждение, въ повечето случаи незаслужено. Като е така, като ще се даватъ незаслужено, естествено ще ставатъ съ това злоупотребления и тѣ ще упражнятъ обратно въздѣйствието, на това, що се гони, което мѣрятъ да постигнатъ тѣзи, които искатъ да раздаватъ ордени. Прѣди 1893 г., както си спомняте, нашата конституция не позволяваше раздаване ордени на граждански лица. Но това си бѣше писано въ конституцията, а работата бѣше тамъ, че този членъ бѣше нарушенъ още въ самото начало на учрѣдяването на нашата държава. Ако конституцията се измѣни въ новия ѝ смисълъ, сегашниятъ чл. 59, то е просто за да се узакони едно сѣществующе вече беззаконие. Въ чл. 59 на първата конституция е казано: (Чете) „На Княза се прѣдоставя да отреди единъ знакъ за дѣйствително отличие въ врѣме на война и само за военни лица“. Слѣдъ това въ 1893 г. вече, както ви казахъ, се измѣни конституцията и се позволи раздаването на ордени и на граждански лица. Г. г. народни прѣдставители! Това се направи, както ви казахъ, за да се даде възможностъ да се узакони онова, което вече сѣществуваше de facto.

Два сж орденитѣ до 1909 г., а въ 1909 г. раздаде се тукъ на народнитѣ прѣдставители единъ новъ знакъ, единъ кръстъ за независимостта. Сегашното правителство искаше да отрече, че това е единъ знакъ за отличие. Г. г. народни прѣдставители! Спо-

редъ мене, много право се забѣлѣжи, че едва-ли има разлика между кръста за независимостта, учрѣденъ въ 1909 г., и онзи кръстъ или онова отличие отъ по-напрѣжнитѣ години, учрѣдено отъ първия български князъ и послѣ отъ сегашния държавенъ глава. И едното, и другото, и третото сж учрѣдени по сѣщия начинъ; и едното, и другото, и третото се раздаваха по сѣщия начинъ. Азъ не зная какви особени заслуги сж принесли кметовѣ, па ако щете и ние всички тукъ, па ако щете и всички чиновници, та трѣбваше да заслужимъ едно отличие, единъ кръстъ за независимостта, провъзгласена на 22 септемврий. Сега, казвамъ, че и то е единъ сѣщо такъвъ знакъ, каквото отличие и каквито знаци сж и по-напрѣжнитѣ.

Мнѣнието на г. г. дневнитѣ управляющи какво бѣше и какво е сега? Ето единъ въпросъ, на който ние трѣбва да се спремъ и на който се спира и нашиятъ печатъ, на който се спира и общественото мнѣние. И може би да ни се сърдятъ г. г. министрите, може би да ни се сърдите и ние, г. г. демократи, но не сме ние виновни ако вчера въ опозиция ние сте мислили едно, а днесъ на власт правите друго. И ако даже станаха тия остри критики, причината е именно тия ваши критики едно врѣме и ние сега, като приказваме, не правимъ нищо друго, освѣтъ въ една или друга форма повтаряме това, което ние едно врѣме сте говорили. Ние си спомняте на врѣмето единъ отъ сегашнитѣ министри, ей отъ това мѣсто тамъ (Сочи на трибуната) високо викаше: „едно врѣме, казва, разбойникитѣ висѣха на кръстъ, а днесъ кръстоветѣ висятъ на гърдитѣ на разбойникитѣ“.

Б. Токевъ: Чухме това отъ друго.

И. Хаджиевъ: Само въ тая фраза, само въ това изражение е достатъчно да се види какъ сж гледали г. г. демократитѣ едно врѣме на орденитѣ. А г. Такевъ — не зная да-ли заслужава да спомена неговото име по тия работи, защото такива работи е говорилъ — дрънкалка ги е наричалъ, , петала ги е наричалъ, не зная какво ги е наричалъ. Ако сѣднемъ да четемъ всичко, което е приказвалъ, азъ не зная додѣ може да отидемъ; ще трѣбватъ часове, за да четемъ неговитѣ дълги и прѣдълги филиппики на врѣмето си противъ тия така наречени дрънкалки отъ него. Но не сж само тѣ, не е билъ само единъ г. Такевъ отъ тѣхъ, а говорили сж и други; даже намѣрихъ и мнѣнието на сегашния прѣдседателъ на Народното събрание въ дневникитѣ. Когато е говорилъ за ордени и е искалъ намалението на тая сума на 20.000 л., и той не се произнася по-добръ; и той ги е квалифициралъ по сѣщия начинъ и съ сѣщитѣ почти думи, както и неговиятъ другаръ г. Такевъ. Сѣщото намирамъ, че е говорилъ по онова врѣме и г. Краевъ — съжалявамъ че го нѣма тукъ; и той е искалъ намаление на тая сума, и той ги е окъществилъ не по-добръ. Тѣ сж говорили едно врѣме, въ врѣмето на народняшката партия, когато г. Теодоровъ е управлявалъ, и сж казвали, че орденитѣ се раздавали и на лакеитѣ, сочатъ, мисля, него, и въ това число турятъ и г. Петра Папанчевъ. Горкиятъ Гендовичъ казва: „Краевъ и Славейковъ говорятъ бабини деветини“ — тѣ ги опровергава. И дѣйствително, като че ли бабини деветини сж говорили, защото не сж думитѣ, които могатъ да направятъ нѣщо, а дѣлата. Дѣ е сега г. Краевъ, дѣ е г. министърътъ Такевъ, дѣ е г. Славейковъ, кждѣ е г. Бабаджановъ, защото тукъ и неговитѣ думи има? Кждѣ сж всичкитѣ тѣзи сега да кажатъ: какво правимъ ние, демократическа ли работа вършимъ, монархическа ли работа вършимъ, каква работа вършимъ? Кждѣ вървимъ, въ кой пътъ вървимъ?

Т. Икономовъ: Сега вие ще вършите тая работа.

И. Хаджиевъ: Кога сж били прави, г. г. народни прѣдставители, днесъ ли, или тогава г. г. демократитѣ? Азъ смѣтамъ, че тѣ сж били тогава прави. Защо ще кажете? Онова влияние или, по-добрѣ, онова деморализирующе влияние, което упражняватъ въобще наградитѣ, което упражняватъ въобще отличията, е най-доброто доказателство, че дѣйстви-телно тогава г. г. демократитѣ сж били прави. Не можете вие да наградите нѣкого, безъ да прѣдизви-кате гнѣва на 10—15 души, да не кажа на 20 и на 50; не можете вие да прѣдизвикате заслугитѣ на единъ човѣкъ и да му кажете, че заслужава това отличие; нѣмаме мѣрки, г. г. народни прѣдстави-тели, нѣмаме тоглилки за заслугитѣ. Това е оцѣнка субективна ваша и моя. Днесъ онова, което е за тебе заслуга, за мене не е заслуга. И ето ви единъ добъръ случай: това е за дѣлото на независимостта. Отъ онова мѣсто едни го признаха за велика за-слуга; вие, които се смѣтате за негови инициатори и автори, го нарекохте епоха, велико епохално дѣло; други отрокоха това. Ето, видите, че това е единъ начинъ на оцѣнка; това е лично или човѣшкo убѣ-ждение, мнѣние, прѣдвѣнка, ако щете. Ако е такава работата, какъ вие ще опрѣдѣлите, какъ ще измѣ-рите точно заслугата на единъ човѣкъ, че заслужава такава или онакава награда? Какъ вие ще измѣ-рите, че единъ заслужава I-степенна награда, че другъ — II-степенна награда, другъ — III-степенна награда? У насъ вие знаете, че сж наградени окржжни управители, околийски началници, кметове, наградени сж учители, наградени сж служащи за 20 години, други за 10 години; едно врѣме Стам-боловъ бѣше раздалъ награди на ония, които пра-виха желѣзницата Бургазъ—Ямболъ — и тогава имаше единъ медалъ за заслуга. Та казвамъ, прави сж били демократитѣ, защото голѣми злоупотребе-ния ставатъ съ тия раздавания на награди, или съ тия раздавания на отличия.

Право казва, г. г. народни прѣдставители, нѣкон отъ прѣждеговорившитѣ, че орденитѣ, като всѣко отличие, като всѣка награда, дѣйствуватъ демо-рализирующе, дѣйствува развращающе. Съ тѣхъ се постига не онова, което мислимъ, но друго, тѣкмо противното, което даже неочакваме. Това не е и въ обичаитѣ на нашия народъ. Ние сме всички отъ единия до другия край, поне досега сме били еднакви равни. Ако турцитѣ въ 5-вѣковното робство сж направили съ насъ нѣщо добро, то е, че сж ни приравнили, направили сж ни всички демократи отъ единия до другия край, демо-крати по природа, демократи по състояние, демо-крати по положение. Нѣма у насъ отличия. И ако въ първия текстъ на чл. 59 отъ конституцията нашиятъ стари тогава заслужили хора, дѣйствително заслу-жили хората и стари законовѣдци сж постановили да нѣма никакви различия, да нѣма никакви отличия, причината е била, това, защото дѣйствително на-шиятъ народъ е билъ такъвъ, продължава и сега да бѣде такъвъ. Сега като че ли искаме да се раз-дѣляме, като че ли искаме да правимъ отличия. Но съгласете се, г. г. народни прѣдставители, че тая раздѣла, за която отъ тая страна ви казватъ много пжти, тая пропастъ, както я признахте и вие мина-лата година на интереси или за интереси, тая про-пастъ, казвамъ е много лоша, е много зла за бѣдѣ-щето на нашия народъ, и ние трѣбва да гледаме, както вие сами провъзгласихте, да заглѣпимъ тая пропастъ, да зариемъ тая яма между разнитѣ съ-словия или между разнитѣ отдѣли на нашия народъ, а не да я копаемъ, а не да я правимъ още по-голѣма. Съгласете се, че съ туй ние правимъ една малка или голѣма яма, ние копаемъ още тая яма. Ще ка-жете, какво отъ това, че се даватъ ордени за заслуга? Г. г. народни прѣдставители! Онези, които тури орденъ,

изведнажъ ще навири носъ. Както виждаме, вири носъ всѣки, който върви по улицата, като е прѣпа-салъ шапка, вири носъ и този, който е турилъ отли-чието. Ако нѣма това отличие, малко по-скромнѣтъ си е. То е въ естеството на човѣка, то е въ нашата при-рода. Похвалишъ малко нѣщо оногова, изведнажъ ще ти навири носъ, изведнажъ ще захване да ти казва, че седи много по-горѣ отъ тебе. На околий-скитѣ началници, докато не посѣха форма, друго бѣше влиянието; щомъ турнаха формата, кой знае какво стана, като че ги отдѣлиха отъ цѣлия народъ и ги поставиха кой знае какъ: видишъ, че навирили носъ, хванали шапка, дрънкатъ я насамъ-нататѣкъ, като че ли сж пратени хората отъ небето, за да управляватъ. Това може нищо да не е за васъ, но съ това се копае ямата, а не се зарива.

Г. г. народни прѣдставители! Наградитѣ изобщо дѣйствуватъ деморализирующе и затова тѣ сж изхвър-лени отъ училищата, ако щете. Сега г. Мухановъ иска да ги въведе. Той нѣма да направи голѣма услуга на нашето учебно дѣло. Азъ съмъ билъ учи-тель и когато сж се давали награди, и когато не сж се давали награди — дълги години. Азъ зная какъвъ ефектъ сж произвели наградитѣ на врѣмето си. Азъ помня една година, че ходихме да търсимъ учителя и инспектора да питаме — революционка малка на-правихме, хемъ бѣхме ученици отъ IV отдѣление — защото на мене или на нѣкои мои другари, които отговориха, може би, най-добрѣ и получиша свидѣ-телство съ отличие, дадоха книга за 20 пари, а на другито за 1—2 л. Питамъ, какъ е правото, какъ ни оцѣняватъ? Единъ приятелъ, само защото се е харе-салъ баща му, или нѣкой отъ приближенитѣ на ин-спектора, дадоха му първата награда. Отидохме да питаме, защо става това? Ето казвамъ ви, че награ-дитѣ винаги сж дѣйствували и винаги ще дѣйстви-ватъ развращающе. Тѣ не сж за единъ демократи-чески народъ, тѣ не сж за единъ народъ, който по своето грамадно мнозинство е работенъ народъ, зе-мледѣлски народъ, какъвто е нашиятъ. Нека не се стремимъ къмъ ония отличия, къмъ ония знакове, г. г. народни прѣдставители, които могатъ да дѣ-лятъ или да правятъ рѣзки разграничения между разнитѣ слоеве на нашето общество, на нашия на-родъ; напротивъ, да употребимъ всички срѣдства, да се домогнемъ до всички възможни срѣдства да гледаме малко по-малко тая голѣма яма, ако е въз-можно въобще това, да се зарива, а не да се копае. Та затуй казвамъ г. г. демократитѣ на врѣмето сж били по-правни, отколкото сж сега, защото именно то-гава сж мислили демократически. Сега вече не ми-слятъ демократически, сега мислятъ боярски, казва ми г. Драгиевъ. Да, защото само бояритѣ искатъ да се кнчатъ, само тѣ искатъ да носятъ външни нѣща, да се гордѣятъ, да се отличаватъ. Сиромаштъ е скромнѣтъ човѣкъ; и истински достойния човѣкъ и скромнѣтъ. Само негодяитѣ сж много наперени и на-дѣти; само некадърнитѣ, само посрѣдственитѣ хора искатъ да се отличаватъ, а истински достойнитѣ хора изпѣкватъ надъ обществото; тѣ стоятъ много високо надъ него и гледатъ. Природата, дарбата, провидението ги е отличило, като имъ е дало способ-ностъ, като имъ е дала дарба, като имъ е дало истинско отличие. Да.

Министъръ С. Паприковъ: Г. Хаджиевъ! Вие дър-жите ли смѣтка, че оскърбявате хората или не? Дръжте малко по-приличнѣтъ езикъ. Какво е това „негодяитѣ“?

А. Стамболийски: Той принципиално говори.

И. Хаджиевъ: Г. министре! Азъ се абстрахирамъ отъ всѣкакви личности.

Министъръ С. Паприковъ: Ушитѣ Ви да слушатъ устата Ви, а не да дрънкатъ като празна воденица.

И. Хаджиев: Азъ съмъ се прѣнесълъ въ тоя моментъ вѣнъ отъ България; не смѣтамъ, че за България и българи приказвамъ; така щото, ако има нѣкой да се докача, да не се докача: азъ не ви-зирамъ личности; азъ говоря по принципъ.

Министъръ С. Паприковъ: Щомъ като говорите като невмѣняемъ, добръ, нѣма кусуръ — говорете.

И. Хаджиевъ: Нашето общество, г. г. народни прѣдставители, е достатъчно зрѣло, за да прави разлика и да дава всѣкому заслуженото — да види кои сѫ вмѣняеми и кои сѫ невмѣняеми. Азъ затова нѣма да се сърдя, още повече, че то идва оттамъ, откъдѣто не трѣбва да идва. Защото ако и азъ взема да оскърбявамъ, азъ мога да намѣря на г. стария насивентъ демократъ такъва оскърбления да му сложа, че тукъ да не може да стои на мѣстото си даже. Но не е това нито начинъ, нито похватъ, и не е това прѣпоръчително както за единъ министъръ, така и за единъ народенъ прѣдставителъ. И видете ли — като че ли гузнитѣ се издаватъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, моля, г. Хаджиевъ! Върнете се на прѣдмета. Много далече отидохте въ странство. (Смѣхъ)

И. Хаджиевъ: Вие трѣбваше да кажете на г. министра да не оскърбява, защото мога да оскърбя и него, па мога да оскърбя и Васъ. (Глътка)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Хаджиевъ!

И. Хаджиевъ: Но сега да дойда, г. г. народни прѣдставители, на самия случай, на самия законопроектъ. Въ мотивитѣ на сегашния законопроектъ е казано: (Чете) „За да се ознаменува и увѣковѣчи славното и велико събитие — провъзгласяването България въ независимо царство“. Г. г. народни прѣдставители! Азъ не зная дали съ ордени може дѣйствително едно велико събитие да се увѣковѣчава. То може да бѣде записано на хиляди мѣста; него ще запишатъ и историцитѣ, ще го запишатъ и други на 1, 2, 50, 100 мѣста, ако заслужа да се увѣковѣчи въ историята. Не е орденъ, който ще направи това, още повече, г. г. народни прѣдставители, когато се създава единъ орденъ, какъвто се прѣдполага да бѣде орденъ „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“, трѣбва да бѣде орденъ, който поне най-малко да се признава, че дѣйствително е едно отичие на едно велико събитие, истинско велико събитие, да се признава, казвамъ, поне отъ болшинството на българския народъ. А ние виждаме тукъ голѣма частъ отъ г. г. прѣдставителитѣ, особено отъ лѣвата страна, па и между самитѣ демократи има, които не съвсѣмъ така признаватъ, че това е велико събитие, или, ако е велико събитие, г. г. демократитѣ сполучиха да го направятъ велико, като заслужено го извоюваха. Азъ на врѣмето си казахъ: „Събитието е само по себе си велико и дѣйствително българскиятъ народъ е ламтълъ и ламти за него, но по начина и срѣдствата, съ които го придобихте, вие не го направихте велико, защото велики събития съ велики дѣла се вършатъ, съ велики срѣдства, съ чисти срѣдства се добиватъ. Ние дадохме за нашата независимостъ пари, ние изкупихме нашата независимостъ. Г. Стамболийски бѣше много скромненъ, като каза, че ние сме платили само борча. Нека ме прости г. министъръ Ляпчевъ, но ние, слѣдъ като платихме борча си, платихме и малко динъ парасъ: и на желѣзницитѣ турихме 20 милиона повече, и на независимостъта турихме нѣщо 30—50 милиона повече. Съгласете се, г. г. народни прѣдставители, че по тоя начинъ изкупена независимостъ не е велико събитие. Може демократитѣ да се тѣшатъ, да го запишатъ въ своитѣ мемоари

единъ день: „Ние извършихме едно велико събитие“, но ние ще ги осѣдимъ, както на врѣмето, и ще кажемъ поне най-малко: „Не биваше да учрѣждавате единъ орденъ, който да напомни, че нѣкога сте купили независимостъта на България съ пари“.

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Кажете нѣщо и за Дуранъ-кулакъ.

И. Хаджиевъ: Историята единъ день и за Дуранъ-кулакъ ще каже, и за Шабла ще каже, както ще каже и за това велико събитие, за което вие учрѣдявате орденъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Оставете тѣзи разпавии съ тогозъ, съ оногозъ.

И. Хаджиевъ: Но, г. г. народни прѣдставители, по учрѣдяването на този орденъ се каза или, по-добръ, се упрекна правителството много намѣсто, споредъ мене. Може би правителството не е прѣд-виждало, когато се издаде онзи рескриптъ и се напечата въ вѣстницитѣ, че ще се повдигне такава буря; по съ самото туй обстоятелство, че единъ членъ отъ конституцията се наруши или, по-добръ, се прѣмина прѣзъ него, да не кажа наруши, самото туй обстоятелство трѣбваше да накара г. г. демократитѣ на врѣме да взематъ мѣрки, защото, какъвто и да казватъ, най-малко могатъ да убѣдятъ тѣхнитѣ противници, че тѣ правятъ друго, освѣнъ да зарегистриратъ тукъ едно извършено дѣло. И много сѫ справедливи, споредъ мене, ония, които ви натякватъ, че регистрирате една работъ, за която не сте били съгласни, противопоставили сте се, казватъ; вие даже сте отишли дотамъ, че сте сложили остав-китѣ си — което, разумѣва се, азъ не вѣрвамъ — и само тогава държавниятъ глава се е съгласилъ да оттегли своя рескриптъ. Ако такава доблестъ дѣйствително имате, азъ съмъ първиятъ, който ще ви поздравя. Но не вѣрвамъ, защото много работи ста-наха прѣзъ ваше врѣме, които доказаха, че май-май ви липсва тая доблестъ. Ние учрѣдяваме или, по-добръ, ние регистрираме въ Народното събрание — азъ съмъ убѣденъ въ това, защото болшинството не може да не вдигне ръка — ние ще регистрираме единъ актъ, който е извършенъ още прѣзъ м. май миналата година. Това показва, че днешното прави-телство върви по тоя сѣщия старъ отъпканъ пѣтъ, въ който сѫ вървѣли всички правителства отъ 30 го-дини насамъ. За съжаление, азъ имахъ много голѣма вѣра — право да си кажа — прѣди да дойда тукъ да се срѣцна съ васъ, като слушахъ, като четѣхъ какво се пишеше въ вашитѣ вѣстници, какво гово-рихте вие; казвамъ, имахъ много голѣма вѣра, че поне вие отъ малко-малко ще измѣните стария пѣтъ. И когато се писа, че г. Такевъ, вмѣсто 140 души, извади отъ урнитѣ 170 души народни прѣдставители, азъ казахъ за себе си: „Е, тия хора мѣлчаха на-стина, но отсега-насетнѣ ще трѣгнатъ въ другъ пѣтъ; тѣ ще измѣнятъ стария отъпканъ пѣтъ: ишал-лахъ, има омутъ, че тия хора ще направятъ ново шосе, нова желѣзница на държавната машина, която по-бързо ще върви, право ще върви и здраво ще върви.“

Г. г. народни прѣдставители! Отъ чисто консти-туционно гледище ние не можемъ да осѣдимъ вашия законопроектъ, или, по-добръ, ние не можемъ да осѣждаме това ваше начинание или тази вапа ини-циатива за създаването на единъ орденъ — консти-туцията ви дава това право; но азъ лично по прин-ципъ не мога да се съглася; по ония съображения и причини, които изложихъ по-горѣ, да гласувамъ за какъвто и да е орденъ, макаръ и за най-великия, ако щете, ако орденитѣ могатъ да бѣдатъ такива. Азъ съмъ по принципъ противъ това, както ви ка-захъ, защото онова, което се мисли да се постигне

съ орденитѣ, не се постига; казахъ ви съображенията си, казахъ ви и причинитѣ си. Вие можете дѣйстви- телно да се силаете на чл. 59 отъ конституцията, можете и да викате, че вършите едно конституционно дѣло и никой нѣма да ви упрекне, и азъ, ако ви упреквамъ, упреквамъ ви не като правителство, което не се съобразява въ тоя моментъ съ консти- туцията, но като демократи, като хора, които на врѣ- мето си друго-яче сте мислили, друго-яче сте пропо- вѣждали — друго е било тогава вашето мнѣние, а днесъ е друго. Азъ нѣма да гласувамъ, лично азъ нѣма да вдигна рѣка за законопроекта и смѣтамъ, че голѣма частъ отъ г. г. демократитѣ само за хатаръ, по неволя, ще вдигнатъ рѣка, защото знаятъ, че ще учрѣдватъ едно недемократическо дѣло, една недемократическа работа, една работа, оста- нала отъ старо врѣме, отъ древнитѣ монархически врѣмена.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има ду- мата г. Димитъръ Христовъ.

Д. Христовъ: Г. г. народни прѣдставители! Трѣбва да призная, че когато въ Народното събрание се по- вдигатъ въпроси и се внасятъ законопроекти отъ такова естество, като че ли онѣзи, които трѣбва да говорятъ, трѣбва да се подложатъ на стѣргата, тъй да кажа, на своя либерализъмъ, на своя демокра- тизъмъ, на своето свободолюбие или на своето реак- ционерство. По въпроса за орденитѣ у насъ не вед- нажъ се е говорило, както въ печата, така и въ Народ- ното събрание, и обикновено, по причини извѣстни на мнозина отъ васъ, може би на цѣлото общество, онѣзи, които сж се обявявали за въ полза на учрѣ- денитѣ ордени или на такива, които има да се учрѣ- дятъ, сж се явявали непрѣмѣнно най-малко като хора на консервативни възгледи, когато, наопаки, всички онѣзи, които могатъ да водятъ книжна борба, сж се туряли въ редоветъ на най-просвѣтената, на най-напрѣдничавата демокрация. Този възгледъ азъ не изповѣдвамъ и казахъ тѣзи думи, защото ще гласувамъ за законопроекта, който е внесенъ отъ привителството, като желая съ туй да мотивирамъ и моитѣ съображения.

Говори се постоянно за демокрация. Тежко и горко, г. г. народни прѣдставители, ако демокра- цията се разбираше въ такава тѣсна смисълъ, както обикновено слушахме да ни се говори. Вие, г-да, които говорите за борба противъ личнитѣ режими и държавния глава, обърнете се задъ себе си и по- гледнете обществената срѣда и сила, която прѣд- ставлявате, за да не станете карикатурни и да не окаритурирате идеята, за която говорите. Когато говорите за демокрация, не забравяйте едно нѣщо — че демокрацията въ широката смисълъ на думата, не ще съмнѣние, ще бжде резултатъ на едно дълго- вѣковно културно развитие; вие ще трѣбва да по- вдигнете економическитѣ сили на страната, вие ще трѣбва да спомогнете за нейното социално развитие, вие ще трѣбва да съдѣйствувате да се разшири про- свѣтата въ нея, ще трѣбва не да дочакате, а да отло- жите това дѣло на редъ генерации — тъй е вървѣла демокрацията, тя е извоювала стѣпка слѣдъ стѣпка, позиция слѣдъ позиция. И нема мислите, че когато се явите въ Народното събрание или по стѣгдитѣ и поч- нете да говорите за демокрация съ книжки, съ кухи слова, вие служите на демокрацията и печелите за нея? Горчиво заблуждение е това по моето мнѣние.

Азъ ще гласувамъ за законопроекта още и по друга причина. Нѣкои отъ прѣждеговорившитѣ, които говориха, навеждаха примѣри, какво е писалъ в. „Прѣпорецъ“ и какво сж писали другитѣ вѣстници. Е добръ, г. г. народни прѣдставители, именно за да не впаднемъ въ такива грѣшки, ние трѣбва и въ врѣме, когато се намираме въ опозиционнитѣ редове,

да нмаме куража да си кажемъ мнѣнието, та послѣ, при други обстоятелства, да не изпаднемъ въ про- тиворѣчие, да не играемъ, съ други думи, тая роля, за която говори г. Стамболийски, като правѣше на- мекъ за нѣкой отъ г. г. министритѣ. Да, демокра- цията не прѣдполага само да се явимъ въ Народ- ното събрание и да дрънкаме противъ държавния глава, тя налага и отговорност. И азъ съжалявамъ онѣзи агитатори на различни партии въ България, които се явяватъ прѣдъ българското население и му говорятъ за права, за свободи, като въ туй отноше- ние прѣскатъ деморализация много повече, откол- коото ордени, които сж раздаватъ. Нека учимъ на- рода не само на права, но нека го учимъ и на отго- ворности. Този езикъ азъ не държа само тукъ, азъ го държахъ и между избирателитѣ, и мога да кон- статирамъ, нмамъ тази смѣлостъ да кажа, че благо- дарение на тази пропаганда, азъ успѣхъ да при- влѣка гласоветѣ, съ които се избрахъ. Искамъ да кажа, г. г. народни прѣдставители, че не трѣбва да се мисли българския народъ за толкова недораз- вить, за стоящъ толкова низко културно, за да не може да разбере сжщността на работата, за да не може да разбере добрата постановка на въпроситѣ. И така, деморализацията не се заключава само въ раздаването на ордени; ние повече деморализираме българския народъ, когато, като опозиционери, се явяваме противъ извѣстни мѣроприятия, когато по майка България не само коренно си противорѣчимъ на това, което сме го говорили, но вършимъ нѣщо повече. Това разклаща не само вѣрата въ урежда- нето на страната, но разклаща и моралната дисци- плина, безъ която никаква цивилизация, никакъвъ напредѣтъ на народа е немислимъ.

Г-да! Касае се за законопроекта, съ който се учрѣ- дява орденътъ на независимостта. Безъ да прѣ- листваме миналото, ако се касаеше за него, много нѣща биха се казали. Онѣзи, които се интересуватъ, онѣзи които биха любопитетвували, достатъчно е да прѣлистятъ неотдавна излѣзлата книга на генералъ Паренсова за неговитѣ възпоменавания прѣзъ гър- витѣ му години въ България. Но каква полза отъ това? За насъ е достатъчно, че конституцията въ своя чл. 59 постановява, че князътъ — тогава, а сега царътъ — има право да раздава ордени, като за тѣхното учрѣдяване ще трѣбва да има законъ. Прави ли се това сега или не? Да, прави се. Азъ ще отида по-далечъ дори, да кажа: орденитѣ, които се разда- ваха за гражданска заслуга въ по-минало врѣме, както го призна достауважаемиятъ г. Теодоровъ, бѣха раздавани възъ основа на традицията, възъ основа на единъ редъ, който не почиваше отъ фор- мално гледище на закона. И трѣбва да поблагодари- мъ най-послѣ, че се внася единъ законъ, съ който се учрѣдява орденътъ за независимостта, трѣбва и да пожелаемъ, щото всички въпроси, отнасящи се до тази материя, да бждатъ така разрѣшени. Азъ не разбирамъ, какви сж тѣзи тревълнения, които се изказаха по поводъ на законопроекта, който е внесенъ.

Но, г. г. народни прѣдставители, тукъ се говори, споменава се за още единъ другъ, тъй да се каже, тревоженъ моментъ на нашата демокрация, на нашия национализъмъ — че министерството не прави нищо друго, освѣнъ да регистрира единъ актъ, който е извършенъ вече и който сега трѣбва да се оформи. Г-да! Спрете се върху тая дума, нека помислимъ върху миналото. Всички онѣзи, които се числятъ къмъ управляющитѣ партии, нека кажатъ съ съз- пание и съ спокойствие на съвѣстѣта си, че малко ли актове въ Народното събрание сж били зареги- стрирани, че малко ли актове, законодателни мѣ- роприятия и рѣшения по желанието на министер- ствата, ако щете, и на нашето министерство, на пар- тията, къмъ която азъ се числя, сж регистрирани,

че болшинствата сж били такива, които само сж зарегистрирали. Дълго време ще се мине още, докато Народното събрание ще бжде оня форумъ, въ който ще се състезаватъ идеитъ и принципитъ и въ който форумъ въз основа на тѣзи борби ще се конституира болшинството и респективното министерство. Обаче нека бжде тая грѣшката, нека бжде тая слабостта на министерството, нека бжде този неговиятъ кусуръ, че то нека да оформи една воля.

Но като казвамъ това, нека кажа и слѣдующето. Ако е вѣрно, че конституцията постановява, какво държавниятъ глава може да раздава ордени въз основа на съответствующи закони, какъвто е този законопроектъ, който мѣри да стане законъ, ако това е вѣрно, питамъ, г. г. народни прѣдставители, съ знаменития респектъ, който възбуди настроение, учрѣденъ ли е орденътъ — фактически да говоримъ, да оставимъ формата? Не е учрѣденъ. Раздадени ли сж отъ този моментъ, отъ когато респективниятъ бѣше издаденъ, до момента, когато е внесенъ законопроектътъ, такива ордени? Не сж раздавани. Нека бждемъ доволни, слѣдователно, че въпросътъ, който прѣдставляваше отъ себе си не толкова конституционно значение — той има, безспорно, такова значение, но повече формално, отколкото по смѣстество — нека бждемъ доволни, че по този въпросъ се взема такова рѣшение, а именно въ духа на конституцията да се урегулира съ законопроекта, който е внесенъ и който ще стане законъ, раздаването на тия ордени, въ бждѣще то да почива на една правомѣрна основа.

Говори ни се тукъ и друго нѣщо — че раздаването на ордени вънасяло развала, защото мнозина биха попаднали въ изкушение, вслѣдствие на раздаването на ордени, щѣли да държатъ едно или друго поведение или, по-добрѣ казано, държавниятъ глава отъ лицепритие, отъ симпатии или антипатии ги раздава. Ако конституцията опрѣдѣли, щото държавниятъ глава да раздава ордени, питамъ ви, г. г. народни прѣдставители, каква норма, какъвъ критерий Народното събрание би могло да изработи, за да се наложи на държавния глава. Тогава би трѣбвало да спорите въ Народното събрание, раздаденитъ ордени отъ държавния глава справедливо или несправедливо сж раздадени, или прѣди раздаването имъ ние въ Народното събрание трѣбва да опрѣдѣлимъ, или ако не ние, то нѣкоя специална комисия, раздаването имъ. Веднажъ ние, по силата на конституцията, признаваме, че държавниятъ глава може да раздава ордени, заедно съ туй ние подразбираме и друго нѣщо — че той е въ дадения случай, който ще трѣбва да опрѣдѣли кому трѣбва да се дава орденъ и кому не трѣбва. Ако това послѣдното условие не се разбираше, нѣмаше защо да съществува въ конституцията онова постановление, че той има право да раздава ордени. Да, г. г. народни прѣдставители, азъ съмъ съгласенъ, че въ миналото сж ставали отстъпления, че въ миналото е имало отклонения въ раздаването на ордени; нека, обаче, мислимъ, нека се надѣваме, че изпитанитъ въ миналото полека-лека нѣма да се повтарятъ въ бждѣще. България влиза въ нормалния пътъ на своето развитие и съ повдигането съзнанието на обществото, въ повдигането на общественитъ нравы, което безспорно ще се отрази надъ всички фактори, че имаме въ бждѣще такова положение, при което при раздаването на ордени нѣма да има такива случаи, каквито е имало въ миналото; слѣдователно, ордени ще бждатъ раздавани по подобающия начинъ.

Отъ туй, което казахъ слѣдва, че ние не можемъ да опрѣдѣлимъ, колко ордени трѣбва да се създаватъ — 15 или 3, 5 или 10, а ще прѣдоставимъ

това на оня, който по силата на закона има право да ги раздава.

А. Стамболийски: Ще го прѣдоставимъ на великия магистъръ.

К. Мирски: Цитирайте законъ на нѣкоя държава, дѣто да не е опрѣдѣлено числото на ордени.

Д. Христовъ: Азъ не говоря сега по числото на ордени. И азъ мога да разровя, достауважаеми г. Мирски, енциклопедията и да Ви кажа, какъвъ е ограничено числото на ордени. Вие казвате да бжде 15 или 3; могатъ да се намѣрятъ хора, които да кажатъ да бждатъ 25—30. Азъ казвамъ: оня, който ще раздава ордени, той да опрѣдѣли числото имъ, а понеже се подразбира, че ще ги раздава по заслуга, това ще опрѣдѣли тѣхното число. Но за мене това не е важно — дали ще бждатъ 15 или 3. Азъ прѣдполагамъ, че министерството е имало повече данни и свои съображения, дѣто е опрѣдѣлило да бждатъ 15, и ние ще чуемъ неговитъ възгледи. Важното, споредъ моето мнѣние, е, че законопроектътъ не може да се отхвърли по съображенията, които ви казахъ. Законопроектътъ почива на конституцията, законопроектътъ, щѣщо повече, се стрѣми да отстрани едно недоразумѣние въ миналото — вие ме разбирате — толкова по-добрѣ, слѣдователно, ние не можемъ да го не приемемъ и азъ ще гласувамъ за него.

Говори ни се, че съ учрѣдяването на ордена хазната щѣла да пострада, че бюджетътъ щѣла да се натовари. Г. г. народни прѣдставители! Ако трѣбва да се поставимъ на тази утилитарна почва и ако ние въ такъвъ случай всичко ще цѣнимъ съ парата, тогава да се попитаме: а колко струватъ въ пари жертвитъ на другитъ държави, на другитъ лица, които сж имали значение при събитията, събития, които сж полезни за отечеството? Нема тѣ не сж стрували жертви, нема тѣ не сж стрували пари? И на тази почва трѣбва да поставимъ въпроса, който ние разглеждаме сега. Менъ ми се струва, че ще бжде недостолѣпно и недостойно, при разискването на тая материя да стоимъ на тая почва. Българскиятъ народъ нека се учи да плаща, българскиятъ народъ нека бжде готовъ на материални жертви тамъ, дѣто трѣбва.

К. Сидеровъ: Единъ Вашъ шефъ, г. Радевъ, пишеше въ в. „Денъ“ противъ този орденъ.

Д. Христовъ: Г. Радевъ има довольно дарби, за да може да се разправи съ Васъ и да Ви даде отговоръ, но сега азъ говоря.

Г. г. народни прѣдставители! Трѣбва ли да се отреди орденътъ, за който е рѣчь или, напротивъ, трѣбва да си послужимъ съ ордени, които досега сж учрѣдени? Безусловно, събитията, които стана прѣвъ 22 септември е велико и, безспорно, има значение и азъ говорихъ на врѣмето, когато договоритъ бѣха внесени, азъ знахъ, че мнозина рѣволюционери и всички почти партии се изказаха за него. Азъ ще имамъ смѣлостта да кажа, че азъ направихъ това лично за себе си, отъ дълбоко съзнание, че имаше полза. Ако независимостта на България — който живѣе въ България, трѣбва да знае това — се приплиташе съ всички събития отъ 15 години, ако това не бѣше отстранено отъ сцената, нѣмаше политическото поприще на България да се очисти, да се създаде една *tabula rasa*, тѣй да кажа, върху която да чертаемъ бждѣщитъ събития, бждѣщитъ работи, нѣмаше да се създадатъ благоприятни условия, за да можемъ да тикнемъ възпното, а слѣдователно и вътрѣшното, развитие на България въ пътя, който отговаря на нейнитъ

интереси. Отъ туй становище независимостта имаше голѣмо значение, безусловно, но не отъ формално гледище. Като е тъй, за това събитие — велико го парчето, както щете го таксувайте — нека се учреди единъ орденъ, който ще бѣде раздаванъ на лица, които, безспорно, сѣ имали и могатъ да иматъ значение за отечественитѣ интереси. Ние ще прѣдполагаме, и асѣ друго-иче не можемъ да мислимъ, че при раздаването на ордена ще се иматъ, прѣди всичко, прѣдъ видъ достойнствата и заслугитѣ. Не можемъ да опрѣдѣлимъ нѣкакви ограничения, не може Народното събрание да опрѣдѣли кому да се дава и кому да не се дава орденътъ. Веднажъ прѣзумцията е, че държавниятъ глава, който има право да раздава орденъ, ще съумѣе да знае моментитѣ, както и личноститѣ, които сѣ играли роля за отечественитѣ интереси, за да ги награди, чѣе трѣбвало ему да се прѣдостави това, и то е въ реда на игѣщата. Иначе Народното събрание ще се заеме съ работа, която нито е въ неговитѣ прерогативи, нито пъкъ отговаря на конституцията.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще гласувамъ за законопроекта.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, който ни занимава, е толкова важенъ, щото, макаръ и единъ отъ нашитѣ другари да се изказа по него, не можахъ да устоя на изкушението, да кажа и азъ поне двѣ думи по този въпросъ.

Прѣдлага ни се единъ законопроектъ съ благородната цѣль, да уредимъ единъ отличителенъ знакъ, съ който българскитѣ народъ да се отплати на онѣзи хора, които стоятъ спрѣмо него или спрѣмо човѣчеството изобщо нѣкакви особни заслуги. Противъ самата тази идея за отплата, за възмездие на заслужилитѣ хора не може да бѣде никой, не можемъ да бѣдемъ и ние. Всѣка личностъ се чувствува задължена да се отплати, доколкото може, на оня, който ѝ е сторилъ извѣстно добро, и всѣки народъ, стоящъ се тоже отъ личности, има сѣщото нравствено чувство и сѣщия този стремежъ да не остава дълженъ на своитѣ заслужили хора. Така щото, по това начало, че народитѣ се стрѣматъ — и съ право и съ дългъ — да се отплатятъ съ нѣщо къмъ заслужилитѣ хора, по това начало, по този принципъ споръ не може да става. Но може да става споръ по слѣдния въпросъ: орденътъ ли е туй възмездие, което може да удовлетвори заслужилия човѣкъ и съ което единъ народъ да се смѣта вече изправенъ дължникъ? Е добръ, споредъ нашето скромно схващане, не въ една, а въ 101 конституции да бѣдатъ написани орденитѣ, ние си оставаме на убѣждението, че орденътъ не може да изпълни тази роля нито спрѣмо лицето, на което се дава, нито спрѣмо дълга на оня народъ, който го дава. Вие искате да създадете единъ отличителенъ знакъ за 10—15 души само най-видни хора. Г. Теодоръ Теодоровъ иска да ограничи тѣхния размѣръ до трима души, които да сѣ толковъ заслужили, щото единъ народъ, едно 4-милионно население да се почувствува въ дългъ да имъ се отплати съ нѣщо. Е добръ, тѣзи трима души, или тѣзи 15 души, които ще сѣ извършили таква голѣма работа, такава голѣма заслуга, че да обхванатъ къмъ себе си съ своитѣ дѣяния погледитѣ на едно 4-милионно население въ малка България, мислите ли вие, че заради ваия орденъ тѣ сѣ извършили тази заслуга? Него ли сѣ имали прѣдъ видъ? Немѣ заслужилитѣ хора на отечествата, на народитѣ се явиха чакъ тогава, когато се явиха правителства да ги възнаграждаватъ съ нѣкакви орденъ? Не, азъ съмъ дълбоко убѣденъ, че туй от-

личие, което даватъ на онзи човѣкъ, който е извършилъ една истинска заслуга спрѣмо единъ народъ, спрѣмо своето отечество, е толкова скромно, толкова нищожно, толкова дребно, че по-скоро ще го оскърби, отколкото да го възнагради. Прочее, орденътъ не може да бѣде възмездие на лицето, на което се дава; то е по-скоро едно оскърбление за истински заслужилитѣ хора на своето отечество, на своя народъ или на човѣчеството.

Но има и друга една страна на въпроса и тя е тази, че съврѣменнитѣ на заслужилитѣ хора, поради страститѣ, които кипятъ въ тѣхнитѣ души, поради егонизма, който тѣ иматъ въ тия свои души, не сѣ въ положение да прѣцѣняватъ съ нужно, безпристрастно, кой е заслужилъ на държавата, на народа, на отечеството, и кой не е. Съврѣменнитѣ, казвамъ, не сѣ кадърни да направятъ тѣя прѣцѣнка, и човѣшката история, и нашата история, недавното наше минало и настоящето даже, свидѣтелствуватъ за това нѣщо — че съврѣменнитѣ не могатъ да цѣнятъ и, слѣдователно, тѣ трѣбва да се оставятъ отъ мерака да възнаграждаватъ съ орденъ или даже съ друго нѣщо. Да не ходимъ надалечъ, да хвърлимъ единъ бѣгълъ погледъ върху нашето отечество, което бѣше частъ отъ отоманската империя прѣди 30—40 години. Когато се прѣнесемъ въ тѣхъ врѣмена и потърсимъ заслужилитѣ хора на тогавашното отечество, дѣ ще ги намѣримъ ние, дѣ ги намираха тогава, дѣ ги намираме ние сега? Прѣди 30—40 години врѣме въ поробеното тогава наше отечество се подвизаваше единъ Ботевъ, подвизаваше се единъ Раковски, подвизаваше се единъ Левски, подвизаваше се и друга категория хора, послушни на тогавашния султанлъкъ, вѣрни на тогавашната държава. Е добръ, да речемъ, че въ тогавашното общество сторѣше намѣрението да възнагради заслужилитѣ хора на отечеството. Кой щѣше да получи орденъ прѣди 35 години? питаемъ ви азъ. Василъ Левски ли щѣше да получи този орденъ? Не, щѣше да го получи неговиятъ сѣдникъ, доколкото си спомнямъ, това позорно днесъ име, а тогава славно — хаджи Иванчо хаджи Пенчовичъ; да, сѣдникътъ на Левски, човѣкъ близъкъ до царя, щѣше да получи орденъ, а Левски получи бѣсило. Тогава щѣха да получатъ орденъ и ония, които прѣслѣдваха размирницитѣ тогавашни, ония, които прѣслѣдваха единъ Ботевъ, единъ Хаджи Димитъръ, единъ Стефанъ Караджа, единъ Раковски, а Ботеви, Левски и Раковски, истинскитѣ заслужили синове на това наше отечество, получиха отъ тогавашния пръвъ министъръ или отъ тогавашния султанъ не орденъ, а получиха едни бѣсилка, други куршумъ, трети вѣчни окови. Прочее, съврѣменното поколѣние, казвамъ, не е въ положение да оцѣни истински заслужилитѣ синове на отечеството. Нека се прѣхвърлимъ малко и въ настоящето. Отъ 30 години насамъ майка България пакъ ражда заслужили синове и, въпрѣки конституцията, въпрѣки закона, българскиятъ държавонъ глава, по докладъ на военния министъръ ли, на министъръ-прѣдседателя ли, награждава тия заслужили хора съ орденъ. Е добръ, да разгърнемъ страницитѣ не на тѣхнитѣ заслуги, ами страницитѣ на списъка на тѣзи имена, и да погледнемъ, кои имена красятъ тоя списъкъ, за да видимъ, дали съврѣменното наше поколѣние умѣе безпристрастно да цѣни и награждава и кому то дава орденъ. Азъ имамъ честта да познавамъ единъ заслужилъ човѣкъ въ тая земя, вече старчески скелетъ, съ двата крака въ гроба, познавате го и вие — дѣдо Драганъ Цанковъ; но на неговитѣ гърди азъ не съмъ видѣлъ орденъ; може би, той, като истински заслужилъ на тоя народъ още въ недавното минало, смѣта, че би било по-скоро оскърбление за него да получи подобна една дрънкалка, отколкото да го смѣта за нѣкакво отличие, а по-скоро допускамъ, че той е прѣнебрѣгнатъ като една извехтѣла вече дрипа,

че неговите заслуги не се признават — възможно е и това да бъде, защото днес се цѣнят други заслуги. Ако разгърнем списъка на днешните заслужили хора, ние ще намерим — вие знаете кои ще намерим — ние ще намерим ония, на които гърдите наистина се красят с орден, но за които не малко брожение имаше лани, па и днес има между демократическата партия да им прикачи друг един орден, чрез едно предложение за анкетиране на тяхните „патриотически“ дела. Но ако съвременното поколение не е в положение чрез една безпристрастна оценка да каже своята справедлива дума за заслугите на своите истински заслужили хора, значи ли, че заслужилите хора остават без награда от народите? Значи ли, че народите не се отплащат с нещо на своите заслужили синове? Не, отплащат се. Народите, колкото и прости да сѫ, въ каквито и колиби да живеят, и които и страна на света да населяват, имат достатъчно нравствено чувство въ своето сърце, въ своята душа, да оценят истински степената заслуга и да я възнаградят, но тѣ съ дрънкалки никога не сѫ възнаграждавали и нѣма да възнаграждават. Ние виждаме народи, виждаме нашия народ, напр., днес да отпуща, една, макар и скромна, пенсия на сестрата на един Стефан Караджата, виждаме да отпуща една народна пенсия на близките роднини на покойния Ботев и на ред други хора, които, вмѣсто нѣкакво възмездие преди 30—40 години, получиха за възмездие куршума или бѣсилото. Аз съм имал случаи, честития случай да присъствувам на 19 и 20 юлий въ Стара Загора, дѣто шепна опълченци, бѣгарски синове, нехранимайковци преди 30 години, и десетки хиляди руси, оставили далечна братска намъ земя и дошли тук да сторят една истинска заслуга към българския народ — пролѣха кръвта си и сложиха костите си; виждал съм с очите си, видѣли сѫ и други, какъ този народ, прости и учени, бѣдни и богати, мъже, жени и дѣца, когато дойде този ден, безъ всякакъв писан закон, създаден въ тази камара, безъ всякакъв приказъ отъ кметството, затварятъ дюконите си, напущатъ лозята, напущатъ нивите, образуватъ едно истинско празненство: мъже, жени и дѣца сѫ едно истинско благоговѣние отиватъ тамъ да се покланятъ. Тамъ нѣма паметници, великолѣпни паметници тамъ не стърчатъ, ликове нѣма, вѣтрятъ се само нѣколко черни байраци; но тамъ хората, сѫ най-големо благоговѣние, сѫ съзли на очи, оказватъ една истинска почитъ, едно истинско славословие, едно възмездие къмъ паметта на онези хора, за добрините които този народъ оценява по правда, че му сѫ сторили. Сѫ сжщото благоговѣние народътъ чувствува ежегодно и паметта на Ботева, Левски и др. Прочее, да не скърбимъ, че заслугите на заслужилите хора нѣма да бѣдатъ оценени отъ потомството; но и нека не влизаме въ ролята на себооценители, да не раздаваме орден сам на себе си, да не величаемъ сами своите дѣла. Не е времето днес да търсимъ сѫ какво да наградимъ заслугите си — не е туй време. Тѣзи 15 орден, кому вие ще дадете? Нѣма да извадите нито Левски, нито Ботева, нито Раковски отъ гроба, за да имъ дадете орденъ. Вие това нѣма да сторите. Вие, управниците, не сте сторили едно най-малко почитание, въ разстояние на 30 години, да окачите единъ ликъ поне на единъ отъ тия бѣгарски великани въ тази ограда. Вие нѣма да отидете надъ тяхните мъртви скелети днес да слагате вашите орден. Тѣзи 15 или тия трима души ще ги търсите между себе си. Е добръ, както каза и г. Теодоровъ, стигатъ досегашните орден за днешните заслужили хора; стига орденътъ „Св. Александъръ“, стига орденътъ „за гражданска заслуга“. Не намирамъ азъ — кажете ми ги вие — тия днешни великани бѣгари, тия заслужили синове на отечеството,

които, като имъ дадете единия орденъ, като имъ дадете и другия орденъ, като ги издигнете по обществената лѣстница до най-горното стъпало, пакъ да не бѣдатъ задоволени и да иматъ нужда и отъ този новъ орденъ, за да го създадете; азъ не виждамъ тия великани нито между нашите редове, нито между редовете на днешните управници, нито между редовете на другите опозиционни партии; азъ не виждамъ тия заслужили гърди, на които вие ще окачите ордена на „Свѣтите Равноапостоли Кирила и Методий“. Но е тоя нашиятъ дългъ днеска. Ние имаме два други дълга: намѣсто да се грижимъ, какъ да отличимъ ние заслужилите между насъ, по-добре ще сторимъ да изпълнимъ първия свой дългъ, именно да извършимъ истински заслуги къмъ тази страна и, второ, да изпълнимъ и другия наш дългъ — не да търсимъ нови кандидати за новъ орденъ, а да вземемъ списъка на старите кандидати и да изпълнимъ единъ другъ дългъ спрямо тяхъ, като разпоричимъ този списъкъ и като се вгледаме въ дѣлата на тия отличени сѫ орден хора, да видимъ, нѣма ли да се намѣрятъ мнозина отъ тяхъ, които да заслужаватъ не трети единъ орденъ — защото иматъ другите два досега — ами да заслужаватъ едно анкетирание на тяхните дѣла и едно по-друго възмездие, ако наистина тѣ се окажатъ виновни.

Прочее, настоящиятъ законопроектъ не постига цѣльта си, уважаеми г. министър-председателю! Той се явява въ нашите очи за безцѣленъ и незаслужаващъ онуй сериозно внимание, за което и вие и ние притежаваме, че имаме и трѣбва да имаме въ малкото време, което ни остава да засѣдаваме.

Да, азъ свършвамъ моята скромна дума пакъ сѫ следния позивъ. Да оставимъ на грядущето поколение да търси отличилите се и да изпълни свой дългъ къмъ тяхъ. Ние имаме единъ дългъ къмъ хората отъ по-прѣдишното поколение, на които нѣмаме възможностъ да окачимъ нашия орденъ — тѣ се и не нуждаятъ отъ него — а ще почитаме тяхната паметъ, като вървимъ именно въ пътя, въ който тѣ сѫ вървели, и да изпълнимъ, казвамъ, другия наш дългъ, който ни зове — той е оня дългъ, за който толкова много се шушука миналата година и за който пакъ се шушука сега: или да се очистятъ обвинените лица отъ позора, който имъ се приписва, или, ако бѣде дѣйствително установено, че тѣ сѫ хора виновни, изпълнете нашия дългъ спрямо тяхъ и ние ще присъединимъ нашия усилния къмъ вашите. (Ржкоплѣскане отъ земледѣлската група)

Председателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председателъ А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! По законопроекта, който правителството внесе, се изказаха прѣдставителите на всички партии. Ще кажа и азъ нѣколко думи въ защита на законопроекта, който съмъ внесълъ и за одобренето на който очаквамъ да се произнесе Народното събрание. Както всѣкога, тѣй и днеска ще кажа нѣколко думи само по онези възражения, които ми се виждатъ сжществени. Колкото се касае до всички останали, азъ ще ги мина мълкомъ. Има възражения, направени противъ законопроекта, има и редъ възражения, които сѫ около законопроекта. Върху послѣдните нито дума. Ще бѣде нужно да говоря върху такава тема: какво е говорила или писала демократическата партия нѣкогашъ и какво прави сега, защото и другъ пътъ съмъ казвалъ, че между онова, що е писала и говорила, и онова, що върши, нѣма такава сжществена разлика, што сѫ патосъ и сѫ възмущение да ѝ бѣде хвърлена тукъ въ Народното събрание, рѣкавица. Азъ нѣма да говоря и върху въпросите, които особено обича да зачеква по всѣки законопроектъ г. Хаджигевъ или г. Сидоровъ. По всѣки въпросъ, изникналъ тукъ, въ Събра-

нието, най-вече от тѣзи двама г. г. уважатели народни прѣдставители се изказватъ не само еднакви мисли, но дори мислитѣ имъ се обличатъ въ еднаква форма. Това нѣма да откаже нито уважаемиятъ народенъ прѣдставителъ г. Хаджиевъ, нито уважаемиятъ народенъ прѣдставителъ г. Сидеровъ.

К. Сидеровъ: Тѣ сж Ваши мисли.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Кои сж по-сжщественитѣ, споредъ моето разбирање, възражения? Прѣди всичко, нѣколко думи трѣбва да се кажатъ по исторіята за учрѣждаването на този орденъ.

Г. Теодоръ Теодоровъ, прѣдставителъ на една отъ партията, и въ парламента, и извънъ него, казва: „Отъ гледище формално, отъ гледище на основния законъ, внесенитъ законопроектъ е безупрѣченъ; толкова повече той би станалъ такъвъ, ако правителството би дало нему и на народното прѣдставителство обяснение по исторіята за учрѣждаването на този орденъ“. Правя това охотно. Не си правя иллюзии, обаче, че моитѣ обяснения биха задоволнили г. Теодорова, или она народенъ прѣдставителъ, който въ всѣко едно дѣло, въ всѣки единъ жестъ, въ всѣко едно начинание на правителството подозира нѣщо. И другъ пѣтъ съмъ казвалъ, и сега ще повторя, противъ убѣжденията азъ мога да се боря, но противъ прѣдубѣжденията — никога, и не се наемамъ съ тая задача.

Правителството направи една официална декларация по поводъ ордена „Светитѣ Равноапостоли Кирилъ и Методий“; отъ тукъ започва исторіята за учрѣждаването на тоя орденъ. Макаръ тая декларация и да биде възпроизведена тукъ отъ г. Сидорова, азъ считамъ за нужно да я прочета още единъ пѣтъ, затова, защото въ нея е изложена цѣлата исторія, причинитѣ и цѣлитѣ, които се прѣследватъ съ учрѣждаването на тоя орденъ. (Чете) „Още на 18 май т. г.“ — казва се въ декларацията на правителството — „за да се ознаменува и увѣковѣчи великото събитие — провъзгласяване независимостта на България, държавниятъ глава и правителството, взеха рѣшение да се учрѣди единъ орденъ, който да се постави надъ всички досегашни ордени и да се пожелва само въ рѣдки случаи и за особени заслуги къмъ отечеството и прѣстола. Това именно рѣшение държавниятъ глава е съобщилъ въ рескрипта си до канцлера на ордениитѣ. Не ще и дума, обаче, че окончателното учрѣждаване на ордена ще се счита за дѣло свършено само слѣдъ като, съгласно съ чл. 59 отъ конституцията, бѣде вотиранъ надлежниятъ законъ отъ Народното събрание“.

К. Сидеровъ: Тогава нищо не сте свършили.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: „Законопроектътъ за учрѣждаване на ордена е приготвенъ отъ Министерския съвѣтъ и ще бѣде внесенъ въ идущата редовна сесия на Народното събрание“. Правъ бѣ г. Христовъ, който забѣлѣжа: орденъ до тая минута — до она, въ която ще чуемъ вашия вотъ — на „Светитѣ Равноапостоли Кирилъ и Методий“ не сжществува и, слѣдователно, тоя орденъ не е билъ даванъ никому. Защо е тоя шумъ, тогава, въ обществото? Що кара хората да интригуватъ, да подозиратъ, да се шушукатъ? Що кара хората да клеветятъ? Защото клеветата е, че орденътъ е учрѣденъ или че е нѣкому даденъ; той не сжществува. На това питане азъ ще отговоря малко по-послѣ.

Сега, дължа да отговоря на друго, което по-рано се постави. Отъ гледището на конституцията, по-формаленъ, по-редовенъ законъ отъ тоя, що внесе правителството въ Народното събрание, казва ни водителътъ на народната партия, нѣма; отъ това гле-

дише той е безупрѣченъ. Но той подозира, че внесенитъ днесъ законопроектъ не е нищо друго, освѣтъ оформяване на онова, което прѣвъ м. май противоконституционно било станало. „Дѣ е постановлението — пита г. Теодоръ Теодоровъ — на Министерския съвѣтъ за учрѣждаването на този орденъ? Ако правителството бѣде въ положение да цитира постановление на Министерския съвѣтъ за учрѣждаването на ордена прѣди 18 май или — не помня добръ, кой май ...

Е. Начевъ: Прѣди рескрипта.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: ... прѣди рескрипта — въ такъвъ случай, азъ ще му отдамъ напълно право“. Трѣбва да заявя и на г. Теодорова, и на народното прѣдставителство, че постановление на Министерския съвѣтъ нито тогава нито сега нѣма и е нѣмало. Защо? Г. Теодоровъ ще ме разбере. Управлението не винаги изисква постановление на Министерския съвѣтъ. И забѣлѣжително е, че най-важнитѣ актове на Министерския съвѣтъ обикновено не биватъ протоколирани, не биватъ оформявани въ едно постановление. Г. Теодоровъ, бившъ и бѣдѣщъ управникъ на България, разбира най-добръ, защо става това. Азъ дължа, обаче, да дамъ по-подробни обяснения на народното прѣдставителство по тоя въпросъ, защото не всички знаятъ, какъ се процедира въ Министерския съвѣтъ. Азъ вѣрвамъ на г. Теодорова и на неговата партия, която на врѣмето си бѣше дала едно правителство на страната, че той е ходатайствувалъ, че той е искалъ да се свържатъ българскитѣ желѣзници съ турскитѣ, и специално прѣвъ Куманово; азъ вѣрвамъ, макаръ да не е доказано, че правителството на покойния Стоилова имаше ферманъ, разрѣшение за скопчването на нашитѣ желѣзници, и то съ направление прѣвъ Куманово — азъ му вѣрвамъ, по постановление на Министерския съвѣтъ, въ смисълъ, че правителството на покойния Стоиловъ е намѣрило за нужно, за полезно на страната да поиска това скопчване, че го е поискало и че го е получило, както се не говори, а дрънка изъ вѣстникитѣ, за това постановление нѣма. Завчерашниятъ день въ „градското казино“ водителътъ на народната партия, уважаемиятъ г. Иванъ Евстатиевъ Гешовъ, е държалъ рѣчь на тема, че 2 февруарий — миропомазването на прѣстоноаслѣдника — е една отъ най-бѣлѣжитѣ исторически дати въ исторіята на нова България; г. Гешовъ тамъ же и заявилъ, че на правителството, е струвало много мжки, докато прѣдолѣе всички опѣзи прѣпятствия, които той и правителство му били срѣщнали въ намѣрението му, да покрѣстятъ прѣстоноаслѣдника; той счита, че това събитие е едно отъ най-великитѣ и, като такова, датата, прѣвъ която то се е извършило — дата най-достойна за народната партия, да я направи дата на свой партиенъ празникъ. Събития отъ такава годѣма важностъ, като миропомазването на прѣстоноаслѣдника, събитие, което — увѣрватъ народняцитѣ — тѣ сж искали по всѣки начинъ да постигнатъ и сж били длѣжни да прѣдолѣятъ всички прѣпятствия, по-голѣми отъ тѣзи, които трѣбваше да прѣдолѣе сегашното правителство, за да се слобие съ независимостъ — за такъвъ единъ важенъ актъ постановление въ Министерския съвѣтъ нѣма и не може да има. Нѣма постановление на Министерския съвѣтъ прѣди августъ мѣсецъ, когато, за прѣвъ пѣтъ сегашното правителство взе рѣшение за провъзгласяване независимостта на България; правителството рѣши да се провъзгласи независимостта на България и да направи всичко възможно за осжществяването на това свое рѣшение. И по повечето важни държавни актове постановления нѣма, не се държатъ, не трѣбва да се държатъ. Постановления по най-обикновенитѣ текущи работи винаги сжществуватъ. За утвържде-

нието на единъ търгъ или за разрешаването да стане на търгъ по доброволно съгласие съ ограничена конкуренция — примѣрно — такива постановления ще намѣриятъ винаги.

А. Стамболийски: Даже и по Колода.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Управлението не търпи постановления. По разрешаването на политически въпроси отъ голѣма важностъ, било отъ вътрѣшенъ или външенъ характеръ, слѣди въ Министерския съветъ нѣма; слѣдитъ сж едни — дѣлата. Сполучили намисленото дѣло — то е налице; несполучили — то е безслѣдно умрѣло, никѣдъ въ архивитъ го нѣма и добръ е да го нѣма. Та, г. Теодоръ Теодоровъ, който иска постановление на Министерския съветъ, съ което постановление послѣдниятъ билъ се обвързалъ да учрѣди ордена „Светитъ Равноапостоли Кирилъ и Методий“, очевидно е едно искане намислено отъ г. Теодорова, защото не може да направи друго възражение по форма противъ внесенния законопроектъ, освѣнъ това, и въ послѣдствие да направи одобрение: „да, законопроектътъ е съобразенъ съ основния законъ; този законъ, отъ гледище формално, конституционно, е законъ неуязвимъ“. Това е неговото заключение.

Минавамъ на самия законопроектъ и въ свръзка съ бѣлжикитъ, които ще направя по него сега, ще направя и онѣзи възражения, които — казахъ и по-рано — считамъ за нужно да направя. Чл. 59 отъ основния законъ траншира, разрешава много отъ онѣзи въпроси, които тукъ се повдигнаха, разрешава много отъ ония съмнителни, които тукъ се изказаха. Тоя членъ гласи: (Чете) „Князътъ има право да раздава ордени. Учрѣдението на ордени става съ особенъ законъ“. И тъй, орденъ може да бѣде учрѣденъ само отъ Народното събрание и никой другъ въ тази страна не е властенъ да го учрѣждава и да го създава. Създадениятъ орденъ отъ Народното събрание ще го раздава само единъ въ тази страна и никой другъ — това е прѣдставителътъ, главата на тази страна, държавниятъ ѝ глава. Само нему, въ силата на основния законъ, принадлежи да раздава ордени. Това право му е дадено отъ волята на народа, отъ Великото народно събрание, и никакви обикновени народни събрания не могатъ да му отнематъ това право. Ако идеята, мисълта, изричната заповѣдъ на основния законъ е такава, то явно е, че маса отъ съмнителни, които се изказаха тукъ за реда, за начина, по който ще се раздава орденътъ, да-ли орденътъ правилно или неправилно е учрѣденъ, сж въпроси, които се транширатъ, се разрешаватъ съ самия основенъ законъ.

Кои сж цѣлитъ, които прѣслѣдва законопроектътъ? Уважасиятъ народенъ прѣдставителъ г. Драгиевъ ви заяви: „да може да се отличи единъ човѣкъ, който има бѣлжиги заслуги къмъ отечеството, къмъ държавния глава, къмъ човѣчеството, тая цѣль, тая идея на закона е идея, противъ която никой не може възста“. Тази е цѣльта, която гони и внесенниятъ законопроектъ въ Народното събрание — прѣди всичко е тая. Но внесенниятъ законопроектъ има и друга една цѣль и съ всяката искреность азъ ще я изповѣдамъ тукъ прѣдъ васъ.

Г. г. народни прѣдставители! Общественото мнѣние е прѣдявило редъ искания къмъ правителството и къмъ болшинството отъ народното прѣдставителство, което подкрѣпя въ всички прѣдначинания и мѣроприятия правителството; едно по едно правителството задоволява тия искания. На всѣко обществено движение, когато то е сериозно, на всѣко обществено безпристрастно, обективно искане на правителството, което се прислушва къмъ общественото мнѣние, къмъ неговитъ искания обективни, спокойни, продиктувани наистина отъ отечествени интереси, отъ интереситъ

на спокойствието въ тая държава, на реда въ тая държава, правителството, казвамъ, винаги реагира и отговаря. Отъ денъ на денъ прѣдявениятъ искания къмъ насъ се задоволяватъ. И азъ мисля, че това правителство ще бѣде честито да слѣзе отъ това мѣсто и да може да каже, че исканията, които му о прѣдявило обществото, сж искания, на които то така или иначе е отговорило. Едно отъ исканията на това общество бѣше и искането да се внесе единъ законопроектъ за учрѣждаването на ордена „Кирилъ и Методий“. Когато се появи рескриптътъ на Негово Величество царя, когато той се публикува въ „Държавенъ вѣстникъ“, знаете, що се каза, знаете, що се писа, знаете дори, че се държаха сказки на тая тема. Правителството излѣзе съ своята декларация и каза: „Орденъ нѣма. Ще има, когато Народното събрание вотира за това нужния законъ“. Трѣвало би човѣкъ да помисли, че съ това инцидентътъ е изчерпанъ; край, точка на тоя въпросъ е поставена. Не. Частъ отъ това общество сложи въпроса друго-яче. Имаме рескрипта отъ една страна, имаме и декларацията на правителството отъ друга. Кое е въ сила? Орденътъ съществува, казватъ тѣ; той е учрѣденъ — рано или късно той ще бѣде даденъ. Никакви обяснения, никакви завѣрения отъ наша страна не успокоиха тѣзи, които сж си поставили за цѣль да вдигатъ шумъ. За трезвоното бѣлгарско общество, за спокойната бѣлгарска интеллигенция, за тоя народъ, за който ми говорите, той е доволенъ съ това, що се направи; той счита, че наистина съ декларацията на правителството е поставена точка на тоя въпросъ. Но интригантствующи, мюевирствующи части отъ това общество, които дирятъ подъ вола теле, които прѣслѣдватъ други цѣли, не тѣзи, които въодушевяватъ васъ, г. г. народни прѣдставители тукъ, тѣ казваха: „не, това е малко, правителството се намира въ конфликтъ съ държавния глава по тоя въпросъ“. Днесъ „Часъ“, утрѣ „Рѣчь“, други дѣнь „Дѣнь“ пинага: „Министерска криза и специално по ордена“. Орденътъ, който нито държавния глава, нито насъ не е интересувалъ толкова, ази интересуваше вече, слѣдъ рѣшенето, да го внесемъ въ камарата и тукъ да се обяснимъ, тоя орденъ отвлѣчаше три четвърти отъ много свободното врѣме ужъ на нѣкакви политически течения въ тази страна, прѣдвѣкваха го дотамъ, що по-поне на мене той омръзна. За ордена, слѣдователно, слѣдъ декларацията на правителството, се повдигна и друго: „орденътъ ще изяде главата на правителството“. Г. Сидеровъ, който не само обича да подозира, но, когато пледира, когато говори прѣдъ Народното събрание, излиза, че много знае, защото говори обикновено спокойно „това е тъй, онова е инакъ“, г. Сидеровъ казва: „правителството бѣше въ конфликтъ и това правителство, слѣдъ своята декларация, за да не се черви, трѣбваше да напусне мѣстото си и да си отиде“, защото друго разрешение на тоя конфликтъ не е могло да има, освѣнъ това, което ни прѣпорѣчва г. Сидеровъ. Въображаемъ конфликтъ! Това е мнѣнието на г. Сидерова; но мнѣнието на нѣкои други неговни другари въ партията е тъкмо обратното. Държа се сказка — азъ поне я четохъ споредъ вѣстникитъ — отъ г. Фаденхехта; той поддържаше тъкмо противното: „Ето едно правителство силно, ето едно правителство, което съ една декларация унищожи ордена; правителството побѣди, казва, дайте всички да го подкрѣпимъ въ борбата му противъ короната“. Ама нѣмаше борба, никой не е мислилъ да се бори съ короната. Благодаря ви за похвалата, благодаря ви за съдѣйствието; но никой не е мислилъ да се бори съ него, никакво геройство въ това отношение е нѣмало, защото нѣмало е причина да го проявимъ. За да тури правителството край на всички тия работи, то рѣши да внесе тоя законопроектъ — законопроектъ за който, казвамъ, отъ формално гледище ни единъ упрекъ не може да

се направи. Цѣльта на законопроекта по сжщество е цѣль, която отъ всѣки може да бжде одобрена и се одобрява. Правятъ се възражения второстепенни. На нѣкой отъ тѣхъ, макаръ и да дадохъ думата да не отговарямъ, ще възразя. Това сж възражения около ордена.

Доказано е, говориха тукъ нѣкои г. г. народни прѣдставители, че обикновено, колкото повече ордени украсяватъ гърдитъ и шията на единъ човѣкъ, толкова грѣбнактъ му е по-гѣвкавъ, толкова свѣстѣта му е по-подозрителна. Г. г. народни прѣдставители! Азъ зная здрави свѣсти и здрави грѣбници сж ордени на шия, азъ зная покварени свѣсти безъ ордени на шия. Ако българската интеллигенция е такава, щото единъ орденъ, окаченъ на шията ѝ, може да я поквари, по-добъръ е тази интеллигенция да не сжществува. Ако тя е стигнала дотамъ, щото държавниятъ глава сж една усмивка, билъ той български, билъ който и да е, сж единъ орденъ може да я има въ рацѣтъ, тази интеллигенция е за оплакване — нека я погребемъ. Вие, които говорите отъ името на българската интеллигенция, вие я оскърбявате; вие, които мислите, че нанасяте ударъ на държавния глава, вие, които мислите, че държавниятъ глава е развратителъ, не забѣлжвате ли, че вие атакувате българския народъ и неговата интеллигенция по начинъ такъвъ, щото той би му далъ право да ви каже остри думи, да ви каже комплименти, които не би ви харесали. Не сжмъ призованъ отъ името на тази интеллигенция и отъ името на този народъ да ви дамъ отговоръ, но ако прочете утрѣ той вашата аргументация, бждете увѣрени, че ще ви даде тоя заслуженъ отговоръ.

К. Сидеровъ: Ние говоримъ за камарилата, а не за интеллигенцията.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Сидеровъ.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Орденитъ, които носятъ водителитъ на прогресивната или на народната партия не сж ордени, които сж развалили тия държавни мѣже, мои политически противници. Или тѣ сж били развалени прѣди ордена да е виспалъ на тѣхната шия, или слѣдъ орденитъ тѣ не сж станали нито по-бѣлжкити, нито по-добри. Ордена като орденъ не може добрия човѣкъ нито да го развали, нито да го направи по-добъръ; неговото назначение е да отбѣлжжи заслугата на тоя човѣкъ.

За раздаването на ордени. Това раздаване трѣбвало да става по докладъ на респективния министъръ. Истина е, въ никой отъ законитѣ, сж които се утрѣдвяватъ орденитъ, подобна една наредба, като оная, що ни цитира уважаемиятъ варненски народенъ прѣдставителъ, г. Мирски, сжществува. Безъ тая наредба ние да сме я имали досега — за щото законъ за орденъ, за гражданска заслуга, или Александъръ, не сме имали — тая наредба на практика сжществува — министърътъ на външнитѣ работи, азъ, било другъ, било който и да е отъ министритѣ, когато е считалъ за нужно да прѣдстави нѣкого за награда, го е правилъ сж докладъ, а награждаването е ставало сж указъ. Но г. г. народни прѣдставители, и тамъ дѣто сжществува законъ, наредба, като оная, що ни цитира г. Мирски, не винаги орденитъ сж давани по докладъ на респективнитѣ министри. Защо? Защото такива доклади не сж могли да бждатъ направени. Когато единъ държавенъ глава ще има да награди сж орденъ другъ такъвъ държавенъ глава, той ще има за това не доклада на своя министъръ, той не може да го има, и ако не се разбира защо, азъ ще бжда безсиленъ да ви дамъ своитѣ аргументи, заради това се отказвамъ отъ тѣхъ. Когато г. Теодоровъ е билъ на-

граденъ сж орденъ за гражданска заслуга отъ II степенъ, той, г. Теодоровъ, не е могълъ да бжде прѣдставенъ сж докладъ отъ първия му министъръ, какъвто е билъ тогава. Благоволениято на княза тогава, на царя сега, ще бжде единичниятъ начинъ, единичното срѣдство, за да бжде награденъ неговиятъ пръвъ свѣтникъ или останалитѣ. И това негово право почива върху първата алинея на чл. 59 отъ конституцията, която разпорежда: князътъ, респективно сега царя на българитѣ, раздава орденитъ. Въ повечето случаи, въ които орденитъ сж раздадени, тѣ сж раздадени по начинъ такъвъ, по какъвто тѣ се раздаватъ въ Белгия, по докладитѣ на неговитѣ свѣтници, на неговитѣ министри. Инакъ то не може да ги награждава. Но, ако тоя редъ — азъ повдигамъ единъ интересенъ въпросъ прѣдъ васъ, за щото сжмъ мислилъ надъ него — не е билъ запазенъ отъ министра, ако въпрѣки доклада на министра е билъ даденъ орденъ, на чиновника, на когото е билъ даденъ орденъ, министърътъ, началникътъ на тоя чиновникъ винаги може да бждатъ запитани сж ваше съгласие ли е даденъ този орденъ. Ако помимо съгласието на министра, на чиновника бжде даденъ орденъ, министърътъ може да даде заповѣдь да го не носи. Ще дойде конфликтъ. Азъ ще дамъ заповѣдь да го не носи, а менъ ще ми дадатъ заповѣдь да си отида — това е другъ въпросъ. Такива случаи е нѣмало въ България и нѣма да ги има.

Минавамъ сега на една тема въ свързка сж въпроса, който повдигнахъ. „Ние знаемъ, че на много мошеници сж били раздавани ордени; гърдитѣ на много прѣстѣпници сж украсени сж такива ордени“. Азъ питамъ ние, неговитѣ свѣтници, тия които днесъ правятъ опозиция на моя законопроектъ, кога сж отишли сж другъ единъ докладъ при тоя държавенъ глава и да направятъ отъ това въпросъ, да му кажатъ: „Ваше Величество“ — или тѣзи, които не го признаватъ за величество, сега останаха дваматри души тукъ въ камарата поне — ...

К. Мирски: Повече сж.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Повече ли сж? (Смѣхъ)

А. Стамболийски: Цѣлниятъ български народъ; болшинството на българския народъ не го признава.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: ... да му кажатъ: „Ето орденитъ на тѣзи и тѣзи, на които недостойно, незаслужено сж дадени“? Бждете му свѣтници, укажете му на тѣзи случаи, и азъ се надѣвамъ, че по такъвъ начинъ ако се дѣйствува по-малко грѣшкы ще се допускатъ, отколкото сега сж се допуснали. Но ордени се раздаватъ на всевъзможни, казватъ, мошеници, вагабонти, разбойници, въ режима на X или Y. Той мълчаливо затулва очи, слѣдъ това намѣрва единъ благоприятенъ день, като днесъ и почва да ни ги изрежда. Тѣй нѣма да се помогне, и тѣй злото, ако е такова голѣмо, нѣма да се изцѣри. Това е по въпроса за начина, по който ще се раздаватъ орденитъ; когато ще се гласува законопроектътъ за орденитъ членъ по членъ, ще дойдемъ пакъ по-подробно да говоримъ по този въпросъ.

Азъ ще кажа само нѣколко думи и свършвамъ. Г. Стамболийски отъ трибуната каза: „Държавниятъ глава трѣбва да върви ръка подъ ръка сж народа си; той трѣбва да дири обичта на народа и само тогава народътъ ще го уважава и обича. Въ тѣхната взаимна помощ е щастieto на двамата, въ тѣхната взаимна помощ е и напредѣктъ на тая страна“. Добъръ, дайте въ тоя пѣтъ да вървимъ; дайте да отдадемъ нему дължимото, за да имаме право да поискаме отъ него онова, що дължи намъ. Нейдѣ навѣнъ, когато го оскърбяватъ, това било въ реда

на нѣщата; ако той не е толкова вѣжливъ, това, казватъ, било нарушение на основния законъ. Тѣзи права, които му дава основниятъ законъ, ако ги пазимъ, ако ги защищаваме, азъ съмъ дълбоко убѣденъ, той ще защитава нашитъ права и въ едно единение между него и насъ въ една готовност да си кажемъ истината единъ на други, безъ взаимно да се осекърбяваме, безъ да интригуваме, безъ да пушаме фрази, които гонятъ други цѣли — този напредѣтъ, който толкова се желае за този народъ, ще дойде часъ по-скоро. Г. г. народни представители, законопроектътъ, който ви внесе правителството, е законопроектъ, съ който се разрѣшаватъ и принципиални въпроси, е законопроектъ внесенъ за да се започне изпълнението на конституцията и тукъ, и въ тая частъ, която отъ всички, безъ изключение, знаете, че е била нарушавана. Ордентъ „за гражданска заслуга“, казва г. Теодоровъ, ордентъ „Св. Александъръ Невски“ сж раздавани и добри сж раздавани, защото тѣхното съществуване е узаконено съ обичая, съ практиката. Но въ края на краищата тѣ не сж законни ордени, тѣ не сж ордени, раздавани съобразно съ основния законъ. Ще трѣбва ордентъ занаярѣтъ, каквито и да бждатъ, да се учрѣдяватъ съобразно съ основния законъ. Това е първата стѣпка и е стѣпка, която трѣбва да слѣдваме. Г. Стамболийски ни каза друго: „Не, нека оставимъ беззаконието, както е било досега, то е по-добро, то води къмъ конфликти, то ще възпитава демокрацията, то ще даде онова щастие на България, което той, г. Стамболийски, както и ние всички желаемъ. Въ беззаконията и въ конфликтитѣ азъ само виждамъ, че тая България я чака ало. Въ единението, въ споразумѣнието, въ взаимноуважението между държавния глава и народа азъ виждамъ щастieto на България. И азъ въ своята политическа дѣятелностъ ще работя въ това направление. И вие, г. Стамболийски, и вие г. г. земледѣлци особено, ако вървите въ тоя пътъ, ще спомогнете на демокрацията; ако трѣгнете изъ другия, който ни прѣпорѣчватъ — пътя на конфликтитѣ, вие готвите злини на тая страна. (Бурни ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. Палашевъ: Да се гласува.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ по принципъ законопроекта за учрѣдяване ордентъ „Св. Св. Равноапостоли Кирилъ и Методий“ и да се прати въ комисията на Министерството на въшнитъ работи, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Давамъ половинъ часъ отидиъ за вечеря.

(Слѣдъ отидиъ)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: (Звъни) Засѣданieto продължава.

По § 66 отъ законопроекта за измѣнение и допълнение закона за устройството на сѣдилищата, респективно § 70, има думата г. Молловъ.

Обаждатъ се: Отсѣтствува.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ § 70, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Моля г. докладчика да чете слѣдующия параграфъ.

Докладчикъ М. Ничовъ: § 67 става 71. (Чете)

„§ 71. Новъ чл. 178.

„Сѣдебнитѣ инспектори се назначаватъ съ указъ, по прѣдставлението на министра на правосѣдието, измежду сѣдитѣ и прокуроритѣ на Върховния ка-

саионентъ сѣдъ и апелативнитѣ сѣдилища, слѣдъ като се вземе мнѣнието на Висшия сѣдобентъ сѣвѣтъ (чл. 131), който, за вѣко вакантно мѣсто, прѣдставлява по двама кандидати, отъ които министрътъ избира единъ за назначение.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 67, който става 71, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: § 68 става § 72. (Чете)

„§ 72. Чл. 157 става чл. 179 и се измѣнява така:

„Министрътъ на правосѣдието като забѣлѣжи въ нѣкое сѣдебно мѣсто или прокурорски надзоръ натрупване на много дѣла или друга нѣкоя постоянна неправилност; бавност или опущение, прѣдлага на прѣседателитѣ или на прокуроритѣ да взематъ мѣрки за поправление и да дадатъ обяснения за допуснатитѣ нередовности.

„Отъ министра зависи, въ такъвъ случай, да прѣдложи на дисциплинарния сѣвѣтъ възбуждането на дисциплинарно прѣслѣдване срѣщу виновнитѣ длѣжностни лица.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 68, който става § 72, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: § 69 става § 73. (Чете)

„§ 73. Чл. 158 става чл. 180 и се измѣнява така:

„Сѣдебнитѣ инспектори сж длѣжни: да ревизиратъ сѣдебнитѣ учрѣждения и прокурорски надзори, най-малко, по веднажъ прѣзъ годината; да наблюдаватъ за тѣхната дѣятелностъ и за начина, по който сѣдитѣ и другитѣ длѣжностни лица по сѣдебното вѣдомство прилагатъ законитѣ и изпълняватъ служебнитѣ си обязанности; да отбѣлѣзватъ мѣнотнитѣ и прѣжитѣ, които сплхватъ точното прилагане на законитѣ, или дѣятелността на длѣжностнитѣ лица и хода на дѣлата; да прѣдлагатъ мѣрки за подобрене, които тѣ намиратъ за необходими; да увѣдомяватъ министерството за всички констатирани отъ тѣхъ нарушения на служебнитѣ обязанности на длѣжностнитѣ лица по сѣдебното вѣдомство, и, изобщо, да изпълняватъ всички други порѣчки, за които би били натоварени отъ министерството въ кръга на тѣхнитѣ длѣжности.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 69, който става § 73, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: § 70 става § 74. (Чете)

„§ 74. Чл. чл. 159 и 160 се отбѣняватъ.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 70, който става § 74, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: § 71 става § 75. (Чете)

„§ 75. Чл. 161 става чл. 181 и се измѣнява така:

„Прѣседателитѣ на окрѣжитѣ сѣдилища сж длѣжни, сами или чрѣзъ подпрѣседателитѣ и старшитѣ членове на сѣда, да ревизиратъ всѣка година подвѣдомственитѣ на сѣда нотариуси и сѣдебни пристави и за резултатитѣ да увѣдомяватъ министра на правосѣдието.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 71, който става § 75, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: § 72 става § 76. (Чете)

„§ 76. Чл. чл. 162 и 163 ставатъ чл. чл. 182 и 183.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 72, който става § 76, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 73 става § 77. (Чете)

„§ 77. Въ пунктъ 4 на чл. 164, който става чл. 184, цитираният чл. 95 пунктъ 3 се замѣнява съ чл. 103 пунктъ 3.

„Пунктъ 5 на сѣщия членъ се отмѣнява и се замѣства съ слѣдния пунктъ:

„5. Когато нарушаватъ едно отъ прѣдписанията на чл. чл. 151—157.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 73, който става § 77, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 74 става § 78. (Чете)

„§ 78. Чл. 165 става чл. 185 и се измѣнява така:

„Дисциплинарнитѣ наказания сж:

„1. Забѣлка;

„2. Мѣрене;

„3. Лишение отъ старшинство;

„4. Лишение отъ право на повишение въ длѣжностъ или въ заплатата;

„5. Врѣменно отстранение отъ длѣжностъ, и

„6. Уволнение отъ служба.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 74, който става § 78, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 75 става § 79. (Чете)

„§ 79. Чл. 166 става чл. 186 и се измѣнява така:

„Забѣлжката е обръщане внимание върху допуснатитѣ неправилности, съ прѣдупрѣждение да не се повтарятъ. Тя се прилага въ случаитѣ на незначителни нарушения.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 75, който става § 79, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 76 става § 80. (Чете)

„§ 80. Чл. 167 става чл. 187 и се измѣнява така:

„Мѣренето е укоряване, съ изрично приканване виновниятъ да се поправи; то има за непосредствено послѣдствие лишаването на виновния отъ заплатата за 3 до 10 дни.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 76, който става § 80, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 77 става § 81. (Чете)

„§ 81. Слѣдъ чл. 167 се прибавя новъ чл. 188:

„Лишението отъ старшинство може да трае отъ 1 мѣсець до 2 години.

„Наказанието лишение отъ право на повишение може да бѣде отмѣнено по сѣщия редъ, по който е било то наложено, но въ никой случай не порано отъ изтичането на 5-годишно непорочно поведение на длѣжностното лице, което е било подвѣргнато на това наказание. При това, послѣдното се замѣнява съ лишение отъ старшинство за 3 години.

„Кѣмъ означенитѣ въ този членъ наказания може да се присѣдини и прѣмѣстването на виновния.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 77, който става § 81, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 78 става § 82. (Чете)

„§ 82. Чл. 168 става чл. 189 и се измѣнява така:

„Отстранението отъ длѣжностъ не може да бѣде произнесено за срокъ по-малкъ отъ единъ мѣсець и по-дълъгъ отъ 6 мѣсеца.

„Прѣзъ врѣмето на отстранението, осждениятъ губи заплатата си.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 78, който става § 82, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 79 става § 83. (Чете)

„§ 83. Чл. 169 става чл. 190.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 79, който става § 83, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 80 става § 84. (Чете)

„§ 84. Послѣдната алинея на чл. 170, който става чл. 191, се измѣнява така:

„Ако слѣдствието е възбудено за прѣстѣпление по службата, отстранението се постановява отъ сѣда, който е прѣдалъ длѣжностното лице на сѣдъ, а въ случай на общо прѣстѣпление — отъ дисциплинарния сѣдъ, по прѣдложението на министра на правосѣдието.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 80, който става § 84, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 81 става § 85. (Чете)

„§ 85. Чл. 171 става чл. 192.

„Цитираният въ сѣщия членъ, въ скоби, членове: 164 пунктъ пети, 165 пунктъ трети и 168 се замѣстватъ съ чл. 166, алинея втора, пунктъ втори, буква а.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 81, който става § 85, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 82 става § 86. (Чете)

„§ 86. Чл. 172 става чл. 193.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 82, който става § 86, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 83 става § 87. (Чете)

„§ 87. Чл. 173 става чл. 194 и се измѣнява така:

„Уволнениятъ, по дисциплинаренъ редъ, сѣдия или прокуроръ не може да бѣде назначенъ отново на служба.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 83, който става § 87, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 84 става § 88. (Чете)

„§ 88. Чл. 174 става чл. 195.

„Цитираниятъ въ сѣщия членъ чл. 165 става чл. 185.

„Втората алинея на сѣщия членъ се измѣнява така: „Длѣжностнитѣ лица по сѣдебното вѣдомство, които сж два пѣти отстранявани отъ длѣжностъ, се уволняватъ по дисциплинаренъ редъ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 84, който става § 88, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 85 става § 89. (Чете)

„§ 89. Въ чл. 175, който става чл. 196, думитѣ „2 години“ се замѣняватъ съ „3 години“.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 85, който става § 89, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 86 става § 90. (Чете)

„§ 90. Чл. чл. 176, 178 и 179 ставатъ чл. чл. 197, 198 и 199, а чл. 177 се отмѣнява.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 86, който става § 90, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: § 87 става § 91. (Чете)

„§ 91. Чл. 180 става чл. 200 и се измѣнява така:

„При всѣки окръженъ и апелативенъ съдъ и при Върховния касационенъ съдъ се учрѣждава по единъ дисциплинаренъ съвѣтъ, на който сж подсждни дисциплинарни дѣла, възбудени срѣщу нотариуситѣ, съдебнитѣ пристави, кандидатитѣ за съдебна длъжностъ, секретаритѣ, подсекретаритѣ, архиваритѣ, регистраторитѣ и тѣхнитѣ помощници, състоящи при сжщитѣ сждилища, както и срѣщу секретаритѣ на съдебнитѣ слѣдователи и мировитѣ сждилища.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 87, който става § 91, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: § 88 става § 92. (Чете)

„§ 92. Слѣдъ чл. 180 се прибавятъ слѣднитѣ нови членове:

„Чл. 201. Поменатиятъ въ горния членъ дисциплинаренъ съвѣтъ се състои отъ трима сждии въ сждилищата съ едно отдѣление, и отъ петъ души — въ сждилища съ двѣ и повече отдѣления, избирани за една година отъ общото събрание на сжда, при който състоятъ, съ тайно гласоподаване.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 201 въ тоя параграфъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: (Чете)

„Чл. 202. При всѣки апелативенъ съдъ се учрѣждава дисциплинаренъ съвѣтъ, въ състава на който влизатъ: прѣдседателятъ на апелативния съдъ, старшиятъ прѣдседателъ на отдѣление, старшиятъ членъ и още двама членове, избирани въ началото на всѣка година отъ общото събрание на сжда, съ тайно гласуване.

„На дисциплинарния съвѣтъ, въ горния съставъ, при Софийския апелативенъ съдъ сж подсждни дисциплинарни дѣла на допълнителнитѣ членове, мировитѣ сждии и членоветѣ на окръжнитѣ сждилища, които сж подвѣдомствени на Русенския апелативенъ съдъ; на дисциплинарния съвѣтъ при този послѣдния съдъ сж подсждни дѣлата на сжщитѣ длъжностни лица, които състоятъ при окръжнитѣ сждилища, подвѣдомствени на Пловдивския апелативенъ съдъ; а на дисциплинарния съвѣтъ при Пловдивския апелативенъ съдъ сж подсждни дѣлата на поменатитѣ по-горѣ длъжностни лица, които състоятъ въ окръжнитѣ сждилища, подвѣдомствени на Софийския апелативенъ съдъ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 202 въ тоя параграфъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: Г. г. народни прѣдставители! Първата алинея на чл. 203 въ § 88, се измѣнява отъ комисията; втората и трета алинея отъ сжщия членъ оставатъ неизмѣнени, а послѣдната се отмѣнява и членътъ се чете така:

(Чете) „Чл. 203. При Министерството на правосъдието засѣдава висшъ дисциплинаренъ съвѣтъ, който се състои отъ седемъ членове: първия прѣдседателъ на Върховния касационенъ съдъ, трима сждии отъ сжщия съдъ, избрани отъ общото му събрание съ тайно гласуване, единъ отъ съдебнитѣ инспектори при Министерството на правосъдието и

двама бивши министри назначени всичкитѣ съ указъ по прѣдставлението на министра на правосъдието.

„Мандатътъ на изборнитѣ членове трае една година.

„Въ случай на прѣпятствие или отсъствие на първия прѣдседателъ, замѣства го, по право, най-старшиятъ отъ прѣдседателитѣ на отдѣление при Върховния касационенъ съдъ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 203 въ тоя параграфъ, така, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: (Чете)

„Чл. 204. Висшиятъ дисциплинаренъ съвѣтъ разглежда и се произнася по дисциплинарни дѣла, заведени срѣщу съдебнитѣ слѣдователи, подпрѣдседателитѣ и прѣдседателитѣ на окръжнитѣ сждилища, както и срѣщу всички сждии на апелативнитѣ сждилища и на Върховния касационенъ съдъ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 204 въ тоя параграфъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: § 89 става § 93. (Чете)

„§ 93. Чл. 181 става чл. 205 и се измѣнява така:

„Ако дисциплинарното дѣло се отнася до двѣ или повече длъжностни лица по съдебното вѣдомство, отъ които едни сж подсждни на по-горенъ дисциплинаренъ съвѣтъ, а други на по-доленъ, то всички тѣзи лица се сждятъ въ по-горния дисциплинаренъ съвѣтъ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 93 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: § 90 става § 94. (Чете)

„§ 94. Кѣмъ чл. 182, който става чл. 206, се прибавя слѣдната втора алинея:

„Прѣдседателитѣ и подпрѣдседателитѣ на сждилищата сж длъжни да внасятъ всѣки пжтъ въ разпоредително засѣдание съобщенията на сждитѣ докладчии за констатиранитѣ отъ тѣхъ опущения, нередовности или бавностъ въ производството на дѣлата и прѣпискитѣ, за обсъждане въпроса има ли достатъчно основание и поводъ за възбуждане на дисциплинарно прѣслѣждане на виновнитѣ длъжностни лица. Каквото и да е рѣшението на сжда по този въпросъ, то трѣбва да се съобщи съ пѣлата прѣписка, въ надлежния дисциплинаренъ съвѣтъ, чрезъ министра на правосъдието.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 94 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: § 91 става § 95. (Чете)

„§ 95. Чл. 183 става чл. 207 и се измѣнява така:

„Слѣдъ получаването съобщението за поводъ за дисциплинарно прѣслѣждане, дисциплинарното дѣло, заедно съ всички свѣдѣния и книга, които се отнасятъ до тоя прѣдметъ, прѣдседателятъ или прѣдседателствующиятъ дисциплинарния съвѣтъ назначава разпоредително засѣдание за разрѣшение на въпроса има ли нужда отъ прѣдварително дирене; произвеждането на което се възлага на едно отъ членоветѣ му.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 95 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 92 става § 96. (Чете)

„§ 96. Въ чл. 184, който става чл. 208, думата „сж-дѣтъ“ се замѣнява съ „дисциплинарния съвѣтъ“.

„Къмъ сѣщия членъ се прибавя слѣдната втора алинея:

„Срѣщу постановлението на дисциплинарния съвѣтъ, съ което се отхвърля поводътъ за възбуждане на дисциплинарно прѣслѣждане, прокурорскиятъ надзоръ може да подаде протестъ въ надлежния по-горенъ дисциплинаренъ съвѣтъ.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония, които приематъ § 96 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 93 става § 97. (Чете)

„§ 97. Чл. 185 става чл. 209 и се измѣнява така:

„Слѣдъ пълното обяснение на дѣлото, то се внася на разглеждане и рѣшаване въ сѣдебно засѣдание на дисциплинарния съвѣтъ.

„Прѣдложението на министра на правосъдието се внася направо за разглеждане въ сѣдебно засѣдание.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония, които приематъ § 97 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 94 става § 98. (Чете)

„§ 98. Въ чл. 186, който става чл. 210, думитѣ: „въ общо събрание отъ сѣда“ се замѣняватъ съ „отъ дисциплинарния съвѣтъ“.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония, които приематъ § 98 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 95 става § 99. (Чете)

„§ 99. Чл. 187 става чл. 211 и се измѣнява така:

„Слѣдъ възбуждането на дисциплинарното производство, дисциплинарниятъ съвѣтъ е длъженъ да разгледа дѣлото въ разстояние на единъ мѣсеченъ срокъ.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 99 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 96 става § 100. (Чете)

„§ 100. Чл. чл. 188 и 189 ставатъ чл. чл. 212 и 213.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония, които приематъ § 100 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 97 става § 101. (Чете)

„§ 101. Слѣдъ чл. 190, който става чл. 214, се прибавятъ слѣднитѣ двѣ нови алинеи:

„Членовѣтъ на дисциплинарния съвѣтъ сж съвършено свободни при оцѣнката на доказателствата, които уличаватъ или оправдаватъ лицето, противъ което е възбудено дисциплинарно прѣслѣждане, както и при опрѣдѣляне степенята на вината му. При постановяване на рѣшението, тѣ сж длъжни да се ръководятъ свободно отъ вътрѣшното си убѣждение, основано на прѣдставенитѣ въ дѣлото доказателства и на обязаноститѣ имъ строго да запазватъ достойнството и престижа на сѣдебното съсловие.

„Ако липсватъ достатѣчни доказателства за виновността на обвиняемото лице, но отъ дѣлото става ясно, че при все това то е изгубило прѣдъ общественото мнѣние онова довѣрие, уважение и авторитетъ, които се изискватъ отъ длъжността му, дисциплинарниятъ съвѣтъ може да прѣдстави на министра на правосъдието да го уволни отъ длъжностъ.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония, които приематъ § 101 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 98 става § 102. (Чете)

„§ 102. Чл. чл. 191 и 192 ставатъ чл. чл. 215 и 216.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония, които приематъ § 102 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 99 става § 103. (Чете)

„§ 103. Чл. 193 става чл. 217 и се измѣнява така:

„Противъ рѣшенията на дисциплинарнитѣ съвѣти при окръжнитѣ и апелативнитѣ сѣдилища, осжде-нитѣ иматъ право да подаватъ апелативни тѣжби, а лицата отъ прокурорския надзоръ — протести, въ седмодневенъ срокъ, считанъ отъ врѣщване прѣписъ отъ рѣшението на осждения, а за прокурора — отъ обявяването на рѣшението.

„Апелативнитѣ тѣжби и протеститѣ на прокуроритѣ противъ рѣшенията на дисциплинарнитѣ съвѣти, състоящи при окръжнитѣ сѣдилища, се подаватъ въ дисциплинарнитѣ съвѣти, състоящи при апелативнитѣ сѣдилища, а онѣзи противъ рѣшенията на послѣднитѣ — въ виспия дисциплинаренъ съвѣтъ.

„Рѣшенията на дисциплинарния съвѣтъ, състоящъ при апелативенъ сѣдъ, постановени въ качество на втора инстанция, както и онѣзи на виспия дисциплинаренъ съвѣтъ, сж окончателни и не подлежатъ на никакво по-нататѣшно обтѣжване.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония, които приематъ § 103 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 100 става § 104. (Чете)

„§ 104. Чл. 194 става чл. 218 и се измѣнява така:

„Тѣжбитѣ и протеститѣ съ всичкитѣ книжа и документи, които се отнасятъ до дѣлото, се подаватъ прѣдседателю на онзи дисциплинаренъ съвѣтъ, който е рѣшилъ дѣлото; той прѣпраща всичко въ по-горния дисциплинаренъ съвѣтъ, който, въ сѣдебно засѣдание, по реда, указанъ по-горѣ, рѣшава дѣлото въ срокъ не по-дълъгъ отъ единъ мѣсець.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония, които приематъ § 104 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 101 става § 105. (Чете)

„§ 105. Чл. чл. 195, 196 и 197 ставатъ чл. чл. 219, 220 и 221.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония, които приематъ § 105 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 102 става § 106. (Чете)

„§ 106. Чл. 198 става чл. 222 и се измѣнява така:

„Дисциплинарното производство не може да бжде наченато, ако сж изтекли 3 години отъ изврѣшване на дѣйствието, опущението или бавността, което подлежи на дисциплинарно прѣслѣждане.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония, които приематъ § 106 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик М. Ничовъ: § 103 става § 107. (Чете)

„§ 107. Чл. чл. 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206 и 207 ставатъ чл. чл. 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230 и 231.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония, които приематъ § 107 по новата номерация, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: (Чете)

„Прѣходни правила.

„§ 104 става § 108“. Новиятъ чл. 232 отъ проекта се измѣнява така: (Чете) „Съдиитѣ и съдебнитѣ слѣдователи, които настоящиятъ законъ завари на служба, ставатъ несмѣняеми, ако сж съ юридическо образование и ако, при това, сж прослужили най-малко 6 години като съдии, прокурори, съдебни слѣдователи или адвокати.“

Кѣмъ сжщия членъ се прибавя слѣдната забѣлжка: (Чете)

„Забѣлжка. Двѣ години адвокатска практика се считатъ за една съдийска.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Гиргиновъ.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Има една редакционна погрѣшка: намѣсто „и адвокати“, да се каже „или адвокатитѣ“, защото се подразбира.

Докладчикъ М. Ничовъ: „Или“ е казано.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Въ проекта на комисията е „и“.

Докладчикъ М. Ничовъ: Но тукъ трѣбва да се направи една бѣлжка за годинитѣ; тѣ трѣбва да се намалятъ.

С. Савовъ: Да се гласува.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Александъръ Христовъ.

А. Христовъ: Г. г. народни прѣдставители! Комисията е приела, што 2 години адвокатска практика да се равняватъ на 1 съдийска. Не отказвамъ, че съдийската служба е трудна и почтена, но въ случая, приетото отъ комисията, съгласете се, нанася едно неоснователно прѣнебрежение къмъ адвокатското съсловие, дори оскръбление. Ако вземете срѣдната работа на единъ адвокатъ и ако вземете срѣдната работа на единъ съдия, никой не може да отрече, че адвокатската работа, адвокатската професия е съпроводена съ много повече мжнотии, съ много повече трудности, защото адвокатътъ е, който създава процеса, който го ръководи като ищецъ или като отвѣтникъ и върху неговитѣ домогвания . . . (Смѣхъ отъ земледѣлската група) Моля, моля. Въпросътъ не е за смѣхъ. . . . и върху неговитѣ доводи и познания, които ще изнесе по процеса, по тѣзи, казвамъ, доводи съдната ще има да се произнесе. Ето защо, азъ моля и г. министра, а така сжщо и г. докладчика да се съгласятъ да стане едно приравняване: нѣма защо да оскръбявате адвокатското съсловие и да считате, че 2 години адвокатска практика могатъ да се равняватъ на 1 година съдийска, защото, както казахъ, ако вземемъ срѣдно единъ адвокатъ, който работи, и единъ съдия, който работи, то безъ да оскръбяваме нито единия нито другия, очевидно е, че работата имъ е еднаква, дори по-трудна е на адвоката, защото той дѣйствува самъ, когато съдната е въ колегия съ други другари, може дори прѣспокойно и да спи, и пакъ да се гледа дѣлото, а съ адвоката не е тѣй, когато той защитава каузата на своя клиентъ. Ето защо, азъ обръщамъ вниманието на г. г. народнитѣ прѣдставители и бихъ желалъ, това мнѣние, прието отъ комисията, да бѣде отхвърлено отъ насъ и да стане едно приравняване.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Христовъ.

Д. Христовъ: Г. г. народни прѣдставители! Чл. 232 § 104 се измѣнява така: (Чете) „Съдиитѣ и съдебнитѣ слѣдователи, които настоящиятъ законъ завари на служба, ставатъ несмѣняеми ако сж съ юридическо образование и ако, при това, сж прослужили най-малко 6 години като съдии, прокурори, съдебни слѣдователи и адвокати“.

Щомъ като г. министърътъ на правосъдието се е заелъ съ разрѣшението на единъ отъ най-големитѣ въпроси у насъ — несмѣняемостта на съдиитѣ, азъ мисля, че той ще бѣде напълно послѣдователенъ и ще постигне практически по-добъръ пѣлъта, която гони, ако туй ограничение, което се поставя въ току-що цитирания членъ, се отмѣнѣше. Това ограничение, што съдиитѣ и съдебнитѣ слѣдователи да бѣдатъ несмѣняеми, при условие да иматъ юридическо образование и, при това, да сж прослужили 6 години, по моето мнѣние, не достига пѣлъта. Ако единъ юристъ, който има висше образование, единъ кандидатъ за съдия или съдебенъ слѣдователъ или же такъвъ, който е вече на своя постъ, питамъ какви сж основанията да му се отнеме правото да бѣде несмѣняемъ, и защо непрѣмѣнно трѣбва да прѣмине прѣзъ тая стѣрга — 6 години. Може настоящиятъ законъ да бѣде заваренъ и отъ други управници — казвамъ нарочно това — които при своята недобросъвѣстностъ да извратятъ неговитѣ постановления. Веднажъ въ законопроекта за сждоустройството се прѣдвиждатъ всички контролни органи, всички срѣдства, всички начини за контролата при добросъвѣстното изпълнение и подготовката на съдиитѣ и съдебнитѣ слѣдователи, струва ми се, че това е достатъчно, за да постанови Народното събрание слѣдующето: всички онѣзи които заварва настоящиятъ законопроектъ — който ще стане законъ — на съдийско мѣсто, да станатъ несмѣняеми. Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че ако провъзгласимъ принципа на несмѣняемостта безъ това ограничение, ще постигнемъ много повече, практически много по-сжщественно пѣлъта, която се гони, отколкото е при това разпореждане. При режима на несмѣняемостта дори и тѣзи, които не сж пригодни — разбирамъ при това и контрола, който ще се упражнява надъ тѣхъ — ще бѣдатъ и по-самостоятелни, и по-независими и ще се отдадатъ на своята кариера съ всичката добросъвѣстностъ. Азъ мисля, повтарямъ го още веднажъ, че г. министърътъ на правосъдието, а така сжщо и Народното събрание ще бѣдатъ по-послѣдователни и ще вѣрватъ въ духа, въ тенденцията на настоящия законопроектъ, ако се съгласятъ, што несмѣняеми съдии и съдебни слѣдователи да бѣдатъ всички онѣзи, които настоящиятъ законъ е заварилъ, безъ каквото и да е ограничение. Ходатайствувамъ, прочее, прѣдъ васъ да приемете това.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Теодоръ Теодоровъ.

Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че тази статия трѣбва да прѣтърпи нѣколко измѣнения. Най-напрѣдъ тя има единъ недостатъкъ, за който азъ говорихъ въ миналото заседание, че остава една празнота за единъ редъ съдии, които ще останатъ смѣняеми, защото законопроектътъ за тѣхъ не постановява нищо, а именно, споредъ текста на тази статия ще станатъ несмѣняеми само онѣзи съдии и съдебни слѣдователи, и прокурори, тукъ нѣма замѣстници прокурори, които сж служили като прокурори, съдии и съдебни слѣдователи 5 години, най-малко.

Д-ръ Н. Наковъ: 6, 6.

Т. Теодоровъ: Сега 6 ли е промѣнено?

Докладчикъ М. Ничовъ: Да, комисията е измѣнила, 6 години най-малко, които сж прослужили.

Т. Теодоровъ: 6 години най-малко, които сж прослужили. Но какво ще стане съ онѣзи сѣдии, които сега сж на дѣйствителна служба и които сж прослужили само 5 години и нѣколко мѣсеца да кажемъ, не сж прослужили пълни 6 години, зарадъ тѣхъ не се говори нищо. Тѣ, значи, нѣма да станатъ несмѣняеми. Ако не станатъ несмѣняеми, по силата на това правило, ще станатъ ли тѣ нѣкога несмѣняеми, ако подиръ 1 година, подиръ 2 години, подиръ 3 си допълнятъ 6-тѣ години — не се вижда нищо; тѣ като че ли нѣма да станатъ никога несмѣняеми, защото за тѣхната несмѣняемостъ нѣма законоположение. Има за тѣзи, които сж изслужили най-малко 6 години при влизане въ сила на закона и които законътъ завари сега на служба. Добрѣ, за тѣхъ се казва, че тѣ ще бждатъ несмѣняеми съ обнародването на закона, но за онѣзи, които въ това врѣме не сж още прослужили, нищо не се казва. Прѣдставете си сѣщо единъ сѣдия, който е служилъ 5 години, но е билъ уволненъ и ще дойде подиръ пакъ да постѣпи — кога ще стане несмѣняемъ?

Докладчикъ М. Ничовъ: Когато има нужното число години, г. Теодоровъ, за да бжде назначенъ като членъ на окръженъ сѣдъ, и ако има тѣзи години може да бжде пакъ несмѣняемъ.

Т. Теодоровъ: Може да е билъ членъ на апелацията и да постѣпи пакъ въ апелацията. Оная статия, която ние гласувахме вчеръ, говори за кандидатитѣ и за тѣзи, които сж допълнителни сѣдии, — тѣ ще станатъ несмѣняеми подиръ 3 години, откакъ бждатъ назначени сѣдии; но за тѣзи, които не сж кандидати и допълнителни сѣдии, а биха постѣпили тепърва и биха постѣпили слѣдъ като иматъ вече 5 години, но нѣматъ 6, или даже ако иматъ 7 или 8-годишна служба, ще бждатъ ли несмѣняеми? — Нищо не се казва и очевидно, това е редакционна погрѣшка. Азъ обърнахъ внимание на тази погрѣшка още въ миналото засѣданне, когато поддържахъ да се приеме другъ единъ текстъ на ст. 141, която става 162, споредъ проекта. Тази моя редакция изчерпваше всичкия въпросъ и прѣмаше, както първата, така и тази статия. Нѣщо повече: 3-тѣ статии събирахъ въ едно и щѣше да бжде съвършено правилна редакцията и щѣше да обеме всички случаи, но сега не е тѣй. Сега несмѣняемостъ се дава въ 2 члена: въ единия членъ този, който сега разгледваме, и другия, който вчеръ приехме. Този, който разгледваме, говори само за тѣзи сѣдии, които законътъ завари, че иматъ най-малко 6 години — хубаво, това е една категория; а другиятъ членъ говори за сѣдии, които отъ кандидати и допълнителни сѣдии ще ставатъ членове на окръженъ сѣдъ и тѣ ще бждатъ несмѣняеми. Ами другата категория сѣдии, които законътъ ще завари и нѣма да иматъ прослужени 6 години, слѣдъ като изпълнятъ 6 години, ще ли станатъ несмѣняеми? Не е казано. Сѣщо така и тия, които биха постѣпили въ по-горна инстанция, имайки това право, отъ адвокати, или бивши сѣдии съ юридическо образование и пр., които биха пожелали да се върнатъ изново въ вѣдомството, ще станатъ ли несмѣняеми? Тѣ ще останатъ за винаги смѣняеми. Това не е ясно. И понеже редакцията на тѣзи статии е такава, че несмѣняемостъта се дава тукъ строго и точно опрѣдѣлено за извѣстна категория лица, сигурно единъ министъръ на правосѣдието ще има пълно право да признава, че тѣзи другитѣ, които не подпадатъ подъ двата члена, сж смѣняеми, а това ще бжде една

безсмислица. Може да минатъ година, 2, 3, и такива сѣдии да служатъ 8—9 години и при все това за винаги ще бждатъ смѣняеми, защото камарата, XIV-то обикновено Народно събрание, като гласувала закона, допуснала единъ редакционенъ, щѣхъ да кажа абсурдъ, но хайде да не е абсурдъ, а една голѣма неспособностъ. Азъ много пѣти съмъ ималъ случая да забѣлѣжа върху неграмотността, съ която се пишатъ нашитѣ законопроекти; тѣ сж най-неграмотнитѣ литературни произведения въ областта на нашитѣ закони, защото говоримъ тукъ за идеи, за принципи, а за редакцията не обръщаме никакъ внимание; сѣ сме тукъ политикани, а политиканитѣ не винаги сж добри редактори. Затуй, моето мнѣние е, че тая редакция трѣбва да се измѣни по начинъ, щото да се изрази мисълъта на законодателя ясно и да обгрѣща не само тѣзи сѣдии, които сега ще завари законътъ, но и онѣзи, които въ бждѣще биха удовлетворили на този цензъ и биха имали най-малко 6-годишна сѣдийска служба.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Дайте друга редакция, да видимъ каква ще дадете.

Т. Теодоровъ: Сега азъ мисля, че би могло тѣй да се каже: „Сѣднитѣ и сѣдебнитѣ слѣдователи, които настоящиятъ законъ завари на длѣжностъ, ставатъ несмѣняеми, ако сж съ юридическо образование и ако при това сж прослужили досега, до издаването на закона, или и слѣдъ издаването му най-малко 6 години“. Така да се каже — „или биха прослужили, или ще прослужатъ въ бждѣще“.

Д-ръ Н. Наковъ: Които иматъ прослужени 6 години ставатъ несмѣняеми.

Т. Теодоровъ: „Ако при това сж прослужили до издаването на закона, или слѣдъ неговото публикуване, най-малко 6 години“. Тогазъ ще се разбере, че се отнася и за единитѣ, и за другитѣ; ще се отнася и за онѣзи, които за въ бждѣще биха постѣпили и иматъ прослужени години. Значи, ще стане така: „ако иматъ прослужени до обнародването на закона, или подиръ туй обнародване най-малко 6 години служба“. Тази е еднаща поправка.

Втора една поправка — вече отъ друго естество, не отъ граматическо естество — азъ мисля, че трѣбва да стане за количеството на годинитѣ. Вчеръ азъ поддържахъ, че най-логичното нѣщо е; щото и новопостѣпающитѣ сѣдии, щомъ станатъ сѣдии, съ факта на ставането имъ такива, да ставатъ несмѣняеми, но това не се прие и заради това азъ нѣмамъ куража сега, пъкъ и не виждамъ нуждата и ползата да се спирамъ да ви убѣждавамъ да оставите тѣзи, които законътъ завари на служба, безъ никакви по-нататѣкъ формалности, отъ деня на обнародването на закона да станатъ несмѣняеми, защото, вървамъ, че и това нѣма да се приеме, щомъ не се прие другото. Но въ таквъ случай азъ ще моля да бждемъ послѣдователни въ едно нѣщо: да намалимъ поне и тукъ срока, както го намалихме и въ другия членъ за кандидатитѣ и за допълнителнитѣ сѣдии. Тамъ се казва така: 3 години стигатъ откакъ е станалъ сѣдия. Това за въ бждѣще. Но защо за тѣзи, които вече сж били сѣдии, да искаме по-много отъ 3 години? И за тѣхъ, мисля азъ, можомъ да оставимъ срока само на 3 години, но въ никой случай не 6. Знаино с, че при редакцията на ст. 162, комисията бѣше увеличила, отъ 3 години въ проекта, на 5. Тукъ е увеличено отъ 5 на 6 години. Но тѣзи увеличения не сж никакъ симпатични, нито сж умѣстни, нито могатъ да се оправдаятъ, и както приехме тамъ 3 години, да приемемъ и тукъ 3 години. Тѣзи, които сж служили 3 години, които иматъ прослужени 3 години, или биха прослужили слѣдъ

обнародването на закона 3 години, да се считат вече въ края на 3-годишния срок несмъртими. Въ миналото заседание азъ изказахъ съображенията, които ме каратъ да говоря противъ този срокъ, и като не сме отмахнали срока, поне нека го намалимъ.

Колкото се касае до годинитѣ, които се искатъ за адвокати и които се искатъ 2 пъти повече отколкото за сждитѣ — 2 години на адвокатска служба се счита 1 година сждийство, азъ намирамъ, че това е цѣлесъобразно, не защото адвокатътъ трѣбва да стои по-долу отъ сждитѣ — не може така да се обожда; тѣ сж помощници на сждитѣ и изобщо, като съсловие, заслужаватъ сжщата почитъ, както и сждитѣ. Въ едното може да има лоши, калпави и неспособни, и въ другото може да има такива. И ако комисията е приела 2 години адвокатска дѣятелност, адвокатска професия, да се счита за 1 година сждийска служба, не трѣбва г. Христовъ да вади отъ това заключение, че комисията, въ която по-големата частъ сж адвокати, ще гледа на своята професия по-ниско, отколкото на сждийската. Но тамъ за оправдание на това нѣщо има друго едно съображение. Безспорно, има адвокати, които въ 1 година иматъ толкова дѣла и получаватъ толкова практика, щото службата имъ дава толкова опитност, колкото и на сждитѣ за една година, защото има сждии, които дръматъ и, правятъ това, което каже прѣдседателътъ, и понеже по-малко ги интересуватъ въпроситѣ, не си даватъ достатъчно трудъ да ги изучатъ теоритически, ами гледатъ да издадатъ едно рѣшение и да го напишатъ криво-лѣво. Но, безспорно е и това, че има адвокати, които иматъ по 2—3 дѣла на мѣсецъ. Единъ адвокатъ има толкова дѣла, колкото му довървяватъ хората, а не колкото иска, а единъ сждия рѣшава толкова дѣла, колкото му дава прѣдседателътъ и той е длъженъ да работи цѣла година. Следователно, службата на сждията, безъ да иска той, го накарва, прѣзъ течението на годината, да вземе участие най-малко може би въ 300 дѣла, както и да засѣдава всѣки денъ, или всѣка недѣля по 4 дена непрѣкъснато отъ 9 до 12 ч., а може би и отъ 2½ до 6, вънъ отъ работата, която върши у себе си; когато пъкъ има адвокати, които прѣкарватъ днитѣ си въ игра на карти, въ разходка, не защото не искатъ да работятъ, но защото по една или друга причина нѣматъ дѣла. А законътъ се прави за всички, и тия адвокати, които иматъ много работа, обикновено не ставатъ сждии и не се връщатъ вече въ едно вѣдомство, дѣто трудътъ се тѣй лошо възнаграждава — опитътъ ни показва това — а отиватъ все таки онѣзи, които по една или друга причина нѣматъ дѣла; не че сж най-неспособнитѣ, но много условия се изискватъ за единъ адвокатъ, които не се изискватъ за единъ сждия. И не искамъ да кажа нѣщо въ укоръ на тѣзи адвокати, които се принуждаватъ да ставатъ сждии. Много пъти тѣ сж твърдѣ почтени и добри хора, но всѣка една кариера, всѣка една професия иска и специални способности. Та, думата ми е, че понеже отиватъ да ставатъ сждии адвокати, които не могатъ да намѣрятъ достатъчно работа като адвокати, или тази работа не ги възнаграждава добрѣ, то значи, тѣ, като адвокати не могатъ да добиятъ достатъчна практика. И затуй разумно бѣше и цензътъ на онзи, който стажува при адвокатъ, да бѣде по-големъ, отколкото цензътъ на оня, който стажува при сжда. И цензътъ на тия адвокати, които искатъ да постѣпватъ утрѣ на служба и да станатъ несмъртими, да бѣде по-големъ, отколкото онзи, който иматъ сждитѣ.

Съ тѣзи 2 поправки, които азъ прѣдлагамъ, мисля, че този членъ ще се подобри значително и азъ моля г. министра и г. докладчика на комисията да се съгласятъ върху тѣхъ и да се приематъ, а именно

да се поправи редакцията, както азъ прѣдложихъ, и да се намали числото на годинитѣ поне на 3, защото ще има и логика: тамъ 3 години, и тукъ 3 години, и нѣма защо да се прави разлика.

Докладчикъ М. Ничовъ: Има и допълнителни. Най-малко сж 3 години.

Т. Теодоровъ: Главното е, че се иска тамъ сждията да стажува 3 години, и тукъ да се иска 3 години.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ М. Ничовъ: Г. Теодоровъ, доколкото разбрахъ, каза, че не е прѣдвидено положението на тия сждии, които не сж допълнителни.

Т. Теодоровъ: Да.

Докладчикъ М. Ничовъ: И който за въ бждѣще ще постѣпватъ, т. е. тия, които законътъ не сварва сега, напр., адвокатитѣ.

Т. Теодоровъ: Азъ имамъ прѣдъ видъ сждитѣ, които сега нѣматъ 6 години, а иматъ само 5 години — кога ще станатъ тѣ несмъртими? Вие давате несмъртимость на тия, които иматъ най-малко 6 години, а тѣзи, които иматъ 5—4—3—2 и които най-много сж ваши приятели, които сте назначили вие на служба — азъ и миналиятъ пътъ, казахъ, може би, сж ваши приятели; не знамъ, но казвамъ, тѣ сж хора, които вие сте избрали и сте назначили и могатъ да иматъ 2 и 3 години вече служба — 3 години нѣма отъ ваше време — тѣ какво ще станатъ? Тѣ по този членъ нѣма никога да станатъ несмъртими, защото несмъртимость по този членъ се дава само за онѣзи, които законътъ ги заварва съ 6-годишна сждийска служба.

Докладчикъ М. Ничовъ: Разбрахъ, но азъ мисля, че нѣма нужда отъ поправки, за да се разбере това, което трѣбва да се разбере. Напр., единъ сждия следъ 5 години напусналъ сждебното вѣдомство и станалъ адвокатъ; иска наново да се повърне въ сжда. Като сждия ако има само 5 години, като се върне, естествено, нѣма да бѣде несмъртими, а ще бѣде смъртими.

Т. Теодоровъ: А като служи 11 години като адвокатъ?

Докладчикъ М. Ничовъ: Ще трѣбва да прослужи още една година като адвокатъ.

Т. Теодоровъ: Ама не е казано.

Докладчикъ М. Ничовъ: Ако е билъ адвокатъ 6 години и иска да постѣпи на служба, тѣзи 6 години ще му се считатъ за 3 сждийски. Ще постѣпи на служба, нѣма да бѣде несмъртими. Ако е билъ 12 години като адвокатъ и иска да дойде да постѣпи на служба, тѣзи 12 години ще му се зачетатъ за 6 години, тогава ще бѣде несмъртими.

Т. Теодоровъ: Ама азъ говоря за тия, които ще постѣпятъ тепърва.

Докладчикъ М. Ничовъ: Редакцията е много ясна. Сега правъ е г. Теодоровъ съ втората забѣлжка, която прави, че тукъ се поставя срокъ 6 години, когато този срокъ трѣбва да бѣде по-малкъ. Той е правъ, защото това ще бѣде въ съотношение съ опова, което приехме снощи. Ние вчера намалихме периода отъ 5 години на 3 години за тѣзи, които, следъ като сж били допълнителни, сж станали вече

титутарни и казахме, че слѣдъ 3 години самостоятелна сѣдийска длѣжностъ тѣ ставатъ несмѣняеми. Та, за да бѣдемъ послѣдователни трѣбва да намалимъ срока, за добиване несмѣняемостѣта и за тѣзи, които законътъ ще завари на служба, но не на 3 години, а отъ 6 на 5, както е проектътъ. Тогава ще бѣде логично, но не на по-малко, защото 5 години се изискватъ за сѣднията заваренъ на служба да бѣде несмѣняемъ. А оная, който е допълнителенъ, трѣбва най-малко да прослужили като допълнителенъ сѣдия 2 години, ако не и 3 и 4, и 3 години служба, ставатъ 5 години. Та ще бѣде логично и тукъ да поставимъ единъ срокъ отъ 5 години.

Касателно бѣлѣжката, която се прави отъ г. Христовъ, азъ мисля, че той не е правъ, безъ да искамъ да унижавамъ адвокатската професия и познанията на адвокатитѣ; тѣ, може би, познаватъ по-добъръ материята отъ сѣдинитѣ, но трѣбва да се съгласимъ съ това, че има много адвокати безъ дѣла, а сѣдинитѣ всѣки денъ иматъ дѣла, и трѣбва да се прѣдполага, че тѣ съ много повече въпроси се сезиратъ и ги разрѣшаватъ, отколкото единъ адвокатъ. Това рѣшение на комисията, мисля, че е право: 2 години адвокатска професия да се зачитатъ за 1 сѣдийска.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Войниковъ.

П. Войниковъ: Г. г. народни прѣдставители! Досега законопроектътъ уреждаше положението на сѣдинитѣ за въ бѣдѣще. Въ § 104, старата номерация, се урежда положението на заваренитѣ отъ закона сѣдии и сѣдебни слѣдователи. Прѣди всичко, азъ съмъ съгласенъ напълно съ оная поправка, която прави г. Теодоровъ. Вѣрно е, че има единъ недостатъкъ въ редакцията на чл. 232, защото, ако не се добави туй, което г. Теодоровъ каза, че е било потребно да се добави, ние уреждаме положението на несмѣняеми сѣдии, които досега, до издаването на закона, иматъ навършени онѣзи години, за да бѣдатъ несмѣняеми, но ние не прѣдвиждаме нищо за ония, които не сж довършили тоя срокъ, за да бѣдатъ несмѣняеми. Това е една непълнота, единъ пробелъ въ закона. Ето защо, казвамъ, съгласенъ съмъ да се каже: Сѣдинитѣ и сѣдебнитѣ слѣдователи, които настоящиятъ законъ завари на длѣжностъ, ставатъ несмѣняеми, ако сж съ юридическо образование и ако при това до или слѣдъ публичуването на настоящия законъ, сж прослужили най-малко толкова и толкова години. Такава една редакция ще бѣде пълна, защото ще се урежда положението и на ония сѣдии, които до издаването на закона сж навършили години, за да бѣдатъ несмѣняеми, както пъкъ и на онѣзи, които не сж навършили тѣзи години.

Вториятъ въпросъ, който възниква тукъ, е въпросътъ за числото на годинитѣ. Въ туй отношение азъ ще се съглася съ г. докладчика — да се намали срокътъ отъ 6 на 5 години. Би било желателно и повече да се намали, но мисля, че по-приемливо ще бѣде, ако се съгласимъ съ онова, което е въ проекта, отколкото да отиваме и противъ туй, което е въ самия проектъ; но не съмъ съгласенъ, да останатъ годинитѣ 6 тѣй, както е приела комисията. Ето защо ние въ § 54, старата номерация, приехме за онѣзи сѣдии за въ бѣдѣще, че за да бѣдатъ тѣ несмѣняеми, ще сж потребни 3 години чисто сѣдийски, безъ стажъ, но като четемъ и стажа, тѣ ще станатъ 6 години; защото една година стажъ и 2 години като допълнителенъ сѣдия правятъ 3 години, и 3 години сѣдия — 6 години. Добъръ, ако оставимъ на заваренитѣ сѣдии и сѣдебни слѣдователи 5 години, като знаемъ, че досегашнитѣ сж имали стажъ половина година, то ще излѣзе 5½ години — приблизително толкова, колкато ще стажува за въ бѣдѣще и новитѣ сѣдии, за да бѣдатъ несмѣняеми съ една разлика само отъ

6 мѣсеца. Но ако приемемъ само 6 години, ние ще облекчимъ много положението на заваренитѣ сѣдии, а ще онеправдаемъ онѣзи, които за въ бѣдѣще ще станатъ сѣдии, защото забѣлѣжете, че тѣ ще иматъ 3 години стажъ, ще иматъ экзаменъ, какъвто по-рано сѣдинитѣ нѣмаха.

По отношение службата на адвокатитѣ и сѣдийската служба, г. г. народни прѣдставители, азъ мисля, че колкото и да е вѣрно туй, което каза г. Теодоровъ и което се подкрѣпи и отъ г. докладчика, че има много адвокати, които сж безъ работа и които, слѣдователно, не ще иматъ оная изискуема практика, за да може тѣхната служба да се приравни на сѣдийската, но ние, за да бѣдемъ послѣдователни, трѣбва и тукъ да приемемъ едно приравнение на тѣзи 2 служби — на адвоката и на сѣдията, защото ние тукъ снощи вече приехме едно такова начало въ § 54, старата номерация. Тамъ, когато се говореше за стажа, ние приехме, че стажътъ при сѣдия и стажътъ при адвокатъ ще бѣде еднакъвъ; за да бѣдемъ, казвамъ, послѣдователни, за да не измѣнимъ онова, което снощи приехме, ние трѣбва да се съгласимъ да направимъ приравнение на тѣзи 2 служби — сѣдийска и адвокатска. Колкото и да е вѣрно, казвамъ, че има адвокати безъ работа, не по-малко е вѣрно, че има адвокати, които иматъ много повече работа, отколкото даже въ сѣдилищата, и единъ стажантъ ще може повече нѣщо да усвои и въ по-късо врѣме при такъвъ адвокатъ, отколкото даже въ сѣдия. Казвамъ, точно приравнение не може да стане, но единъ пътъ ние се съгласихме снощи върху това начало, за да бѣдемъ послѣдователни, трѣбва да го приемеръ.

Прочесъ, въ заключение казвамъ: съгласенъ съмъ съ оная редакция, която прѣдложи г. Теодоровъ, по отношение на този пробелъ, който се съгледва въ старата редакция, годинитѣ да се намалятъ отъ 6 на 5 и да се направи едно приравнение на службата при адвоката и при сѣдия.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Чолаковъ.

Н. Сидеровъ: Часътъ е 10, г. прѣдседателю.

Н. Чолаковъ: Понеже съ тази редакция, която даде г. Войниковъ, се прѣмахва недостатъкътъ и такива сѣдии и адвокати, които иматъ повече отъ 5 или 6 години практика и бѣдатъ назначени слѣдъ издаването на настоящия законъ, могатъ да бѣдатъ несмѣняеми, то азъ нѣма какво повече да кажа.

(Прѣдседателското мѣсто заема прѣдседателътъ)

Прѣдседателътъ: Има думата г. Стамболийски.

А. Стамболийски: Г. г. народни прѣдставители!

Н. Сидеровъ: Азъ се обръщамъ къмъ г. прѣдседателя. Рѣшение има да се работи до 10 ч.; ако Събранието желае да работи по-нататъкъ, да вземе рѣшение.

Н. Мирски: Да се попита Събранието.

Прѣдседателътъ: Добъръ. Понеже часътъ е 10 и 5 м., то моля Събранието...

Н. Чолаковъ: До свръшването на законопроекта.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Азъ ви моля да се съгласите да продължимъ засѣданието до 12 ч. или най-малко до свръшването на законопроекта.

Прѣдседателътъ: Моля ония, които сж съгласни да се продължи засѣданието до свръшването на законопроекта, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

С. Савовъ: Ако ще, да бжде и до 6 ч.

Прѣдседателъ: Имате думата г. Стамболийски.

А. Стамболийски: Г. г. народни прѣдставители! Ще ми позволите нескромността да нагазя въ една чужда територия, защото виждамъ, че работата изисква това. Струва ми се, тукъ е мѣстото да се застъпимъ за онѣзи хора, които нѣматъ юридическо образование.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: По-надолу има другъ специаленъ членъ.

А. Стамболийски: Тукъ се поставятъ онѣзи, които сж съ юридическо образование . . .

Г. Данаиловъ: Сбъркали сте члена.

А. Стамболийски: Азъ добръ виждамъ, не съмъ сбъркалъ члена. — Има хора, които не сж съ юридическо образование, но доста заслужили на правосъдното дѣло и извоювали си вече право на добри юристи. За примѣръ мога да ви посоча нашия другаръ г. Мирски . . .

Докладчикъ М. Ничовъ: Той е съ юридическо образование.

А. Стамболийски: . . . — агрономъ човѣкъ, но единъ добъръ юристъ, способността на когото никой не може да отрече; а пъкъ има мнозина такива практики, които съ своето образование и служба по правосъдното дѣло сж си извоювали име на добри юристи, и мнозина има даже между депутатитѣ. Та нека поне за тѣхъ направимъ тази разлика, нека прѣмахнемъ послѣдната алинея, почти половината отъ този членъ, и да свършимъ до тукъ: (Чете) „Съднитѣ и съдебнитѣ слѣдователи, които настоящиятъ законъ завари на служба, ставатъ несмѣняеми“ — по-нататъкъ нищо да не казваме; да се изхвърли „съ юридическо образование“, па напослѣтъ и самитѣ години по-долу да изхвърлимъ. Азъ мисля, че по-самостоятелни ще бждатъ като съднитѣ тѣзи, които ще се назначаватъ оттукъ-нататъкъ, които не сж свикнали да прѣчулватъ грѣбнакъ, отколкото онѣзи, които сж стояли прѣзъ стамболийскитѣ 5—6 години — хора, които сж навикнали да се подчиняватъ на разни гудевци, на разни генадиевци и пр. Нѣма защо да туряме това ограничение. Щомъ приехте принципа за несмѣняемостта на съднитѣ, приемоте го безъ всѣкакви изслужени години — назначите ли човѣка, нека си остане несмѣняемъ; а онѣзи, които досега сж били съднии, нека си бждатъ несмѣняеми, били тѣ съ юридическо образование или безъ такова.

Прѣдседателъ: Има думата г. Д-ръ Гиргиновъ.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣди всичко, струва ми се, че трѣбва да се добави въ члена, който разискваме, тамъ, където се говори за юридическо образование, че се подразбира висше юридическо образование, за да нѣма никакъвъ поводъ за недоразумѣния въ бждѣще, . . .

А. Стамболийски: Има ли низше юридическо образование?

Д-ръ А. Гиргиновъ: . . . защото юридическо образование може да има и този, който безъ завършено сръдно образование е свършилъ юридически факултетъ; но когато се върне въ България ще има висше юридическо образование тогава, когато отговаря на всички условия, които се прѣдвждатъ въ закона за легализиране на дипломитѣ. Така че, понеже въ

духа на закона е, че това юридическо образование трѣбва да бжде висше, струва ми се, нѣма прѣчка да се добави „висше“, за да нѣма поводъ въ бждѣще за нѣкакво недоразумѣние.

Освѣтъ това, азъ ще пледирамъ сжщеврѣменно за уравниение адвокатската служба съ съдийската по слѣднитѣ съображения. Дѣйствително, вѣрно е, че едно на друго взето съднитѣ иматъ повече работа — сръдно взето, не по отдѣлно единъ съдия съ единъ адвокатъ — отколкото адвокатитѣ; но вѣрно е сжщеврѣменно, че адвокатската работа качествено стои по-горѣ отъ съдийската, че единъ адвокатъ съ едно дѣло извършва такава една работа, която може да се сравнява на оная работа, която съдния извършва съ нѣколко дѣла, когато ги рѣшава. Така че, ако и да е вѣрно твърдението, че съднитѣ работятъ въ сжщностъ повече отъ адвокатитѣ, сжщеврѣменно обаче е вѣрно, че адвокатската работа е по-продуктивна, е работа, която качествено прѣвъзходствува съдийската.

Г. Данаиловъ: Колегитѣ отлѣво не сж съгласни.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Азъ говоря, както за тия отлѣво, така и за тия отдѣсно. — Така че, това, което се изгуби отъ съображението, че съдния работи повече отъ адвоката, ние го печелимъ отъ самото естеството на адвокатската работа, както казахъ, е много по-добра качествено, отколкото съдийската.

Освѣтъ това, г. г. народни прѣдставители, нашиятъ законопроектъ се поставя на слѣдующето гледище: въ бждѣще съднитѣ ще се рекрутиратъ и отъ адвокатското съсловие. Това е едно добро начинание въ нашата държава, защото въ всички държави, където искатъ да рекрутиратъ съдийския персоналъ, дохождатъ до заключение, че трѣбва да се рекрутира отъ добри адвокати. Та у насъ това е едно начинание, което заслужава похвала отъ всѣкъдѣ. Сега въ члена, който разискваме, не е въпросъ за назначаването на единъ адвокатъ на служба, а е въпросъ, да-ли единъ адвокатъ, който ще стане съдия, ще бжде смѣняемъ или нѣма да бжде смѣняемъ. Слѣдователно, неравенството по забѣлжката на члена, който ние разискваме, ще трѣбва да бжде обсъдено, като се има прѣдъ видъ, че тукъ се говори не за назначаване адвокати за съднии, ами за признаване независимостъ или несмѣняемостъ на съднитѣ бивши адвокати.

Сега, каква опасностъ има отъ тази забѣлжка, ако тя остане въ нашия проектъ? Прѣди всичко, тази забѣлжка ще даде поводъ на всички да заключаватъ, че за всички случаи адвокатската служба ще се мѣри съ съдийската служба съ съотношението на 1 къмъ 2 — 1 година съдийска служба се равнява на 2 години адвокатска практика. Ето защо тогава ще трѣбва да се прави заключение, че единъ адвокатъ, който ще бжде пратенъ въ апелативния съдъ — за прѣдседателъ, да прѣдположимъ, на единъ апелативенъ съдъ — единъ способенъ адвокатъ, който ще прави честь на българското правосъдие, ще трѣбва да е билъ най-малко 30—40 години адвокатъ. Слѣдователно, ще трѣбва да пратимъ единъ старикъ, една окаменелостъ, или ще дойдемъ въобще до една невъзможностъ на висшитѣ съдийски мѣста да поставимъ добри адвокати, адвокати, които ще правятъ честь на нашето правосъдие. Сега, каква нужда има да се прѣдвжда едно подобно равенство, т. е. едно такова неравенство, защото равенството е 1 сръзъ 2, слѣдователно тукъ имаме неравенство. Подобна необходимостъ абсолютно нѣма. Защо? Защото адвокатътъ ще бжде назначенъ за съдия не по личната оцѣнка на г. министра на правосъдието, не по съображение на една адвокатска колегия, не по съображения на единъ адвокатъ, който има свои лични интереси, а ще бжде назначенъ по съображенията на

Висшия съдебен съвет. Следователно това учредение, тази колегия, този съвет, въ който влизат повече съдии, отколкото адвокати, заедно с представители на съдебната администрация, ще има пръв вид кого ще назначи на съдебна длъжност, и ако един адвокат действително заслужава да бъде назначен на съдийска служба, той ще бъде препоръчан от този съвет за такъв. Следователно, няма защо ние да приравняваме годините по начин, както се придвижда въ заблъжката. Гаранцията ще бъде въ усмотрението на този Висш съдебен съвет и ако той не може да си изпълни добър службата, ако ние не сме придвижили въ закона всички гаранции за едно правено изпълнение на задълженията отъ тоя съвет, то, естествено, подобни заблъжки най-малко могат да ни осигурят, че няма посредствени адвокати да постъпят на съдийска служба. Ето защо не е целесъобразна тази заблъжка, която ще бъде приложена и при другите постановления, ще бъде приложена и тогава, когато един Висш съдебен съвет ще разглежда, един адвокат за каква служба има ценз. Следователно, тая заблъжка по отношение назначаването на съдии се оказва не само ненужна, но тя ще бъде и вредителна. Тя, г. г. народни представители, е вредителна и за специалната тази цѣль, която се придвижда въ този параграфъ, защото един добър адвокат, който ще трябва да напусне адвокатската професия, който ще дойде да освѣжи, така да се каже, нашето съдийско тѣло, който ще дойде да допринесе всичко онова, което може да принесе благодарение на своите познания, на своята житейска опитност и т. н., този адвокат няма да стане съдия, ако ние ще го пратимъ, като едно паракенде, въ съдилищата да бъде смѣняемъ, а не несмѣняемъ, както сж всички други съдии. Следователно, няма смисълъ ние тукъ да придвиждаме една заблъжка, въ която ще се приравнява сж едно неравенство годините на адвоката по отношение годините на съдията.

Г. г. народни представители! Ако разпоредването по отношение на този въпросъ, именно да се назначаватъ въ бъдеще и адвокати за съдии, е едно добро начинание, то въ нашия проектъ ще трябва да придвижимъ мѣрки, които ще се оказватъ цѣлесобразни по отношение цѣльта, който ние прѣследваме. Въ всички напреднали държави има сега течение да се рекрутира съдийското тѣло отъ адвокати. За да можете вие да привлечете добри адвокати, ще трябва да придвижите и благоприятни условия за един адвокат, който ще дойде въ съда; а едно отъ тези благоприятни условия е да му гарантиратъ една съдийска несмѣняемостъ, защото безъ такава една несмѣняемостъ той ще бъде едно паракенде въ съдилището, и азъ не вѣрвамъ, че един адвокат, който цѣни себе си, който уважава себе си и който и така, и така се е повдигналъ прѣдъ обществото и прѣдъ самите съдилища, ще се съгласи при такива неблагоприятни условия да стане съдия.

Г. г. народни представители! Въ една Англия, където има добри съдии, съдиите се рекрутиратъ изключително отъ адвокати; тамъ е вече установено правило, че за съдии на най-висшия мѣста въ Англия се назначаватъ хора само отъ адвокатското съсловие, а много малки сж изключенията, когато висши съдийски мѣста се заематъ отъ съдии. И ако ние правимъ нововъведение, няма защо да прѣграждаме пътя за съдилищата на добрите адвокати сж подобни заблъжки. Затова азъ съмъ на мнѣние тая заблъжка да бъде изоставена или, по-добър, да туримъ една заблъжка въ която изрично да се каже, че службата на адвоката е равна съ службата на съдия, и по тоя начинъ бждете увѣрени, че няма да има абсолютно никаква несигурностъ, няма нищо лошо да направимъ, защото гаранцията е въ Висшия съдебен съветъ, който все таки, когато прѣпо-

ръчва, когато вписва въ таблицата един адвокат, ще има своите съображения и своите доводи, за да вѣрва, че той ще бъде полезенъ на нашето правосъдно дѣло.

Прѣседателъ: Има думата г. Мирски.

Н. Мирски: Първо, въ члена съ думата „прокурори“ ще се разбира и помощници-прокурори. Така ли, г. министре?

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Тѣй е.

Н. Мирски: Второ, трябва да се турятъ и думите „или прослужатъ“ слѣдъ думите „сж прослужили“, ако и това да се подразбира, но законътъ трябва да бъде ясенъ, защото не знаемъ кой ще го прилага. Значи, да стане: „... ако сж съ юридическо образование и сж прослужили или прослужатъ най-малко...“

Трето, не е правъ народниятъ прѣдставителъ г. Александъръ Христовъ, както и г. Войниковъ, а сжко и народниятъ прѣдставителъ г. Гиргиновъ, които поддържатъ, че трябва едногодишна адвокатска практика да се равнява на едногодишна съдийска практика. Адвокатска практика ще върши лице, което се занимава съ свободна професия. Достатъчно е да ви спомня, че ние имаме единъ много добър адвокат, покойниятъ Алеко Константиновъ, който бѣше далъ обявление, че защитава само дѣла уголовни прѣдъ Софийския апелативенъ съдъ. Запаметъ, вие като толкозъ стѣснихте вратите къмъ адвокатството, сѣ по-богати и по-богати хора ще ставатъ адвокати и все повече и повече хората ще се занимаватъ съ адвокатство не да печелятъ отъ него, но да не ги наричатъ, че сж безъ занятие — повече за честъ и слава ще упражняватъ адвокатството запаметъ. Азъ повтарямъ, вслѣдствие тези спѣнки, които направихте за упражняване адвокатството, сѣ по-малко и по-малко незаможни младежи ще ставатъ адвокати и, следователно, сѣ повече и повече числото на адвокатите ще бъде отъ хора, които няма да ставатъ адвокати, за да отиватъ да си търсятъ възнаграждение, а ще бждатъ адвокати за честъ и слава и ще се задоволяватъ, ако имъ дадатъ или не възнаграждение. Затова заблъжката трябва да си остане, както си е изработена отъ комисията, само че трябва да се разбира, че се отнася не само до члена, който сега разискваме, а се отнася и до члена, който говори за назначение на съдийска служба адвокати.

Най-сетнѣ, съ думите „юридическо образование“ законодателятъ иска да се разбира за свършилите юридически факултетъ, безъ разлика, да-ли сж държали или не държавенъ изпитъ слѣдъ като сж свършили юридически факултетъ, и безъ разлика, да-ли иматъ толкова инскрипции, колкото придвижда законътъ за легализиране на дипломи.

Колкото се отнася до юристите, които не въ университетъ сж получили образованието си, ако и между такива да има лица, които да отговарятъ напълно на ония, които сж учили подиръ 3 класа въ гимназията година и половина или нѣщо повече въ Фрибургъ, но защото правимъ законъ, който трябва да даде вече на всѣкого да разбере, че винаги ще е гарантиранъ, че ще го съдятъ лица, които иматъ напълно безспорно нужните познания, затова трябва да си остане членътъ, както си е, и въ това отношение.

А. Христовъ: Моля, дайте ми думата.

Прѣседателъ: Вие говорихте веднажъ, а два пъти по единъ въпросъ не може да имате думата.

А. Христовъ: За едно обяснение само.

Прѣдседателъ: Има думата г. Бабаджановъ.

С. Бабаджановъ: Азъ ще кажа само две думи за приравняване на адвокатитѣ и сѣднитѣ, въ смисълъ, че практиката на първитѣ да бѣде равна съ тая на вторитѣ. Колкото и да е благодарна темата, която поддържа г. Гиргиновъ, на който намѣренията може да сѣ отъ най-добритѣ, че ще може по този начинъ и най-добритѣ адвокати да попаднатъ въ сѣдилищата — и би било желателно така да стане — но има друга една страна и много опасна. Докато той се надѣва, че най-кадѣрнитѣ адвокати ще отидатъ въ сѣдилищата, азъ се съмнѣвамъ, че единъ добъръ адвокатъ ще остави свободната си професия, за да се въпрегне тамъ, а тъкмо най-некадѣрнитѣ, при единъ лошъ режимъ, ще могатъ да се промъкнатъ прѣзъ тая врата. Това е лошото и, докато мислимъ да бѣдемъ полезни, ще причинимъ най-голяма вреда на правосѣдието и ще се чудимъ, какъ да прѣчистимъ тая работа, защото ще станатъ тия хора несмѣняеми и ще имаме правосѣдие *comme il faut* — да пази Господъ отъ такова правосѣдие.

Азъ бихъ желалъ по никои начинъ прѣдложението на г. Гиргинова за приравняване адвокатската практика съ сѣдийската да не се приеме.

Прѣдседателъ: Има думата г. Д-ръ Накровъ.

Д-ръ Н. Накровъ: Първо, азъ мисля, че г. докладчикътъ ще се съгласи, щото редакцията да обема всички сѣдии, замѣстници прокурори и сѣдебни слѣдователи, които иматъ прослужени 5 или 6 години — споредъ мене, азъ поддържамъ 6 години, както е въ доклада на комисията — и затова прѣдлагамъ слѣдующата редакция: „Всички сѣдии, сѣдебни слѣдователи, прокурори, замѣстници прокурори или адвокати, които сѣ прослужили 6 години, ставатъ несмѣняеми“. Подъ това се разбира, че и тѣзи, които свари законътъ като навършили годинитѣ ще станатъ несмѣняеми; подъ това се разбира, че и тѣзи, които не сѣ служили, а сѣ били адвокати, като постѣпятъ отначало на сѣдийска служба, навършатъ ли 6 години, ще станатъ несмѣняеми.

Второ, азъ съмъ за това, че 2 години адвокатски да бѣдатъ равни на 1 сѣдийска година. Вѣрно е, че всѣки добъръ адвокатъ може да бѣде добъръ сѣдия; вѣрно е, че и всѣки добъръ сѣдия не може да бѣде добъръ адвокатъ. Прѣди всичко, условията и качества, на които трѣбва да отговаря единъ адвокатъ, сѣ по-особени отъ тѣзи, които сѣ необходими, за да бѣде едно лице сѣдия, кждѣто може да прикрива своята бездарностъ въ каквато форма и случаи намѣри за угодно, когато адвокатътъ не може да направи това. Вѣрно е и това, че контролътъ може да бѣде по-ефикасенъ при назначаването адвокатъ за сѣдия. Вѣрно е това, защото когато правимъ несмѣняемъ единъ сѣдия, азъ мисля, че нито министърътъ, нито този върховенъ съвѣтъ ще може да се добере до тѣзи данни и свѣдѣния, които сѣ необходими, за да направи единъ сѣдия несмѣняемъ, т. е. да бѣде той способенъ и да отговаря на всички необходими качества: добросъзнатостъ, характерностъ, самостоятелностъ и пр.; за единъ адвокатъ това е по-лесно, защото когато министърътъ или този институтъ, който е учрѣденъ по настоящия законъ, мисли да назначи единъ адвокатъ за сѣдия, отъ кждѣто и да го вземе, отъ най-тъмнитѣ кюшета, знае се, добъръ ли е или не е добъръ, може ли да бѣде добъръ сѣдия този адвокатъ, ако се назначи за такъвъ, или не. Тѣй щото, това е споредъ мене едно силно съображение, дѣто се иска да се приравнява сѣдийската съ адвокатската практика; но азъ съмъ за 2 години само по тѣзи съображения, които искаа и г. Бабаджановъ. Прѣди всичко, законътъ, за да постигне цѣльта си, трѣбва да запуши всички врати, прѣзъ които единъ недобросъзнатъ

министъръ или върховенъ съвѣтъ може да вкара некадѣрни хора въ апелацията — не въ мировитѣ и окръжнитѣ сѣдилища, защото има бездарни адвокати, които сѣ носили това име 10 до 12 години, и ако ги назначишъ за сѣдии, трѣбва да ги назначишъ въ апелацията — да ги направишъ несмѣняеми и иди се разправяй слѣдъ това. Та, казвамъ, тази опасностъ отъ приравняването на сѣдийската и адвокатската практики трѣбва да се избѣгне. А единъ добъръ адвокатъ, който иска да се посвети на сѣдийска длъжностъ, макаръ че е служилъ само 5 или 6 години и му липсва 1 или 2 години, за да стане несмѣняемъ, добритъ адвокатъ, който ще стане сѣдия по свои субективни и добри обмислени съображения — защото намира, че не притежава въ себе си качества на адвокатъ, а притежава тѣзи на сѣдия — се прощава веднажъ завинаги съ адвокатската кариера и ако му куца нѣщо, че и негови другари сѣ отишли по-напрѣдъ, той ще ги стигне съ своитѣ способности, но ще се посвети на своята кариера и слѣдъ 1—2 години ще стане несмѣняемъ и ще заеме мѣстото, което заслужава. Толкозъ повече, че при назначенията и повишенията е прокаранъ единъ принципъ, че нѣма протежиране, както е въ военната, да се гледа старшинство по години; все таки едно начало е прокарано, дѣто на по-способнитѣ ще се даде възможностъ да заематъ по-добри мѣста.

Прочее, по тѣзи съображения, азъ моля, нека си остане, щото 2 години адвокатство да се считатъ за 1 година сѣдийство, и ще моля г. докладчика да се съгласи съ първата редакция, понеже цѣльта е една и сѣща.

Прѣдседателъ: Има думата г. Савовъ.

С. Савовъ: Азъ ще кажа само две думи. Тукъ не се зачеква този въпросъ: напр., единъ сѣдия, служилъ на държавата 12 години; досега, споредъ закона, билъ смѣняемъ и сега става несмѣняемъ; но сега, съ вотирането на този законъ, понеже той е прослужилъ като адвокатъ още 6 години, зачитатъ му се за 3 години сѣдийска служба. Може ли той да получава пенсия, защото ставатъ 15 години като на държавна служба? Този въпросъ не го зачеква никои, какъ ще стане тази работа.

С. Бабаджановъ: За това имаме законъ за пенсиятъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Най-напрѣдъ се повдигна въпросъ за тѣзи, които сѣ заварени на служба, да станатъ несмѣняеми, безъ да се държи смѣтка, колко години сѣ служили. Азъ мисля, че слѣдъ това, което приехме вчера, когато се дебатираше § 54, нѣма защо да се повръщаме пакъ на този въпросъ. Ние приехме тогава, че, макаръ назначенъ, сѣдията не може да стане несмѣняемъ, докато не прослужи извѣстно число години — приехме 3 години — като допълнителенъ членъ и допълнителенъ замѣстникъ-прокуроръ; слѣдователно, ние не приехме принципа, че всички, които сѣ сѣдии, трѣбва да станатъ несмѣняеми.

Сега и г. Теодоровъ поддържа сѣщата тази идея, доколкото разбрахъ, но направи единъ намекъ, че ако приемемъ тѣй закона, ще осигуримъ нашитѣ партизани, които сме назначили въ сѣдилищата. Азъ мисля, че този намекъ който се отправя къмъ Министерството на правосѣдието, съвършено не е на мѣстото си, защото по никое отъ назначенията, които сѣ станали досега, не може да ни се изтъкне, че министерството се е водило по нѣкакви партийни

съображения, и че сега не прави законът, за да осигури своите партизани, които сж назначени на служба. Преди всичко, по-висшият служби съм далъ на хора, които сж посочени отъ самитъ сждилица, а тѣзи, които сж новоназначени, сж назначени измежду кандидатитъ на съдебна длъжностъ и сж назначени по строго опредѣленъ редъ, по реда на тѣхното постъпване на служба. Ни най-малко не съмъ се водилъ отъ партийни съображения, когато се изработваше този законопроектъ. И вѣрно е, ако се водѣхме по тѣзи съображения, тогава именно щѣхме да кажемъ: всички назначени сж несмѣняеми. Ние даваме възможностъ все таки на тѣзи, които мислятъ, че вършимъ партизанска работа да разчитатъ тая партизанска работа, ако дѣйствително намѣрятъ, че въ разпореденията на министерството би имало за основа нѣкакви партизански побуждения, за да се осигурятъ свои хора въ сждилицата...

Т. Теодоровъ: Има и изключения.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Всички не могатъ да бждатъ на едно и също мнѣние.

Т. Теодоровъ: Г. Такевъ Ви е далъ нѣколко екземпляра.

Министъръ М. Такевъ: Какво обичате, г. Теодоровъ?

Т. Теодоровъ: Вие му дадохте нѣколко екземпляра, като Кобадиновъ; отъ фалирали партизани, станала сждици.

Министъръ М. Такевъ: Партизани сж били назначавани въ Ваше врѣме.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Партизани сждици, извънъ кандидатитъ на съдебна длъжностъ, нѣма назначени и протестирамъ за намека, че сж били назначавани партизани за сждици; такива нѣма назначени.

Сега, г. г. народни прѣдставители, идеята, която се иска да се въведе въ чл. 134, е да се разпореди за тѣзи сждици, които сж сега на служба и които законътъ заварва. И азъ мисля, че, тъй както е редактиранъ, членътъ включва мисълта, която г. Теодоровъ иска да каже, че е изключена. Тамъ е казано, че сждицитъ и съдебнитъ слѣдователи, които настоящиятъ законъ заварва на длъжностъ ставатъ несмѣняеми. Кога ставатъ несмѣняеми? Ако сж прослужили най-малко 5 години. Щѣше да бжде правъ г. Теодоръ Теодоровъ, ако тукъ бѣше казано: „Ако сж служили най-малко 5 години до публикуването, до влизането въ сила на настоящия законъ“; тогава, разбира се, онѣзи, които не сж навършили 5 години до влизането въ сила на настоящия законъ, ще бждатъ изключени. Но това не се казва, а се казва просто, че тѣзи, които сж заварени на длъжностъ, ще станатъ несмѣняеми, слѣдъ като сж прослужили 5 години. Кога да сж прослужили — слѣдъ закона или преди закона, това не се каза тукъ. Затуй, ми се чини, тая редакция, както е членътъ, не е такава, въ която, както искате да каже г. Теодоровъ, не се включватъ тѣзи, които не сж навършили 5 години до публикуването на настоящия законъ, защото тази именно фраза „до публикуването на закона“ я нѣма вписана въ члена.

Сега за годинитъ. Казва се 6 години, нѣкои претендиратъ за 3 години, нѣкои — за 5 години. Въ моя проектъ, който бѣхъ внесълъ, бѣше 5 години, въ комисията го направиха 6 години, и го направиха затуй, защото увеличиха годинитъ, които трѣбва да прослужатъ допълнителнитъ сждици и допълнителнитъ замѣстници прокурори: споредъ първия проектъ бѣше, че тѣ трѣбва да прослужатъ 3 години, въ ко-

мисията го направиха 5 години, а за тѣзи, които сж заварени на длъжностъ, туриха 6 години. Азъ мисля, че, както въ § 54 се повърнахме къмъ първоначалния проектъ и приехме, че 3 години сж достатъчни, ще бждемъ послѣдователни, ако и тукъ приемемъ не 6, а 5 години. Когато сж се приемали тѣзи години, имало се е слѣдующата смѣтка предъ видъ: новоназначениятъ за допълнителенъ членъ на окръженъ сждъ или допълнителенъ замѣстникъ-прокуроръ, трѣбва да служи 2 години като таквъ и 3 години като сждица, за да стане слѣдъ 5 години несмѣняемъ; понеже тѣзи, които сега сж заварени като сждици, не сж служили като допълнителни членове и допълнителни замѣстници прокурори, тѣ трѣбва да служатъ 5 години, за да ги приравнимъ къмъ онѣзи, които сж назначени като допълнителни членове и допълнителни замѣстници прокурори. Съ една дума, искаме за тѣзи, които ги е заварилъ законътъ, и за тѣзи, които сега ще се назначатъ, да бжде стажаътъ съ единъ и сжицъ — 5 години. Ето защо азъ мисля, че ще бжде справедливо, ако се повърнемъ на 5 години, а не 6, както сега е казано.

Сега относително забѣлжката: 1 и 2 години. По-напредъ нѣмахме такава забѣлжка. Тази забѣлжка се тури само затова, за да се каже, че адвокатскитъ години нѣма да се зачитатъ наравно съ сждицкитъ, защото ако нѣмахме такава забѣлжка, естествено, слѣдва, че и адвокатскитъ и сждицкитъ години ще трѣбва да бждатъ едни и сжици. Онзи день, когато приемахме годинитъ за стажа, приехме стажаътъ да бжде при адвокатитъ сжицъ 1 година, както и при сждилицата, само съ това условие, че този, който ще стажува въ сждилицата и този, който ще стажува при адвокатъ, сж длъжни да държатъ практически екзаменъ; слѣдователно, този практически екзаменъ е една гаранция за това, че този, който стажува при единъ адвокатъ, ще се занимава доста сериозно, за да се подготви да издържи този практически изпитъ. Този въпросъ — колко години да се считатъ адвокатскитъ — се повдигна въ комисията и тогава азъ заявихъ, че отъ този въпросъ не правя въпросъ на довърне, както ви казахъ още и отъ самото начало, че само по-главнитъ принципиални въпроси отъ този законопроектъ, които сж легнали въ основата му, азъ ще правя въпросъ на довърне — това ви казахъ още при първото четене — а по второстепеннитъ въпроси оставамъ на Народното събрание да приеме както ще. Та, казвамъ, отъ този въпросъ, дали ще приемете вие, че 2 години адвокатски ще трѣбва да се считатъ за една сждицка, или ще ги считате наравно; оставамъ напълно на васъ — на Народното събрание. Въ всѣки случай, моето мнѣние по този въпросъ е, че тъй, както е приетъ отъ комисията, така е правилно. И ми се чини, че отъ всичкитъ тѣзи господа, които говориха по този въпросъ, болшинството отъ тѣхъ приема, че тъй, както е приела комисията — че двѣтъ години адвокатски ще трѣбва да се считатъ за една сждицка — е много право постановление. Въ всѣки случай, казвамъ, по този въпросъ оставамъ на г. г. народнитъ прѣдставители да се произнесатъ тъй, както намѣрятъ тѣ за добръ.

Ето защо, азъ намирамъ, че редакцията тъй, както е сложена, изразява онази мисълъ, която е искана да бжде вложена вътрѣ, и безъ никаква поправка ще се разбира, че заваренитъ сждици, които прослужатъ 5 години, било преди закона, било слѣдъ закона, ставатъ несмѣняеми.

Т. Теодоровъ: Кажете го въ текста. Вашитъ обяснения не сж мѣрдавини.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Казахъ, ако бѣше казано 5 години до влизането на настоящия законъ въ сила, тогава имаше нужда да се каже нѣщо повече, но това не е казано. Казано е: „който прослужил 5 години отъ заваренитъ сждици“.

Т. Теодоровъ: Само че въ минало време е казано: „които сж прослужили“.

Н. Мирски: А не и тѣзи, които ще прослужатъ.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Това не значи, че да сж прослужили до влизането на закона въ сила — всѣки, който е прослужилъ 5 години отъ заваренитѣ, става несмѣняемъ.

Докладчикъ М. Ничовъ: По-напрѣдъ прослужили.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Въ всѣки случай, г. г. народни прѣдставители, едно е, но азъ се съгласявамъ да турите това, при всичко, че и тѣй е ясенъ членътъ, споредъ мене. Понеже г. Теодоровъ, който е билъ министъръ и пакъ може да стане министъръ, може да го прѣтълкува по такъвъ начинъ, може да се намѣри и другъ Теодоръ Теодоровъ, който да го тълкува въ такъвъ смисълъ и, за да бждемъ по-ясни, нѣмамъ нищо противъ.

Н. Мирски: Да прослужатъ или прослужили.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Съгласенъ съмъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ М. Ничовъ: Сега, азъ отъ името на комисията не мога да се съглася, затуй, защото не зная, да-ли ще изкажа нейното мнѣние по въпроса. И азъ не намирамъ за нужно да се прави тая поправка, която прѣдлага г. Теодоровъ.

А. Христовъ: Министърътъ се съгласи, Вие не се съгласявате.

Докладчикъ М. Ничовъ: Комисията прѣдлага своето, г. Христовъ.

А. Христовъ: Комисията е тукъ, тукъ е и Народното събрание — то ще рѣшава.

Докладчикъ М. Ничовъ: Азъ считамъ, че ще изкажа мнѣнието на комисията, ако се съглася като докладчикъ, да се намали тукъ срокътъ отъ 6 на 5 години и членътъ да вземе тая редакция: „Новъ чл. 232: Сждинтѣ и сждебнитѣ слѣдователи, които настоящиятъ законъ завари на длъжностъ, ставатъ несмѣняеми, ако сж съ юридическо образование и ако, при това, сж прослужили най-малко 5 години като сждини, прокурори, сждебни слѣдователи или адвокати“.

Н. Мирски: „Сж прослужили или биха прослужили“ — така да се каже.

Т. Теодоровъ: „Сж прослужили или прослужатъ“.

Докладчикъ М. Ничовъ: Добрѣ, да се съглася и на тая редакция. Значи, така ще бжде редакцията: „Новъ чл. 232: Сждинтѣ и сждебнитѣ слѣдователи, които настоящиятъ законъ завари на служба, ставатъ несмѣняеми, ако сж съ юридическо образование и ако, при това, сж прослужили или прослужатъ най-малко 5 години като сждини, прокурори, сждебни слѣдователи или адвокати“.

Прѣдседателъ: Ще туря на гласуване прѣдложението на г. Александра Христовъ, което е: „Послѣдната алинея на чл. 232 да се измѣни така: „Адвокатската практика се равнява на сждийската служба“, и моля ония, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събранието не приема.

Има, тѣй сжщо, прѣдложение отъ г. Войникова за прѣредактирането

П. Войниковъ: Г. прѣдседателю! Понеже се прие това, което искахъ, оттеглямъ първата алинея.

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Какво се прие? Нищо не се е приело.

П. Войниковъ: Но има една втора алинея, за която азъ пропуснахъ да кажа двѣ думи. Съгласете се, че това не е прѣдвидено въ законопроекта; то е за онѣзи бивши сждини, които за въ бждеще ще бждатъ назначавани пакъ за сждини — бивши сждини, прокурори, сждебни слѣдователи и адвокати.

С. Бабаджановъ: На новитѣ условия ще отговарятъ.

Прѣдседателъ: Вие оттегляте ли прѣдложението си?

П. Войниковъ: Оттеглямъ го.

Д-ръ Н. Наковъ: Моего прѣдложение, г. прѣдседателю.

Прѣдседателъ: Ще туря на гласуване прѣдложението на г. Накова, което е съ слѣдующете съдържание: (Чете) „Всичкитѣ сждини и слѣдователи, които сж съ юридическо образование и сж прослужили най-малко 5 години, като сждини, прокурори, сждебни слѣдователи или адвокати, ставатъ несмѣняеми. За б ъ л ѣ ж к а. Двѣ години адвокатската практика се считатъ за една сждийска“. Моля ония, които приематъ прѣдложението на г. Накова, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Не се приема.

Ще сложа на гласуване чл. 232 тѣй, както е приетъ отъ комисията и както сега се прочете отъ г. докладчика съ новитѣ измѣнения, относително „прослужили или прослужатъ“, а относително срокътъ — да се намали отъ 6 на 5 години, и моля ония, които приематъ члена така, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ М. Ничовъ: § 105 става § 109. (Чете) „§ 109. Първата алинея на чл. 208, който става чл. 233, се отмѣнява, а втората алинея се измѣнява така:

„Лицата, които, до ветжпването въ сила на настоящия законъ, сж придобили правото на адвокатъ или адвокатски помощникъ, си запазватъ тия качества и занаярѣдъ, безъ да се изискватъ отъ тѣхъ други условия.

„За въ бждеще сжщо не губятъ правото за адвокатъ или адвокатски помощникъ и ония лица, които, при дѣйствието на закона за адвокатитѣ отъ 1888 г. и слѣдующитѣ законоположения, сж имали право да бждатъ признати за такива, но по нѣкои причини, като напр., поради нахождането имъ на служба, не сж могли да се възползватъ отъ тия права, или, слѣдъ като сж се възползвали, прѣстанали сж да ги упражняватъ по сжщитѣ причини.“

Забѣлжката къмъ сжщия членъ се измѣнява така:

„Практичитѣ-сждини, които до влизането въ сила на настоящия законъ иматъ 4-годишна сждийска служба и иматъ 3-класно образование, могатъ да бждатъ помощници-адвокати. Всички други практики-сждини могатъ да бждатъ ходатаи по изпълнение на рѣшения.“

Прѣдседателъ: Има думата г. Арабаджиевъ.

Г. Арабаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ смѣтамъ, че тукъ му е мѣстото да се уреди положението още на едни хора, именно, на просбописцитѣ и ходатаитѣ. Нищо не е казано въ закона,

какво ще става за въ бжджще съ сегашнитѣ просбописци и съ онѣзи, които за въ бжджще ще мислят да ставатъ такива, а като се говори за практицитѣ-сѣдни съ 3-класно образование и 4-годишна практика, признава имъ се правото на помощници-адвокати. Азъ смѣтамъ, че нищо нѣма да прѣчи, ако признаемъ правото на помощникъ-адвокатъ и на онѣзи просбописци, които сж издържали изпитъ за ходатаи и иматъ срѣдно образование, затуй прѣдавамъ да се прибави една алинея съ слѣдующето съдържание: „Отъ влизането на настоящия законъ въ сила насетнѣ нѣма да се признава никому право на просбописецъ. Заваренитѣ такива оставатъ и за въ бжджще, а онѣзи просбописци, които иматъ каквото и да е срѣдно образование и до влизането на настоящия законъ въ сила сж издържали изпитъ за ходатаи, иматъ права на помощникъ-адвокатъ“. И съ туй, смѣтамъ, веднажъ завинаги ще се уреди въпросътъ на просбописцитѣ и ще се тури край на ония нападки, които, може би, несправедливо се хвърлятъ по адресъ на просбописцитѣ. Смѣтамъ, че туй ще бѣде много справедливо, повтарямъ да кажа, защото на практицитѣ-сѣдни съ 3-класно образование и съ 4-годишна практика имъ се признава правото на адвокатъ, а тѣ какво по-горѣ стоятъ отъ онѣзи просбописци, които иматъ срѣдно образование и сж издържали практически изпитъ? Менѣ ми се чини, че просбописцитѣ, които издържатъ изпитъ за ходатаи, въ таквъ случай тѣ ще стоятъ по-високо отъ практицитѣ-сѣдни съ 3-класно образование. И ако на единѣтъ признавате правото на помощникъ-адвокатъ, и на другитѣ трѣбва да признаете това право; още повече, че тѣ ще отидатъ въ малкитѣ центрове, където нѣма много адвокати и, може би, ще бждатъ 20—30 души.

Прѣдседателъ: Има думата г. Александъръ Христовъ.

А. Христовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Считаамъ за единъ свой дългъ да ви обърна вниманието върху забѣлжката, която е приела комисията. По първата алинея на тоя членъ, запазва се statu-quo-то днесъ-заднесъ за адвокатитѣ и помощницитѣ-адвокати, но се отварятъ вратата съ забѣлжката къмъ тоя членъ за въ бжджще да се приематъ наново помощници-адвокати и то при какви условия? Комисията е приела, че всѣко лице, което има 3-класно образование и 4-годишна сѣдийска служба, да има право да стане помощникъ-адвокатъ.

А. Стамболийски: И много хубаво. То е свободна професия.

А. Христовъ: Г. Стамболийски каза, че това е много хубаво, обаче, ако Вие се вслушате въ негодуването на населението, то това негодуване е, именно, отъ тѣзи разни помощници-адвокати, най-много отъ прошеносписци, които сѣ така сж си отваряли вратитѣ, за да се създава кариера за този или онзи. Вие правите измѣнение сега на единъ важенъ законъ за сѣдоустройството, туряте редъ условия за кандидатитѣ и пр. и пр., а веднага съ една забѣлжка отваряте вратитѣ и давате възможност на хора съ 3-класно образование и само съ 4-годишна сѣдийска служба да бждатъ помощници-адвокати; а вие знаете колко страда населението и е страдало отъ погрѣшно заведени дѣла, отъ погрѣшно подадени жалби, касационни, апелативни и пр. и пр. Вѣрно е, че такива грѣшки сж ставали и отъ адвокати, но това е много по-рѣдко, отколкото тѣ сж правени отъ тѣзи хора, помощници-адвокати. Количеството на тѣзи грѣшки, на тѣзи погрѣшки вие ще го увеличите, щомъ отваряте вратитѣ сега

и казвате на тѣзи хора, които досега не сж се занимавали, не сж били въ течението нито на сѣдебната практика, нито на юриспруденцията: достатъчно е да имашъ 3-класно образование и да си билъ 4 години мирови сѣдия, за да можешъ да бждешъ помощникъ-адвокатъ, да се установишъ въ единъ центъръ, който и да било, и да водишъ дѣла прѣдъ мировия сѣдия и прѣдъ окръжния сѣдъ по апелативенъ редъ. Никой не може да отрече, че помощницитѣ-адвокати въ сѣдийската професия сж сжко като фелдшеритѣ въ медицината, но фелдшеритѣ пакъ могатъ да дадатъ нѣкаква полза, когато числото на помощницитѣ-адвокати нѣма защо да се увеличава сега, когато има вече доста юристи почти навсѣкждѣ, и азъ не намирамъ основание, защо е възприела комисията това. Азъ отивамъ по-далечъ — ако е толкова вѣщаща нуждата и искате да се създаватъ повече помощници-адвокати, то турете по-строгъ цензъ, ако не въ образованието, то поне въ службата; образованието, ако искате, нека остане 3-класно, но вземете 6—7-годишна практика, като сѣдия, или, ако има 4 или 5-годишна практика като сѣдия, да се иска да има още 4—5-годишна практика като секретаръ или подсекретаръ, или нотариусъ. Ако трѣбнете по този пѣтъ, вие ще намѣрите хора, които сж били 10 години секретари на апелативенъ сѣдъ или окръженъ сѣдъ и тѣ нѣма да иматъ право на помощници-адвокати, а давате това право на единъ, който има 3-класно образование и е билъ 4 години мирови сѣдия въ нѣкой кьоравъ периодъ. Мисля, че това е несъобразностъ и не би трѣбвало да се допуска поне сега тая вратичка, която отваря комисията съ тая забѣлжка. Въпросътъ не е толкова маловаженъ и заслужава вашето внимание, защото, както казахъ, има негодуване отъ хора неподготвени въ професията и е доста голямо. Ето защо азъ съмъ на мнѣние тая забѣлжка да се отхвърли. Ако ли пъкъ вие мислите да създавате нови условия, да постѣпватъ наново лица за помощници-адвокати, безъ образование и безъ нищо, то увеличете или образователния цензъ, или пъкъ числото на години като сѣдия, или като секретаръ, подсекретаръ и т. п.

Прѣдседателъ: Има думата г. Мирски.

К. Мирски: Г. г. народни прѣдставители! Г. Александъръ Христовъ, вижда се, познава само адвокати-практици и сѣдии-практици, които не отговарятъ на назначението си; но вие въ болшинството си, които живѣете сжко между този български народъ, вие, вѣрвамъ, ще намѣрите противното. Азъ, напротивъ, колкото познавамъ къмъ нашитѣ мѣста сѣдии-практици и адвокати-практици, тѣ стоятъ много по-горѣ отъ свършилитѣ юридически факултетъ и практикували година и половина или двѣ.

С. Савовъ: Тѣ не разчитатъ на дипломата, а на практиката.

К. Мирски: Правнитѣ науки, г. г. народни прѣдставители, не се учатъ непрѣмѣнно въ университета.

Д-ръ А. Гиргиновъ: А въ живота.

К. Мирски: Ние днесъ имаме на служба сѣдии-практици, отъ които отиватъ и взематъ съвѣти адвокати-юристи.

Д. Атанасовъ: И сѣдин.

К. Мирски: И покойниятъ Константинъ Стоиловъ веднажъ при единъ случай, като се изказалъ тукъ, въ полза на адвокатитѣ-практици, не е билъ кривъ. Той е билъ поддържанъ въ течение на редъ години

и отъ други наши обществени дѣйци, бивши министри и днесъ обществени дѣятелѣ, които сѣщо сѣ били на неговото мнѣние. И комисията извърши единъ актъ на несправедливостъ, като прѣредактира членътъ тѣй, както го е приела. Даже по моему 4-годишна сѣдийска практика е излишна. Който днеска е още сѣдия, защо, като излѣзе, да не може да изпълнява длѣжността поне на помощникъ-адвокатъ, ако не на адвокатъ, като непрѣкъснато отъ 3—4 години насамъ и министърътъ и неговитѣ органи, които отиватъ да ревизиратъ сѣдилището, намиратъ го, че напълно познава работата си? Има между практицитѣ-сѣдии хора, които сѣ били учители, които сѣ били по други нѣкои специалности, по своето образование, но отпослѣ сѣдбата ги е тикнала въ сѣдийското поприще и днеска тия 40—50-годишни хора, може би и 55-годишни, току речи, всичкитѣ ги хвърляте навнѣн. То ще бѣде една голѣма несправедливостъ. Между днешнитѣ практици-сѣдии, отъ които нѣкои сѣ на служба още, вѣрвамъ, ще има лица съ 2-класно образование, сир., които сѣ учили IV отдѣление до II класъ, защото вие знаете, че до освобождението не навсѣгждѣ имаше III класъ; вие знаете, колко лица има измежду числото на нашитѣ книжовници и днеска сѣ много малокласно образование и какъ тѣ стоятъ много по-горѣ отъ другитѣ. Достатъчно е да поменемъ само нѣкои: Иванъ Вазовъ, Димитъръ Петковъ и др.

А. Стамболийски: Максимъ Горки.

А. Христовъ: Г. Мирски! Не вземайте изключенията, а вземете срѣдното.

Н. Мирски: Г. Александъръ Христовъ е взелъ изключенията, като сѣдия, именно, по нѣкои не, може би, неспособни, а нечестни адвокати-помощници, а тукъ се говори за бивши сѣдии. Можете най-много да искате да изключите отъ това право сѣдията, отчисленъ по неспособностъ, но нѣма такива. Ако тѣ сѣ освободени, то е затуи, защото сѣ намѣрили за по-добрѣ да излѣзатъ навнѣн, или защото министърътъ е намѣстилъ на тѣхно мѣсто лица съ юридическо образование. Затова ви моля да приемете забѣлѣжката, както е редактирана отъ комисията, и даже, ако намѣрите за добрѣ, вмѣсто 3-класно, да кажете 2-класно образование, защото какъ ще се опрѣдѣли туй 3-класно образование? Който 4 години може да се търпи въ България за сѣдия и при когото . . .

Д-ръ Н. Наковъ: Какъ сѣ го търпѣли, какъ е назначенъ — задайте си този въпросъ, г. Мирски.

Н. Мирски: Азъ не мога да разбера това нѣщо: 4 години наредъ да бѣде въ България сѣдия лице, което е малограмотно, което не е напълно грамотно. Споредъ мене, добрѣ е редактиранъ членътъ.

С. Бабаджановъ: 3-класно образование и 4-годишна служба стигатъ.

Прѣдседателътъ: Има думата г. Емануилъ Начевъ

Е. Начевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ забѣлѣжката на законопроекта, върху която сега се приказва, е прѣдвидено, че онѣзи сѣдии-практици, които нѣматъ 3-класно образование и 4-годишна служба, могатъ да бѣдатъ ходатаи; сѣщото е казано и за сѣдебнитѣ пристапи; а пъкъ въ доклада на комисията сѣ изхвърлени сѣдебнитѣ пристапи и е оставено само сѣдинитѣ-практици да бѣдатъ ходатаи, които нѣматъ този цензъ. Моля г. докладчика да обясни, онѣзи права, които иматъ ходатаитѣ и просбонисцитѣ по чл. 212 отъ стария законъ, въ сила ли сѣ или не?

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: По-надолу се говори за това.

Докладчикъ М. Ничовъ: Чл. 212 е въ сила и става чл. 237, споредъ § 109 отъ проекта.

Е. Начевъ: Значи, той си остава цѣль пакъ въ сила?

Докладчикъ М. Ничовъ: Разбира се.

Е. Начевъ: Добрѣ.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Ние ще видимъ, да-ли ще остане въ сила, когато дойдемъ подиръ на чл. 212.

Е. Начевъ: Сега, г. г. народни прѣдставители, съ тази забѣлѣжка, която комисията е прокарала въ своя докладъ, не могатъ да се задоволятъ всички онѣзи, които горѣ-долу иматъ известна практика по сѣдебното вѣдомство. Не е право единъ сѣдия, прѣкаралъ 4-годишна служба, съ 3-класно образование, да има право на помощникъ-адвокатитѣ, когато въ касацията, апелативнитѣ сѣдилища и окръжнитѣ сѣдилища имаме секретари и подсекретари, които сѣ прѣкарвали 20-годишна служба и сѣ, може би, съ пълно гимназиялно образование и да нѣматъ право на помощници-адвокати, когато тѣхната вѣщина е много по-голѣма, и образование иматъ . . .

А. Христовъ: Това е вѣрно.

Е. Начевъ: . . . и моитѣ ми се струва, че тѣ ще стоятъ много по-високо отъ единъ сѣдия-практикъ, който е прѣкаралъ 4-годишна служба и е съ 3-класно образование. Има така сѣщо и секретари въ окръжнитѣ сѣдилища, и въ апелативнитѣ сѣдилища и т. н. Тукъ ми се струва ще трѣбва да се дадатъ нѣкакви по-широки права или и тия съвсѣмъ да се отнематъ. Това е едно.

Второ, има нѣколко души само практики мирови сѣдии, които и сега сѣ на длѣжностъ. Тѣзи практики мирови сѣдии, споредъ моитѣ свѣдѣния, не сѣ повече отъ 10—12 души. Тѣ сѣ най-способнитѣ сѣдии, които министърътъ на правосѣдието е пробралъ и ги е оставилъ да служатъ. И тѣзи практики-сѣдии, между които единъ познавамъ, напр. Шоптовъ, V мирови сѣдия тукъ, сѣщо и уволениятъ въ Брѣзникъ мирови сѣдия П. Храновъ, могатъ да турятъ въ джеба си нѣколко отъ тѣзи наши сѣдии юристи.

Н. Мирски: Вѣрно! Послѣ, като Дюлгеровъ, напр.

Е. Начевъ: Какъвто бѣше Гайдаровъ въ Радмиръ, какъвто бѣше брѣзникитѣ мирови сѣдия, П. Храновъ, за който цѣла депутация дойдохме отъ Царибродъ да го искаме, но г. министърътъ го уволни. Той никога не е оставалъ подиръ обѣдъ да пише резолюции и рѣшения — всичко до обѣдъ свършваше; той е ималъ въ Царибродъ 15-годишна сѣдийска практика; той е единъ прѣкрасенъ сѣдия, какъвто азъ не съмъ виждалъ, и съжалявамъ, че г. Христовъ излѣзе тукъ да казва: защо се допуска тая аномалия, че се отваря пътъ на тия практики-сѣдии? Адвокатитѣ, г-да, не могатъ да купятъ клиентелата съ цензове и съ образование — тя се създава. Тѣ сами могатъ да печолятъ клиентела или не; тѣ сѣ, които могатъ да взематъ хората съ себе си съ своята честностъ, съ своя талантъ, който при тежаватъ, който може да се равне съ тѣхната практика.

А. Христовъ: Тогава, и ти имашъ право.

Е. Начевъ: Та искамъ да ви обърна вниманието, че върху този членъ трѣбва да се спремъ и ще трѣбва да стане една нова редакция, или да обеме и други нѣкои лица, които сж посветили цѣлия си животъ на практиката въ сѣдилищата и сега ги изхвърляме вънъ, или да махнемъ и тѣзи, на които сега се отварятъ вратитѣ съ 4-годишна практика.

С. Бабаджановъ: Направете прѣдложение въ тая смисълъ.

Докладчикъ М. Ничовъ: Оставете го на трето четене.

Е. Начевъ: Азъ формулирамъ слѣдното прѣдложение: „Практицитѣ-сѣдии, които завари тоя законъ на служба“ — понеже министърътъ има врѣме, до влизането на закона въ сила, ако има нѣкои други неджгави, негодни, да ги махне — „запазватъ мѣстата си“. Друго: „Секретаритѣ, подсекретаритѣ, при окръжнитѣ, апелативнитѣ сѣдилища и Върховния касационенъ сѣдъ, сѣдебнитѣ пристави и практицитѣ мирови сѣдии, които сж прослужили повече отъ 10 години по сѣдебното вѣдомство, иматъ право на помощници-адвокати“. Нека оттукъ-нататъкъ да не се допуска това; това да бѣде послѣдно. Съ това на една голѣма частъ отъ българския народъ ще дадете възможностъ да могатъ да прѣживѣятъ. Менѣ ми се струва, че ще направите една голѣма справедливостъ, ако приемете това мое прѣдложение, защото така, както е формулирано прѣдложението на комисията, то е нецѣлесъобразно. Надѣя се, че ще чуя отъ г. докладчика, че се считатъ за помощници-адвокати не само онѣзи практики-сѣдии, които иматъ три-класно образование и 4-годишна сѣдийска практика, ами и онѣзи секретари, подсекретари, при окръжнитѣ сѣдилища, апелативнитѣ сѣдилища и при Върховния касационенъ сѣдъ, които иматъ сръдно образование, или пето-класно образование. Да ги изхвърлите навънъ, да не ги допускате да бѣдатъ занаяпрѣдъ ходатаи, нито нищо — това е една висша несправедливостъ. Азъ ви моля да приемете моето прѣдложение.

Прѣседателъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ М. Ничовъ: Тукъ се взема за принципъ, г. Начевъ, това, че адвокати и адвокатски помощници могатъ да бѣдатъ само тѣзи лица, които сж били сѣдии. Ние имаме тукъ една проба отъ всички подсекретари при касацията, при апелациитѣ, при окръжнитѣ сѣдилища, и при мировитѣ сѣдилища, но тѣ сами въ своята петиция не искатъ това, което Вие, г. Начевъ, искате да се направи за тѣхъ. Тѣ искатъ само едно: да бѣдатъ запазени тѣхнитѣ длѣжности и да имъ се позволи, безъ изпитъ, да бѣдатъ ходатаи, а не да бѣдатъ помощници-адвокати — тѣ сами не искатъ това нѣщо. Та принципътъ е — да бѣдатъ помощници-адвокати само тѣзи, които сж били сѣдии.

Прѣседателъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато за една професия, или за известна длѣжностъ се турятъ известни условия, при които може да се упражнява тая професия, или да се заема тая длѣжностъ, обикновено се държи смѣтка за спечеленитѣ права, и когато се тури тая норма, ако ставатъ изключения въ прѣходни правила; тѣ ставатъ само за да се запазятъ спечеленитѣ дотогава права. И това за пръвъ пѣтъ въ 1898 г., когато се въведе законътъ за адвокатитѣ, тогава се постави, че адвокати могатъ да бѣдатъ само тѣзи, които иматъ юридическо образование и пр.,

но се каза, че тѣзи, които сж били досега адвокати и които иматъ вече спечелени права, запазватъ имъ се правата. Върху тази база сж и по-послѣднитѣ измѣнения. Практицитѣ, както знаете, обикновено тропатъ на вратата и много пѣти тази врата имъ е била отваряна, и тогава не само спечелени права имъ сж зачитани, но и нови права имъ сж давани, въпрѣки принципа, провежданъ въ законитѣ. И тѣй, както вървимъ — не зная тукъ кой отъ г. г. говорителитѣ каза, че това трѣбва да бѣде послѣдното измѣнение, послѣдното допущане, или създаване права на хора, които не сж юристи, да бѣдатъ адвокати — не вѣрвамъ, че това ще бѣде послѣдното, защото ще има още практики-сѣдии, които ще тропатъ да имъ се отвори вратата. Ще видите, г. г. народни прѣдставители, че моята бѣлѣжка имаше за цѣль да запази положението, отъ 1899 г. насамъ, да не давамъ никакви нови права, а само да зачета старитѣ, и затуй измѣнението е само, че тѣзи, които сж имали права до 1899 г., когато е прѣминалъ този законъ, който сега измѣняваме, ще ги иматъ и занаяпрѣдъ; зачитаме ги, но нови права не създаваме. Комисията бѣше извънредно много снизходителна къмъ практицитѣ, и разширичи това — даде право на много практики сѣдии, които споредъ моята забѣлѣжка, тѣй както е, която, повтарямъ, не е нищо друго, освѣнъ забѣлѣжката на закона отъ 1899 г., нѣмаха вече никакви права, даде, казвамъ, на много още други хора правото на адвокати. Сега г. Начевъ и други нѣкои искатъ да се разшири това още, што всички сѣдии, даже и секретаритѣ, да иматъ право на адвокати. Г. г. народни прѣдставители! Ако дойдете дотамъ, тогава вие трѣбва да унищожите закона за адвокатитѣ. Щомъ вземете да давате и на секретаритѣ и на всичкитѣ практики правото да адвокатствуватъ, тогава нѣма защо да турите цензъ, защото има толкова много секретари; особено напоследѣтъ, за да бѣде нѣкой секретаръ трѣбва да има сръдно образование, и ако турите, че и тѣзи секретари ще трѣбва да иматъ право на адвокатство, тогава по-скоро би трѣбвало да отмѣнимъ закона за адвокатитѣ и да кажемъ, че адвокатската професия е свободна за всѣкого — който иска, може да я упражнява. Ето защо, азъ намирамъ, че по-голѣмо разширение правата на адвокатитѣ отъ това, което даде комисията, не би трѣбвало да става. Даже, ако щете, азъ противъ сърце, а contra coeum се съгласихъ да приема това измѣнение, което комисията е приела, именно 4 години и пр. Азъ по-скоро, настоявамъ на моята забѣлѣжка — нови права да не се даватъ повече, . . .

Д-ръ Н. Наковъ: Това и най-право.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: . . . но болшинството отъ комисията прие, че трѣбва да се даде право на адвокатство и на други практики затуй, защото сме създали много нови сѣдилища и ги пратихме по селата, дѣто адвокати юристи може би нѣма да отидатъ.

К. Мирски: И защото сж били задържани на служба като добри сѣдии. И туй имаме прѣдъ видъ.

Д-ръ Н. Наковъ: Правихте благодарѣние.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Та комисията, казвамъ, въ това отношение бѣше много либерална. Азъ не се възпротивихъ и нѣма да се възпротивя, но мисля, че моето мнѣние бѣше по-правилно. Въ всѣки случай, азъ се съгласихъ съ комисията и бихъ молилъ Народното събрание да приеме това. Но по ниской начинъ не бихъ се съгласилъ да се разширява още тази забѣлѣжка и да се дава право на всички, които сж били секретари, и практики и пр.

да иматъ право на адвокати, защото, повтарямъ пакъ, това ще значи да унищожимъ закона за адвокатитѣ и да дадемъ на всички правото да бждатъ адвокати.

Прѣдседателъ Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ М. Ничовъ: Г. г. народни прѣдставители! По този въпросъ мога да кажа, че комисията бѣше единодушна, въ пълнѣтъ съставъ, и противно мнѣние не се изказа.

Е. Начевъ: Защото всички сж били юристи.

Докладчикъ М. Ничовъ: Само една бѣлѣжка ще направя на тази опасностъ, която се изказва, че и за въ бждѣще може би да се разширяватъ тия права. Това е невъзможно вече. Г. г. народни прѣдставители! Да се разберемъ. Казвамъ, че занаяпрѣдъ тази опасностъ не може да я има.

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Защо?

Докладчикъ М. Ничовъ: Слушайте, защо не може да я има: защото занаяпрѣдъ практицитѣ споредъ сега-сѣществующия законъ не могатъ да бждатъ назначавани на служба — да се разберемъ.

Д-ръ Н. Наковъ: Знаемъ.

Докладчикъ М. Ничовъ: Значи, ако занаяпрѣдъ практицитѣ не могатъ да бждатъ назначавани за сѣдии, нѣма защо да се опасяваме, че тѣзи практики единъ день ще поискатъ да имъ се даде право и тѣ да бждатъ помощници-адвокати.

А. Христовъ: Утрѣ може да искатъ да станатъ адвокати и такива, които иматъ второкласно образование.

Докладчикъ М. Ничовъ: И справедливи сж исканията на тѣзи хора. Това сж първитѣ учители на нашитѣ сѣдии, и тѣ на реда-си-и на врѣмето си, при липсата на достатъчно число юристи, за да заематъ сѣдийскитѣ мѣста, сж платили своята данъ на нашето правосѣдно дѣло и всички съ достоинство сж заемали тѣзи мѣста; не бива сега да ги оставимъ на улицата.

Д-ръ Н. Наковъ: Прѣди всичко, това е придобито право по другъ законъ.

Прѣдседателъ: Моля, г. Наковъ, искайте думата.

Д-ръ Н. Наковъ: Тѣ иматъ 10—15-годишна служба и това е придобито право. Изслужили сж 10—12 и 15 години по стария законъ отъ 1895 г. и правото имъ е признато.

Прѣдседателъ: Правя Ви бѣлѣжка, г. Наковъ, да не прѣкъсвате.

Докладчикъ М. Ничовъ: Ама Вие, г. Наковъ, не сте чели члена.

Д-ръ Н. Наковъ: Челъ съмъ го.

Докладчикъ М. Ничовъ: Азъ Ви казвамъ, че е сжщото. Прочетете го и ще видите, че е сжщото.

Д-ръ Н. Наковъ: Защо ми говорите за 4 години?

Докладчикъ М. Ничовъ: Тамъ не е 10 години, а е 4 години и три-класно образование.

Д-ръ Н. Наковъ: 10 години е.

Докладчикъ М. Ничовъ: Прочетете още веднажъ члена. Не искате да го прочетете, а само приказвате напразно.

Д-ръ Н. Наковъ: 4 години по забѣлѣжката отъ 1899 г.

Докладчикъ М. Ничовъ: Да, тѣй.

Прѣдседателъ: Има думата г. Димитъръ Христовъ.

Д. Христовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ станахъ да кажа нѣколко думи въ подкрѣпа на онова, което каза нашиятъ добъръ колега г. Емануилъ Начевъ. Дѣйствително, практицитѣ сѣдии, които до влизането въ сила на настоящия законъ иматъ 4-годишна служба и 3-класно образование могатъ да бждатъ помощници-адвокати. Сигурно слѣдъ приемането на настоящия законопроектъ всички онѣзи лица практики сѣдии, които иматъ 8-класно образование и 4-годишна служба, ще бждатъ уволнени и ще иматъ право да бждатъ помощници-адвокати. Г. г. народни прѣдставители! Обръщамъ вниманието ви на слѣдующето. Не всѣки пътъ цензътъ, който се прѣдвижда въ законитѣ, е мѣродавниятъ за кадриността на хората. Талантитѣ и дарбитѣ на хората вне не можете да ги вмѣстите въ онѣзи рамки, които въ дадения случай законопроектътъ прѣдвижда. Азъ ще ви приведа единъ конкретенъ случай, единъ конкретенъ примѣръ за бивши сѣдия — човѣкъ, който сега се намира въ нашитѣ редове. Г. Никола Дѣйковъ, сегашенъ луковитски народенъ прѣдставителъ, безъ да притежава условията и качествата, които сж прѣдвидени въ настоящия законопроектъ, мога смѣло да кажа — макаръ и да съмъ неговъ политически противникъ, но съмъ длъженъ да изповѣдамъ този фактъ прѣдъ васъ — може да конкурира и съперничи на мнозина юристи, хора съ юридическо образование, които не могатъ да му обрънатъ чехъла, както се казва, по тази проста причина . . .

Д-ръ Н. Наковъ: Ние се познаваме много добръ.

Д. Христовъ: Вне не потвърдявате ли факта? Оспорвате ли това нѣщо?

Д-ръ Н. Наковъ: Не оспорвамъ.

Д. Христовъ: Азъ давамъ само единъ примѣръ къмъ онѣзи примѣри, които г. Начевъ приведе. Това искамъ да кажа, защото, освѣтъ образованието, г. г. народни прѣдставители, има и похватностъ, има и ловкостъ, има и зоркостъ, има и съобразителностъ и т. н. А вамъ ще ви се приведатъ редъ случаи, дѣто онѣзи практики сѣдии, които сж служили редъ години въ една околия и на плешитѣ на които се е крѣпило правосѣдието тамъ, заслужаватъ една подобра участъ, отколкото тази, съ която ги третирате въ настоящия законопроектъ.

Г. г. народни прѣдставители! Вие ми говорите за юридическо образование и т. н. Нѣмамъ нищо противъ това по принципъ, но азъ съмъ длъженъ да релевирамъ тукъ слѣдующия фактъ. Азъ зная редъ адвокати, които сж прибѣгвали до най-низки сръдства, за да могатъ да си придобиятъ клиентела. Има ли нужда да ви цитирамъ факти? Напр., слѣдующиятъ фактъ: много хора, които сж адвокати се стремятъ да влѣзатъ въ редоветѣ на партиитѣ, щото когато партията имъ дойде на властъ, да могатъ да я използватъ поради положението, което ще заематъ въ нея. Такива адвокати има не само въ вашата партия . . .

Д-ръ Н. Наковъ: Знаемъ ги, има.

Д. Христовъ: . . . има ги и въ нашата партия, има ги и въ народната партия, въ всички партии ги има — смѣло можемъ да кажемъ. Свидѣтелствува ли това за талантъ и дарби, свидѣтелствува ли това за кацърностъ, въпрѣки това, че има юридическо образование? Е добръ, тая мизерна практика, г. г. народни прѣдставители, има и въ онѣзи, които сж свършили юридическо образование. Вие се подсмивате, но би трѣбвало да потвърдите моето мнѣние, защото отъ Васъ съмъ слушалъ това, прѣдставено много по-релефно.

Докладчикъ М. Ничовъ: Азъ не се смѣя и Ви моля да не се обръщате къмъ мене. Азъ не се смѣя, и съвсѣмъ за друго мислѣхъ, когато вие се обрънахте къмъ менъ.

Д. Христовъ: Извинете, тогава, г. Ничовъ.

Г. г. народни прѣдставители! Има страни — и има ли нужда да ги цитирамъ, Америка е такава страна — въ които нѣма никакви цензове и се прѣдоставя на гражданитѣ, които иматъ извѣстно образование, не чисто, специално юридическо, да адвокатствуватъ; остава се на публиката, остава се на всички заинтересувани лица да се обръщатъ къмъ тѣхъ, и обществото, обществено мнѣние, въ дадения случай по-добръ да кажа клиентелата е, която опрѣдѣля има ли кацърностъ адвокатитѣ или нѣма; слѣдователно, адвокатъ сѣ образование, сѣ подготовка да има по-голъма клиентела. Ето защо, азъ мисля, поне за онова незначително число практики-сѣдии, които, безспорно, сж принесли услуги на българското правосѣдие, които, по една или друга причина, не биха могли да отговарятъ на изискания цензъ, който се прѣдвижда сега въ настоящия законопроектъ, нека поне заради тѣхъ да не се отнасятъ тѣзи ограничения, и нека за въ бѣдѣще тѣ бѣдатъ такива добросѣбствити сѣдии, каквито сж били, и сега да продължатъ своята кариера. Менъ ми се струва, че сѣ това ще направимъ актъ на справедливостъ, а пъкъ, отъ друга страна, г. г. народни прѣдставители, нѣма да уврѣдимъ и цѣма да уронимъ престижа на самото правосѣдие.

Прѣседателъ: Има думата г. Маджаровъ.

Р. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато се прокара въ 1898 г. отъ народняшкото правителство хубавиятъ законъ, който ние днесъ отмѣняваме, като го прѣобразуваме, г. Досевъ, въ 1899 г., ако се не лъжа, когато радославиститѣ наслѣдиха народняшката партия, внесе прѣдложение, за да ограничи правото на несмѣняемостъ на сѣдитѣ, което тѣ бѣха придобили сѣ закона отъ 1898 г. Покойниятъ Каравеловъ нарече това правосѣдие тузлушко, по нѣколко съображения: първо, затуй, че въ видъ на прѣдложение се измѣняше цѣлъ единъ капиталенъ законъ, който уреждаше сѣдебната властъ въ България, и, второ, че веднажъ създадени права по закона, се отнемаха, като се подлагаха пакъ подъ надзоръ. Тогава се направиха цѣлъ редъ прѣдложения, сѣ които, вмѣсто да се отиде къмъ подобрене на сѣдебната властъ, отиде се къмъ нейното влощаване. Напр., тогава се създаде този институтъ на пропенописцитѣ чрезъ узаконяване, който по-късно стана едно зло за българското правосѣдно дѣло; тогавъ се признаха за адвокати цѣлъ редъ хора, ако се не лъжа, които не сж имали адвокатско право и т. н. Този начинъ на дѣйствиe не е добръ. И ето защо, като си спомнямъ това, което покойниятъ Каравеловъ е говорилъ прѣзъ 1899 г. въ врѣме на радославовото правителство, азъ мисля, че не трѣбва да повтаряме грѣшката, която радославиститѣ направиха сѣ закона отъ 1899 г. Защо ние вотираме настоящия законъ? На-ли да намѣримъ

по-добри сѣдии и затова туряме по-строгъ цензъ, редъ изпити и т. н. — условия, които да стѣгатъ за въ бѣдѣще тия, които ще искатъ да ставатъ сѣдии, за да можемъ да намѣримъ по-способни хора, които по-добръ да отправляватъ правосѣдието? Стараемъ се, значи, сѣ закона да повдигнемъ по-високо българското правосѣдно дѣло, да направимъ сѣдинитѣ по-добри. Питамъ се сега: ако вървимъ по този начинъ, ако вземемъ този принципъ, на-ли трѣбва да бѣдемъ систематични въ прокарането му докрай, да създадемъ система въ тази работа? Създаваме ли ние система? Ние считаме, че адвокатитѣ сж помощници на правосѣдието. Ако ние излѣземъ отъ това положение, което защищаваше г. Д. Христовъ тукъ, както и г. Емануилъ Начевъ, че има и способни сѣдии, които могатъ да бѣдатъ адвокати, защо не трѣбва да бѣдемъ логични и да кажемъ, че тѣзи способни сѣдии, които сж били намѣрени досега отъ властѣта, отъ министра за добри сѣдии и законътъ ги заварва, трѣбва да останатъ сѣдии? Но защо ги пращаме въ адвокатското съсловие, г. г. народни прѣдставители. Ето кѣдѣ е софизмътъ, противъ който трѣбва да възстанемъ, ако искаме дѣйствително да създадемъ нѣщо цѣнно. Ако дѣйствително между тѣзи хора, които сж отправлявали до днесъ българското правосѣдие, като сѣдии, ако между тѣхъ дѣйствително има хора, които не заслужаватъ уволнение, на които трѣбва да се даде право, трѣбва да имъ продължимъ пътя на кариерата, които сж избрали; тя е чиновническата сѣдийска кариера, и тогава ще бѣдемъ систематични: ще кажемъ, че досега, до влизането на настоящия законъ въ сила, всияки, които сж били намѣрени отъ властѣта, отъ министра на правосѣдието за добри сѣдии, да иматъ право да продължаватъ да бѣдатъ сѣдии. Тогава вече, ще има смисълъ това, което казва г. г. Д. Христовъ и Е. Начевъ. Но ние, които считаме, че тѣ сж негодни и ги замѣстяме сѣ по-висша класа, по-подготвени хора сѣ висше образование, чрезъ экзамени и стажове, считаме ги, значи, негодни и ги замѣняваме сѣ други, ние имъ казваме: „Вие, на равнитѣ ваши другари, които ще помагатъ на правосѣдието, адвокатитѣ, хвърлете се въ тѣхния кошъ, защото сте били способни“. Че кѣдѣ има логика въ тази работа? Софизмътъ е ясенъ. И правилно е, ако искаме да има система, да бѣдемъ логични, да поставимъ, че заваренитѣ отъ настоящия законъ способни сѣдии могатъ да бѣдатъ и за въ бѣдѣще сѣдии, но по никой начинъ, нѣма защо да ги хвърляме въ коша на адвокатитѣ и да извратимъ понятието адвокатъ, защото, едно отъ дѣйтѣ: ако сж добри, ще бѣдатъ сѣдии; ако сж лоши, не могатъ да бѣдатъ адвокати. И щомъ сега ги признаваме за недостатъчно подготвени, при модернитѣ условия, при сложното съгласно законодателство, да могатъ да отправляватъ сѣдебната властъ, като сѣдии, ние не можемъ да имъ дадемъ по-сложната функция на адвоката — подготвяне на процеса и защищаване хората, защото, безспорно, адвокатството стои по-високо отъ сѣдийството въ мажнотията по познаване правото и по отправлението на процеса, да го подготви и прѣдстави на сѣда за сѣдене. Ето защо, за да бѣдемъ систематични, като изхвърляме хората, макаръ и да иматъ по стария законъ признато право да бѣдатъ сѣдии, трѣбва да отидемъ докрай и да кажемъ, че тѣ не могатъ да бѣдатъ и помощници-адвокати. Тогава ще имаме дѣйствително законъ, въ който има логика и система въ себе си, и ако го приемемъ, г. г. народни прѣдставители, ще направимъ едно добро дѣло; въ демократическата камара ще имаме политика въ която забѣлѣжки нѣма да има, тѣзи забѣлѣжки, които, дѣйствително, извративатъ нашия политически и, ако искате, социаленъ животъ. Въ закона за просвѣщенiето ние всѣкога туряме най-добри постановления, дръпнемъ му слѣдъ това една забѣлѣжка, че на всичкитѣ лѣ-

нивци ще признаемъ правото да бждатъ степеновани учители, безъ да държатъ държавенъ изпитъ и по тоя начинъ развалимъ добритъ постановления на закона. По сжщия начинъ ние вървимъ и при изработването на тоя законъ, въ особености съ измѣненята на комисията. Ако искаме да направимъ добра политика, добри закони, съ система закони, ние трѣбва да кажемъ, че тѣзи, които не могатъ да бждатъ добри сждии, на които отнемаме правото да бждатъ добри сждии, тѣ не могатъ да бждатъ и добри адвокати. Ето защо, азъ бихъ молилъ народното прѣдставителство да рѣши въпроса въ смисълъ, щото бѣлѣжката, която смѣстуваша, да падне. Но, г. г. народни прѣдставители, най-многого, което можеше да бжде — при всичко че азъ, казвамъ, лично не съмъ за това; азъ казвамъ, че трѣбва да нѣматъ адвокатско право тѣзи, които не могатъ да бждатъ сждии — най-многого, което можеше да бжде е: да се запази поне положението на закона отъ 1898 г., защото, ако се запази положението на закона отъ 1898 г., ще имаме по-малко лица, които тогава по едни или други съображения сж могли да станатъ адвокати и не сж станали, да станатъ сега адвокати, макаръ че и върху това може да стане едно много сериозно възражение. Тѣзи, които сж се посвѣтили на държавата, да ѝ бждатъ чиновници, тя ще ги третира като чиновници и когато тѣ ще напуснатъ службата, кариерата си, държавата ще имъ даде това, което дава на всички български граждани, на-товарени съ държавни функции, а именно, пенсията. Повече държавата не може да гарантира тѣхнитъ права: тя не може да имъ създаде, отъ една страна, пенсия, и отъ друга страна пъкъ, положение да живѣятъ пакъ наравно съ тѣзи, които не сж седѣли на държавната трапеза. Но на всеки случай да оставимъ това настрана, да приемемъ поне това, което законътъ отъ 1898 г. прие, именно, тѣзи, които иматъ 10-годишна практика до закона отъ 1898 г., и това е по-правилно, тѣ да иматъ право на адвокати — както е въ законопроекта, а не както го измѣни комисията — да могатъ да бждатъ най-сетнѣ помощници-адвокати, но да го разширяваме сега и да казваме, че и тѣзи, които иматъ 4-годишна практика до влизането на настоящия законъ въ сила, и тѣ да иматъ тия права, то е да отворимъ една опасна врата, отъ която не можемъ да излѣземъ, защото какво ни струва утрѣ, до година или до друга, когато ще се измѣнява законътъ за адвокатитѣ, ще се намѣри тогава министъръ или комисия и ще каже: до влизането въ сила измѣненята на закона за адвокати, всички, които иматъ 1-годишна практика като сждии и първоначално образование и тѣ да бждатъ помощници-адвокати и всичкитѣ, които сж били секретари и подсекретари на сдилищата и тѣ ще бждатъ адвокати. И тогава кждѣ ще отидемъ? Всичкитѣ хубави постановления на члена ще паднатъ при пускането въ обществото единъ дѣйствиелно недостатъчно подготвенъ персоналъ да може да помага на правосъдието. Ето защо, азъ прѣдлагамъ този членъ да бжде отмахнатъ, а най-много, върху което бихъ могълъ да се съглася, то е да остане въ сила законопроектъ тѣй, както е внесенъ отъ г. министра на правосъдието — тѣзи, които до 1899 г. иматъ такава и такава практика, съ това измѣнение, което смѣстуваша въ забѣлѣжката на чл. 208 на закона отъ 1899 г., тѣзи които иматъ 10-годишна практика да могатъ да останатъ помощници-адвокати, но по никой начинъ да не го разширяваме. Ще ми се възрази, че сж малко. Азъ мисля, че не сж малко. Единъ примѣръ: 6 мирови сждии има въ София или 5, и петимата сждии, макаръ да се смѣниха прѣди нѣколко мѣсеци, отговарятъ на този законъ да бждатъ помощници-адвокати. По този начинъ ние създаваме една галиматия, която ще има лоши сѣгнини; тя е осждена и отъ юриститѣ, осждена е и отъ живота.

Е. Начевъ: Ще конкуриратъ на юриститѣ.

Д. Атанасовъ: Homo homini lupus est е казалъ единъ философъ.

Р. Маджаровъ: Азъ признавамъ, че двама практики като тѣзи, които ме апострофиратъ, винаги ще бждатъ на противното мнѣние. И на първия юридически конгресъ практицитѣ бѣха на сжщото мнѣние. Но азъ не гледамъ кои придобиватъ права и кои не, а говоря, каква трѣбва да бжде системата на закона. Щомъ, г. г. народни прѣдставители, ние приемаме, че и за въ бждѣще сждии могатъ да бждатъ само ония, които иматъ висше образование, трѣбва да приемемъ и втората послѣдица, че само съ висше образование ще бждатъ и адвокатитѣ. Единственото изключение, което ще допуснемъ, е онова, което законодателятъ е прѣдвидѣлъ въ закона отъ 1898 г. — нищо повече.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ М. Таневъ: Г. г. народни прѣдставители! Нѣмахъ намѣрениа да говоря, но бѣхъ прѣдизвиканъ да кажа и азъ една дума върху този законопроектъ. Законопроектътъ е отъ такава голѣма важностъ, че въ нѣкои държави, принципитѣ, легнали въ този законопроектъ, съставляватъ конституционни начала. До такава степенъ законътъ за сждоустройството е важенъ и затуй днешното правителство не само не е имало намѣрение, когато то е назначавало на служба хора по сждѣбното вѣдомство да прави партизанлъкъ и не само когато е приготвяло законопроекта, е нѣмало намѣрение да узаконява нѣкакви права на свои приятели политически, но, напротивъ, искало е да даде възможностъ да се създаде въ България едно истинско и абсолютно независимо правосъдие. Въ управлението на днешното правителство нѣма бивши окръжни управители, признати съ присѣда за човѣкоубийци, назначени за сждии въ окръжнитѣ сдилища. Това го имаме въ други режими. А защо днесъ това не може да смѣстуваша? Защото основниятъ принципъ въ управлението на днешното правителство е правосъдието да стои надъ всичко и да държи кжпонитѣ на правдата надъ всички и да се назначава за сждии хора, далечъ отъ всякакви партийни страсти и съображения. Ако това е тѣй, излизаша бѣха апострофитѣ за нѣкакви „екземпляри“ по сждѣбното вѣдомство. Имаше „екземпляри“ нѣкога, но тѣ бѣха въ миналитѣ режими. Ако правосъдието дѣло трѣбва да бжде тѣй независимо поставено отъ всякакви партийни течения и съображения, недѣйте забравя, че сждията, колкото да бжде добъръ, ако вне не стѣ съумѣли да му прѣдставите дѣлото тѣй, както то стои въ сжщностъ, да поставите всичкитѣ онѣзи юридически и практически съображения, необходими да мотивирате единъ добъръ процесъ — най-добриятъ сждия не ще може друго да сторѣ, освѣнъ като съзрѣ всичката невъзможностъ на заведения процесъ да го прѣкрати. Обаче несвѣдущитѣ веднага ще мислятъ, че сждията е билъ неправиленъ и неумниятъ, когато, въ сжщностъ, таквъ е билъ онзи, който е завелъ процеса. Французитѣ бѣха на врѣмето много уми, когато заповѣдаха никой процесъ не може да бжде заведенъ, освѣнъ отъ тѣй нареченитѣ „авуета“. Всѣки адвокатъ може да пледира, но процесътъ безусловно трѣбва да бжде заведенъ отъ една категория хора, за които се иска особенъ цензъ — практически и наученъ. У насъ нѣма авуета, у насъ нѣма човѣкъ, който специално да заведе процеса, да придружава адвокатъ и да се занимава съ всичко негово дѣлопроизводство. Адвокатътъ у насъ е всичко: той заведе процеситѣ, той пише бумагитѣ, той пледира

прѣдъ сѣдилищата, той пише апелационнитѣ и касационнитѣ жалби, той е алфата и омегата. Ако това е така, отъ адвоката трѣбва да се искатъ всичкитѣ онѣзи условия на знания и на опитностъ, които сѣ необходими за такъвъ единъ сложенъ процесъ, какъвто е днешниятъ граждански, па ако щете, и уголовниятъ при днескашнитѣ усъвършенствувани срѣдства за борба на лошитѣ хора противъ обществото.

Като се има всичко това прѣдъ видъ, лесно е да се забѣлѣжи, защо г. министърътъ на правосѣдието днесъ ви каза, че азъ contra sociu, противъ моето желание, се съгласихъ, 30 години слѣдъ нашето освобождение, 10—11 години слѣдъ закона отъ 1899 г., да се дадатъ права на хора, непритежаючи необходимия цензъ на знания и на опитностъ, за да се подготвятъ да завеждатъ процесъ и да го защищаватъ. Правъ е той, като ви казва, че противъ неговото желание става това, защото недрѣйте мисли, че добриятъ сѣдия ще ви гарантира доброто правосѣдие, не, добръ заведенниятъ процесъ ще ви гарантира доброто правосѣдие, защото мене не ме е страхъ, когато съмъ завелъ добръ процеса прѣдъ мировия сѣдия и го загубя, защото има и окръженъ сѣдъ, ще апелирамъ, ще отида тамъ; ако и тамъ пропадне, има и Върховенъ касационенъ сѣдъ и тамъ може да се спечели. Сѣ ще се намѣрятъ въ 3-тѣ инстанции умни сѣдии, които ще разбератъ, че азъ съмъ добръ завелъ дѣлото и съмъ правъ въ своето искане. Но какво ще направи и най-добриятъ сѣдия, когато процесътъ е злѣ заведенъ? И да го спечели прѣдъ мировия сѣдия, но прѣдъ окръжния сѣдъ или Върховния касационенъ сѣдъ се изгуби или се прѣкрати дѣлото и се осѣди тѣжкитѣ нѣколко десетки или стотини, а нѣкога и хиляди лева сѣдебни разноси? Като е тъй, измѣнението, което е направила комисията, по моему е крайно неумѣстно и опасно. Съображенията и на г. Мирски, и на г. Христова, и на г. Емануила Начевъ сѣ добри съображения; тѣзи сѣщитѣ съображения, обаче, можеха да се противопоставятъ и когато писаме закона за опазване на народното здраве, и когато писаме закона за благоустройството на българскитѣ общини, тамъ, български законодатели, бѣхте рѣзки и категорични; тамъ не позволивте вече на практики лѣкари да ви цѣрятъ, макаръ г. Драгневъ да искаше да се признае правото на джераджии, правото на онѣзи, които умѣели да цѣрятъ много по-добръ, отколкото единъ докторъ на медицината, да ви изправи изкълчена рѣка или изкълченъ кракъ. Не, ние казахме: само лѣкарь, свършилъ училище, може да ни цѣри. Сѣщо така, когато се писа законътъ за благоустройството, макаръ ние да имаме майстори трънчани и македонци или отъ дѣто щете отъ ония кѣтица на България, дѣто се занимаватъ съ зидарство, макаръ да имаме добри майстори, които могатъ да ви скроятъ планъ много по-добръ, отколкото учениятъ инженеръ, ние казваме: ти, майсторе, може да изпълнишъ плана, но планътъ ти трѣбва да бѣде подписанъ отъ инженеръ, прѣгледанъ отъ него, защото тази е гаранцията за солидността на твоята постройка. Казахме тъй, защото, когато се пише единъ законъ, не се гледатъ онѣзи практически съображения, че между 50 или 100 души практики адвокати и сѣдии ще има 5 добри хора. Древнитѣ римляни казваха: законътъ постановява „de eo quod plerumque fit“ — законътъ постановява за болшинството случаи. И когато вие пишете законъ за сѣдинитѣ и такъвъ, за кой може да бѣде и кой не може да бѣде адвокатъ, вие ще вземете общото правило. Само този може да бѣде сѣдия и адвокатъ въ България, който има юридическо образование; ergo само този може да завежда процеси, който има юридически знания, както само този може да цѣри, който е свършилъ медицинска академия, както само онзи може да строи кѣщи, който е инженеръ, който е свършилъ надлежната академия. Защо се иска това? За-

щото държавата има прѣди всичко за основание туи начало, че дипломътъ, който вие ще прѣдставите, за нея е достатъчно първоначално доказателство, че вие сте подготвени за работата, ако ли же впоследствие се укажете негоденъ, нищо не ѝ прѣчи да ви уволни. И ако този критеріумъ би липсвалъ, то кажете ми кой би билъ външниятъ знакъ за знания, опитностъ или достойнство на единъ кандидатъ? Вие нѣмате никакъвъ видимъ външенъ знакъ за ръководно начало. Г. Мирски знае своя другаръ, който е билъ добръ практикъ, но г. Мирски знае само тѣзи въ Варна. Съ какво ще удостовѣри той прѣдъ надлежния министъръ, че онзи човѣкъ би могълъ да бѣде добръ сѣдия? Затуй всички държави, за свободнитѣ, тѣй наречени монополизираны професии, искатъ знания научни прѣди всичко, а послѣ — практическа подготовка. Безспорно, че не е достатъченъ дипломътъ, както одевъ тукъ на подигравка казаха: „Той има дипломъ“. Признавамъ, че впоследствие дипломътъ може да докаже, че нищо нѣма въ главата на кандидата, но по начало държавата трѣбва да държи на този външенъ признакъ.

Ако туи е тъй, защо нѣкъ се прѣдвизжда онова малко изключение, което пише и самъ г. министърътъ? Той ви каза защо. Защото ние сме млада държава, ние сме освободени едва отъ прѣди 30 години, но нашиятъ законъ за организацията на нациитѣ сѣдилища датира малко по-късно. Въ началото нѣмаше тѣзи цензове и много хора безъ образование слугуваха на българското правосѣдие — не искамъ да кажа каква бѣше онази служба. Безспорно е, че имаше много добри, почтени и знающи хора, но имаше и такива, които пишеха въ присѣдитѣ: „Съгласно духа на чл. 186 отъ наказателния отомански законъ осѣждамъ на смъртъ кучето на Гоце Първановъ, че е излял яретата на Петра Първановъ“. Това сѣществуваше въ архивата на българското правосѣдие. Този сѣдия е много почтенъ човѣкъ, всичкитѣ мои почитания къмъ него, но въ качеството бившъ прѣдседателъ на Берковския окръженъ сѣдъ е издалъ невъзможна присѣда; не го укорявамъ, така е разбиралъ духа на отоманския наказателенъ законъ, така е рѣшилъ. Но това нѣщо сега не може и не бива да се повторятъ, защото имаме 30 години свободенъ животъ и ето защо, ако г. министърътъ е допусналъ това и онова изключение, то бѣ, защото ония хора, които на врѣмето слугуваха, подпомогнаха на тая държава, та когато впоследствие законитѣ понскаха по-голямъ цензъ, не биваше току-тъй да ги оставимъ на улицата, и затуй като благодарение имъ се запазиха извѣстни права, по само на онѣзи, които законътъ заварва; — като не можеше вече да допусне на нови неподготвени хора да придобиватъ такива права. Какво виждамъ азъ сега? Когато виждамъ въ закона за стражаритѣ, че никой не може да бѣде назначенъ за младши стражаръ, ако нѣма II-класно образование, че никой не може да бѣде назначенъ за кантонеръ, казватъ ми въ дирекцията, ако нѣма III-класно образование, че никой не може да бѣде назначенъ за спирачъ, ако нѣма не зная колко класно образование — вие казвате: който има III-класно образование и е билъ нѣкога 4 години мирови сѣдия, може да бѣде помощникъ-адвокатъ, може да завежда процеси за нарушено владѣние на хиляди левове, процеси, които сѣ най-опаснитѣ и най-мѣжни лѣкове — тѣмъ прѣдоставяте това право. Може ли това да стане? Не може и не бива. Какво е днесъ III-класно образование? То е почти безграмотностъ за онѣзи длѣжности, които имъ повѣрватъ да изпълняватъ. Ето защо измѣнението, което е направила комисията, по моему е анахронизъмъ, защото слѣдъ 30 години свободенъ животъ не може да искате за помощникъ-адвоката само III-класно образование, когато за стражара искате II-класно образование. Не може да искате вече за помощникъ-адвоката, въ чийто рѣдъ

вие повървяват всичките ваши имоти, III-класно образование.

Не искамъ повече да ви отегчавамъ, г. г. прѣдстатели, но искамъ да схванете добръ, какво е прѣд-назначението на единъ помощникъ-адвокатъ, толкозъ повече въ тѣзи украинци, въ които сж отворени мирови сждилища. Тамъ юристи може да не отидатъ. Азъ казвамъ, по-добръ, ако не отидатъ юристи, да пѣма и другитѣ — практицитѣ-помощници, по-добръ е ако единъ просбописецъ напише прошениято за 50 ст., защото може би още въ първата инстанция ще се прѣкрати процесътъ въ сжда, отколкото единъ лошо подготвенъ адвокатъ, който ще кара процеса да върви въ по-горната инстанция и ще прѣдизвика маса разноски и въ края процесътъ ще се прѣкрати. Ето защо, отъ тая точка зрѣние, намъ се налага не само да не разширимъ нѣкога признатитѣ права на помощникитѣ-адвокати, но да ги оставимъ само на ония хора, които законътъ свари и на които не биваше да отнемемъ залъка, не биваше да имъ отнемемъ хлѣба.

Даже, г. г. народни прѣдстатели, въ миналото Народно събрание единъ народенъ прѣдстателъ — Поповъ, ако се не лъжа — бѣше направилъ прѣдложение да се разшири правото на помощникитѣ-адвокати, хора неподготвени.

А. Христовъ: Юрданъ Йоновъ бѣше го направилъ.

Министъръ М. Такевъ: И, ако се не лъжа, даже покойниятъ Петковъ се възапротиви, защото на тая работа кждѣ ще излѣзе краятъ! Сега, когато имаме юридически факултетъ въ България, който ни дава всѣка година по нѣколко десетки, да не кажа стотици младежки юристи, когато отъ странство се връщатъ хора съ теоритическа подготовка, вие да давате право на хора съ III-класно образование, които не могатъ да бждатъ даже и спирачи, то е вече анахронизъмъ. Затуй азъ ви моля — не говоря като министъръ, защото нѣмамъ никакво съотношение съ закона, но говоря като народенъ прѣдстателъ и като човѣкъ, който е боравилъ въ тая адвокатура отъ 15—17 години — ако искате дѣйствително да стабилизираме нашето правосудие, не само да обръщаме внимание на нашитѣ сждии, но да обрнемъ особено внимание на нашата адвокатура, недѣйте разширява тѣзи права; запазете ги за оиѣзи хора, които сж ги придобили, докато сж живи, но на нови хора, които нѣматъ образование, недѣйте създава тия права, защото не могатъ да ги изпълняватъ тѣй, както изискватъ условията на днешния нашъ сложенъ общественъ животъ.

Е. Начевъ: Има едно недоразумѣние, г. министре. Ние говоримъ за прослужилитѣ практики-сждии, които заварва сега законътъ да останатъ и занаяпрѣдъ. Тѣ сж 10—12 души.

Прѣседателътъ: Има думата г. Теодоръ Теодоровъ.

Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдстатели! Не зная защо г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, въ началото на своята рѣчь по законопроекта за сждоустройството подметна, че прѣзъ управлението на демократическата партия нѣмало магистрати прѣстѣпници, осждени човѣкоубийци.

А. Христовъ: Не хора прѣстѣпници да ги пращатъ за сждии.

Т. Теодоровъ: Администратори.

А. Христовъ: Администраторъ прѣстѣпникъ, който да стане сждия.

Т. Теодоровъ: Не зная кои сж тия сждии, които се визиратъ, но азъ помислихъ, че се касае за Георги Великовъ, и ако е за този, азъ желая да се говори съ имена, а не съ подмѣтания; нѣма защо да криемъ истината.

А. Христовъ: Имена не се казаха.

Т. Теодоровъ: Ако е Георги Великовъ, ще кажа, че бѣше осжденъ за човѣкоубийство, заедно съ Каравелова. Ако Каравеловъ можеше да бжде осжденъ за човѣкоубийство и да стане слѣдъ това министъръ-прѣседателъ, то и Георги Великовъ можеше да бжде осжденъ, защото и Каравеловъ бѣше прѣстѣпникъ и князогоноецъ, както и Георги Великовъ. Това прилича само на стамболовиститѣ да го говорятъ.

Министъръ М. Такевъ: Моля, недѣйте изопачава моитѣ думи. Моитѣ думи се касаеха до Георги Писановъ, който бѣше окръженъ управителъ въ Татаръ-Пазарджикъ, когото обвиниха за съучастие въ убийството на Алека Константиновъ и слѣдъ туй го назначихте членъ на окръжния сждъ въ Пловдивъ, а пъкъ слѣдъ това излѣзе присжда, че той е участвувалъ въ убийството на Алека. Но позволете, г. Теодоровъ, не искахъ да спомена името на този човѣкъ, защото зная, че справедливо ще ме упрекнете, че не о тукъ да се защити. Не бива да казваме имена, но факти. Азъ ви казахъ, че подобни работи въ днешното управление не ставатъ, когато вие подметнахте, че г. Такевъ далъ нѣколко такива екземпляри на г. Кръстевъ, като споменахме и г. Кубадинова. Г. Кубадиновъ е адвокатъ-юристъ; той бѣше окръженъ управителъ въ Стара-Загора. Прѣстѣпление нисако не е извършилъ, но се оказа, че за полицейска служба не е, и затуй се уволни и си отиде човѣка за прѣдседателъ на окръженъ сждъ. Никакво прѣстѣпление не е извършилъ, само че не бѣше за тази работа, която му бѣше повѣрена.

Т. Теодоровъ: Обвинението Ви не е противъ Георги Писановъ; обвинението е противъ партията и правителството, което го е назначило за сждия, слѣдъ като е билъ човѣкоубиецъ, слѣдователно, не на Писанова е дългъ да се обясни, а на мене е дългъ, защото това е станало въ врѣмето на народната партия. Е добръ, азъ ви заявявамъ, че Георги Писановъ не е никакъвъ човѣкоубиецъ, а само по клеветнически инстинктъ нѣкой може да твърди това глшо. Г. Писановъ, панетина, бѣше далъ подъ сждъ г. Такева за клевета чрѣзъ печата и г. Такевъ се оправда, но по такъвъ начинъ, като прокуроръ бѣше г. Александъръ Христовъ, който трѣбваше да поддържа обвинението отъ страна на Писанова, а на Писанова, който бѣше граждански ищецъ, не му връчиха призовката, за да може да се яви въ сждебното заседание и да се защити.

А. Христовъ: Това не е вѣрно. Призовката му бѣше връчена.

Т. Теодоровъ: Това е вѣрно, г. Христовъ, и вие можете лесно да разберете, че при такива условия една оправдателна присжда може да излѣзе за г. Такева, безъ съ това да се счита, че дѣйствително е доказано, че г. Писановъ е човѣкоубиецъ, защото, ако г. Такевъ има убѣждение, че г. Писановъ е човѣкоубиецъ, той, когато стана министъръ на вътрѣшнитѣ работи, имаше вснчката морална обязаностъ да го привлѣче подъ углавна отговорностъ, защото той се обвинява въ убийството на интимния другаръ на г. Такева и чутъ ли не и въ покушение противъ г. Такева. Е добръ, ако бѣхъ азъ на мѣстото на г. Такева и ако имахъ убѣдението, че г. Писановъ е човѣкоубиецъ, азъ нѣмаше да го покая, азъ нѣмаше да покая никого билъ той отъ вашитѣ

или отъ напътѣ, ако съмъ убѣденъ, че той е извършилъ човѣкоубийство или други прѣстѣпления, както има доказателства, че съмъ възбудилъ прѣслѣждане противъ депутати и противъ правителствени депутати, противъ наши депутати за прѣстѣпления, и които сж оправдани при други режими, но азъ бѣхъ длъженъ да възбудя прѣслѣждане и съмъ го възбудилъ, безъ да гледамъ, че сж наши депутати. Тѣй че, само така, голословно да се хвърлятъ клевети противъ хора, за които нѣма никакво доказателство, че сж извършили прѣстѣпление, е само по себе си прѣстѣпление и безчестие, и ние трѣбва да се отучимъ това да правимъ. Правимъ го въ печата, правятъ го по-скоро други, . . .

Прѣдседателъ: Ама Вие го правите и тукъ, въ Народното събрание.

Т. Теодоровъ: . . . но въ едно Народно събрание скромно е . . .

А. Христовъ: Ама Вие подметнахте.

Т. Теодоровъ: Това, което подметнахъ азъ, подметнахъ го на мѣсто, въ свръзка съ управлението на г. министра на правосѣдието.

Ако искате, ще ви кажа още едно нѣщо: че г. Такевъ си послужилъ въ този процесъ на Писанова съ свидѣтелството на двама души, лъжливи свидѣтели, . . .

Прѣдседателъ: Оставете тѣзи работи, моля Ви се; този процесъ не е на дневенъ редъ.

Т. Теодоровъ: . . . отъ които единиятъ бѣше Филипъ Димитровъ, вториятъ — нѣкой си Поповъ, а г. Христовъ бѣше прокуроръ.

А. Христовъ: Моля, моля.

Т. Теодоровъ: И когато г. Такевъ дойде на властъ назначи и двамата си свидѣтели за околийски началници, а г. Христова избра за депутатъ.

А. Христовъ: Моля, моля.

Т. Теодоровъ: Да-ли г. Писановъ е билъ човѣкоубиецъ и да-ли г. Такевъ си е послужилъ съ лъжливи свидѣтели, най-интересно ще бѣде, ако се възбуди друго дѣло противъ г. Такева и желателно е да се възбуди, . . .

Прѣдседателъ: (Силно звѣни) Моля, г. Теодоровъ, говорете, по прѣдмета. Оставете тѣзи работи.

Т. Теодоровъ: . . . за да се види да-ли присѣдата не е основана на тѣзи лъжливи свидѣтели . . .

А. Христовъ: Г. Теодоровъ, въ 1899 г. азъ бѣхъ замѣстникъ-прокуроръ, но не партизанинъ, и азъ заварихъ обвинителенъ актъ. Азъ тогава не се познавахъ . . .

Т. Теодоровъ: Азъ казвамъ това, като виждамъ каква голѣма симпатия има г. Такевъ къмъ свидѣтелитъ и прокурора по онова врѣме, въ онова дѣло.

А. Христовъ: Това е обвинение отъ публиченъ характеръ. Тамъ сждѣтъ произнесе присѣда и тая присѣда никой не я атакува. Вие сте адвокатъ, и знаете това. Г. Писановъ бѣше виканъ и не се яви.

Т. Теодоровъ: Не бѣше виканъ.

А. Христовъ: Виканъ бѣше. И се изслушаха 6—7 души свидѣтели.

Т. Теодоровъ: Не е вѣрно — само двама души свидѣтели се викаха, защото азъ се интересувахъ, да-ли Писановъ е прѣстѣпникъ или не и четохъ присѣдата.

Прѣдседателъ: (Звѣни) Ама, г. Теодоровъ, оставете личнитъ разправи.

Т. Теодоровъ: Сега още една бѣлѣжка по въпроса, който азъ направихъ на г. министра на правосѣдието. — Но нека свърша съ този инцидентъ.

Министъръ М. Такевъ: Никого не допускахъ, че недобросѣвестността може да отиде толкова далече, щото да си позволи г. Теодоровъ да казва, че азъ прѣди 10 години, когато ме стрѣляха по межданинѣ, съмъ си служилъ съ лъжливи свидѣтели.

Т. Теодоровъ: Като е призналъ за Васъ смекчающи обстоятелства. Допущамъ, че Вие можете да не знаете, че тѣ сж лъжливи свидѣтели, но азъ Ви казвамъ, че сж такива.

Министъръ М. Такевъ: Г. Теодоровъ! Вие можете всичко да казвате за хората, които нѣма тукъ да се защитятъ. За мене, обаче, е важно едно, че тия хора прѣдъ сѣдилището похъ клетва казаха: „Мене ме накара окръжниятъ управителъ, мене — полицейскиятъ приставъ и мене — околийскиятъ началникъ да устроя убийството на г. Такева“. И прокурорътъ заключи: „При тия данни азъ не мога да поддържамъ обвинението противъ г. Такевъ, който обвинява г. Писанова въ вербуване човѣкоубийство“. И сждѣтъ, състоящъ се отъ трима юристи и имайки прѣдъ видъ показанията на тия 7 души свидѣтели, които подъ клетва изповѣдаха това, не можеше да издаде, освѣнъ оправдателна за мене присѣда. Дотогава, докогато Вие, г. Теодоровъ, и вапшиятъ политически приятель г. Писановъ не докажете, че тѣ сж лъжливи свидѣтели, дотогава присѣдата е вѣрна. А азъ за мене, и когато ще влѣза въ гроба, ще знаа, че той е устроилъ убийството на Алека.

Т. Теодоровъ: Докато единъ министъръ на вътрѣшнитъ работи знае за единъ човѣкъ, че е убиецъ на единъ близкъ приятель и не прави нищо, за да бѣде наказанъ човѣкоубиецътъ, азъ не мога да почитамъ таковъ министъръ, защото не негово право, а негова длъжностъ е да прѣслѣдва човѣкоубийцитъ, и ако не смѣятъ . . .

Министъръ М. Такевъ: Ако азъ искахъ да се ровя въ миналото, за да туря на подсеждимата скамейка всички онѣзи, които вършиха въ вапше врѣме прѣстѣпления, . . .

Нѣкой отъ прѣдставителитъ: Минало е врѣме вече.

Т. Теодоровъ: За човѣкоубийство давността е 20 години.

Министъръ М. Такевъ: . . . то Вие ще бждете първиятъ, който ще ме обвините въ долно партизанство, . . .

Т. Теодоровъ: Не.

Министъръ М. Такевъ: . . . че искамъ да си служа съ властѣта, която имамъ, за да прѣслѣдвамъ свонѣтъ политически противници. Затуй азъ казвамъ: за онѣзи процеси — и Вие знаете на съвѣстѣта Ви какъ тежатъ — нѣма да отваряме стари рани. Присѣдата е тукъ. Има прокурорски паркетъ нека я вземе, каквото щатъ да правятъ. Но азъ, който съмъ заинтересуванъ и който днесъ имамъ властѣта въ ржката, да отида да се ровя, Вие ще бждете пър-

виятъ, който ще ме обвините въ най-долно партизанство. Ето защо азъ не отивамъ да се ровя въ архивитъ, за да раздразнявамъ стари рани, за които азъ вѣрвамъ, че е по-добъръ да се тури едно було надъ тѣхъ, защото краятъ е, може би, безисходенъ. Азъ нѣмахъ да отварямъ тази дума, никога не съмъ споменалъ за това въ продължение на 2 години, което е станало. Но Вие ме апострофирахте, когато азъ мълчахъ, Вие подхвърлихте по мой адресъ сарказми за „екземпляри“. Азъ мълча, както виждате, отъ известно време, защото не искамъ да си създавамъ неприятности и да занимавамъ камарата съ вашитъ разпрасии.

Т. Теодоровъ: Не съмъ азъ причината, а Вие.

Министъръ М. Такевъ: Азъ-Ви моля още веднажъ, да не правите никакво апострофиране.

Т. Теодоровъ: Азъ не Ви признавамъ никакви смекчающи обстоятелства, да не ги прѣслѣдвате. Азъ ги прѣслѣдвахъ и направихъ, да се обясятъ двама души дѣйствително виновни за убийството на Алека Константиновъ.

Прѣседателъ: Г. Теодоровъ! Оставете тѣзи разпрасии.

Т. Теодоровъ: И ако азъ знаехъ, че г. Писановъ бѣше замѣсенъ въ това убийство, азъ нѣмахъ да го пожела, както не пожелахъ и онзи капитанъ отъ свитата на княза — Бойчевъ, и онзи дворцовъ човѣкъ Новеличъ, за да отидатъ и двамата на вѣжето по дѣлото на Ана Симонъ. Тѣй разбирамъ азъ дълга на единъ министъръ. Никакви снизхождения Вие не можете да правите, никакви прѣстъпления Вие не можете да забравяте, прѣслѣждането имъ е Вашъ дългъ — и ако най-сетнѣ, по една, или друга, или трета причина не го прѣслѣдвате за човѣкоубийство, тогава бждете логични и не казвайте, че е човѣкоубиецъ, защото, ако би билъ въ камарата, той има право да иска отчетъ отъ Васъ.

Министъръ М. Такевъ: Позволете! Вие отказате да дадете позволение да се сѣди Писановъ.

Т. Теодоровъ: Ако искате да разровите тия работи, азъ не мога отъ тази присѣда да взема поводъ, за да дамъ този човѣкъ подъ прѣслѣждане за човѣкоубийство. Какъ да доказвамъ, че азъ, министъръ, не съмъ виновенъ, когато не съмъ знаелъ и не вѣрвамъ въ неговата виновностъ. Отдѣ накждъ да го считамъ за доказано? Ако тѣзи господа сж лъжесвидѣтели...

Прѣседателъ: (Звъни) Моля, не се разпрасвайте, г. Теодоровъ.

Т. Теодоровъ: Единъ началникъ или единъ приставъ извършилъ човѣкоубийство и отъ присѣдата...

Прѣседателъ: (Силно звъни) Моля, г. Теодоровъ, нѣма да позволя по-нататъкъ да се разпрасате.

Министъръ М. Такевъ: Г. Теодоровъ! Архивата на министерството е тукъ и тя казва, че Вие сте отказали да дадете съгласието си да се даде приставътъ подъ сѣдъ.

Т. Теодоровъ: Вие обвинявахте и Константина Величковъ въ това убийство и, когато Величковъ умрѣ, отидохте съ цилиндъръ на глава и се поклонихте на праха му и изобразявахте единъ човѣкъ, който искрено плаче и скърби за Величкова. Вие сте безподобенъ лицемеръ! Вие сте били винаги фалшивъ. (Шумъ)

Прѣседателъ: (Звъни продължително) Г. Теодоровъ! Последенъ пътъ Ви моля да прѣстанете. Прѣкалявате го вече. Говорете по прѣдмета.

Т. Теодоровъ: Искахъ да се обясня. Г. прѣседателю! Минахъ на другъ прѣдметъ, по г. Такевъ ме прѣдизвика и азъ съмъ длъженъ да му се отплатя за всичко, защото чувствавамъ себе си за правъ.

Прѣседателъ: Вие сте всекога правъ!

Т. Теодоровъ: Азъ искахъ да забѣлѣжа, че Кубадиновъ бѣше администраторъ, че бѣше единъ управител, отъ когото се оплакваха всички и г. Такевъ го направи прѣседателъ на окръжентъ сѣдъ.

Прѣседателъ: Оставете това; говорете по прѣдмета. Права Ви напомняне.

Т. Теодоровъ: Въ сѣщия градъ Стара-Загора, дѣто бѣше и управителъ партизанинъ.

Прѣседателъ: Говорете по прѣдмета.

Т. Теодоровъ: Г. прѣседателю! Трѣбваше да спрете г. Такева, за да не ме прѣжжесва, защото той бѣ революционеръ, а сега...

Прѣседателъ: Говорете по прѣдмета, а оставете личноститъ. Не знай, г. Теодоровъ, по какъвъ начинъ да Ви кажа, че трѣбва да говорите по прѣдмета.

Т. Теодоровъ: Да, сега съмъ на прѣдмета. Сега за забѣлѣжката, г. г. народни прѣдставители, която ме прѣдизвика да се отклони толкова много. Азъ ще сподѣля мнѣнието на г. Христова, съ когото досега по другия въпросъ бѣхме противни; азъ ще сподѣля неговото мнѣние по забѣлѣжката, както и мнѣнието на г. Рашко Маджаровъ — въ втората му половина. Не може да се приеме забѣлѣжката, както е редактирана отъ комисията, а — веднага ще сключо, защото искамъ да бжда краткъ — би било най-добъръ и най-цѣлесобразно да се приеме забѣлѣжката тѣй, както е направена въ законопроекта на г. министра на правосѣдието, по слѣднитъ съображения. Тази забѣлѣжка, която я има въ законопроекта, тя е взета буквально отъ забѣлѣжката въ чл. 208 на сега дѣйствуещия законъ. Но този чл. 208, сега дѣйствуещъ, не е оная чл. 208, който бѣ въ проекта на закона отъ 1898 г., изработенъ отъ правителството на народната партия.

Нѣкой отъ мнозинството: Ама ти бѣше лидеръ на народната партия тогава.

Т. Теодоровъ: Чл. 208, както сега е въ закона, е гласуванъ на 12 юний 1899 г. и стана законъ въ врѣмето на Радославова. Съ тази забѣлѣжка този членъ се ритваше назадъ. Споредъ закона, изработенъ отъ правителството на народната партия, всички тия лица, които занапрѣдъ неудовлетворяваха на ценза, по теорията, която разви тукъ днесъ г. министърътъ на вътрѣшнитъ работи, трѣбваше да се подчинятъ на сѣдбата си — нѣмате, приятели, качеството, за да бждете по-нататъкъ сѣдии, или адвокати, помирете се съ сѣдбата си, търсете си другадѣ хлѣбъ. Обаче, въ Радославово време тѣзи хора, които по такъвъ начинъ се лишаваха отъ хлѣба си, замолеха народното прѣдставителство и, по прѣдложение на г. Досева, се прие едно изключение, и туй изключение, както е и тукъ прѣдставено, бѣше врѣменно, само за единъ пътъ, съ условие че за въ бждѣще вече нѣма да се допуца. И забѣлѣжката имаше съдържанието, както я виждате сега въ законопроекта, а именно, лицата, които до 12 юний 1899 г. сж упражнявали сѣдийска

служба — и само дотогава — и които сж служили 10 години непрѣкъснато като сѣдии, или пъкъ 4 години сж служили, но иматъ III-класно образование — защото онѣзи, които сж служили 10 години, могатъ да нѣматъ и II-класно образование — като изключение, да не имъ се взема хлѣба на стари години, като една врѣменна отстъпка отъ принципа на закона, като едно прѣходно правило, хайде да имъ се даде право да бждатъ помощници-адвокати. Но това нѣщо бѣше само дотогазъ. Можете ли вие да направите днесъ сжщото и да разпространите туй изключение и до 1910 г., т. е. слѣдъ като сж се минали подиръ това вече пѣли 11 г.? Не можете, г. г. народни прѣдставители, защото, въ продължение на 11 години, ние имаме вече достатъчно количество хора и за адвокати и за помощници-адвокати, и туй изключение, което на врѣмето си е било направено за онѣзи хора, не може да се направи за сѣднитѣ, които подиръ тази, епоха пакъ по едно измѣнение, направено въ 1904 г., станаха сѣдии за хатъръ; не че нѣмахме ние кандидати за сѣдии съ юридическо образование, но искаше се да се фаворизиратъ извѣстни елементи, извѣстни лица, въ врѣмето на стамболовиститѣ, и по-рано, да се назначатъ тѣ за сѣдии и да се държатъ такива, макаръ че нѣматъ нужнитѣ качества по закона; за хатѣра на тѣзи лица, за хлѣба, ако щете, на тия лица г. г. радославиститѣ измѣниха принципитѣ на закона. Днесъ, обаче, нѣма никакво основание да бждемъ снизходителни къмъ тия лица. Ние можемъ да имъ кажемъ: „вашиятъ права бѣха прѣсечени още на юлий 1899 г. — нѣма какви права да ви създаваме сега“. Асж тия права, които тѣ добиха, тѣ сж ги добили въпрѣки принципитѣ на закона. Тѣй би трѣбвало да отговоримъ. И този отговоръ удовлетворява и принципитѣ на справедливостъ, и принципитѣ на цѣлесобразностъ, и принципитѣ на законността и логиката, удовлетворява и нуждитѣ на адвокатското звание; защото какво нѣщо е помощници-адвокати, г. г. народни прѣдставители? Ми се струва, че малцина знаятъ, какво нѣщо е помощници-адвокати.

Б. Тоневъ: Всички знаемъ.

Т. Теодоровъ: И знаете ли, защо малцина го знаятъ? Защото го нѣма въ закона. Помощници-адвокати сжществуваша само до 1898 г. Този институтъ е врѣмененъ. Той е осѣденъ да изгасне въ нашитѣ закони. Нашитѣ закони признаватъ адвокати като принципъ, а помощници-адвокати не признаватъ. Азъ искамъ да обърна вниманието ви върху тази страна на въпроса, защото тя е най-важната, и азъ искамъ да оправдая себе си, че азъ съмъ искалъ да имъ взема хлѣба...

Г. Данаиловъ: Часътъ е 12, г. прѣседателю; трѣбва да си отидемъ.

Д. Драгиевъ: Трѣбва да си отидемъ; 12 ч. минава.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: На-ли приехме, додѣто се свърши законътъ?

К. Мирски: Отъ 12 ч. не можемъ повече. Г. Драгиевъ пакъ ще ни обвинява.

Т. Теодоровъ: Азъ сега ще свърша; моля ви да ме изслушате.

Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: Знаемъ ние що е помощници-адвокати.

Т. Теодоровъ: Двѣ минути, г-да.

С. Савовъ: Г. прѣседателю! Да се прилага правилникътъ.

К. Мирски: Има ли 12 ч.?

Обандатъ се: Има.

К. Мирски: Г. прѣседателю! 12 ч. е; не можемъ повече да засѣдаваме; моля затворете засѣданието.

Прѣседателъ: Сега ще свърши г. Теодоровъ.

Т. Теодоровъ: Двѣ минути, г-да; досега щѣхъ да свърша. По закона за адвокатитѣ, до 14 мартъ 1898 г. имаше помощници-адвокати; тѣ бѣха прѣвидени въ закона и тѣхнитѣ права бѣха само да наследятъ прѣдъ мировитѣ сѣдилища и да продължаватъ дѣлата, захванати въ мировитѣ сѣдилища, прѣдъ окръжнитѣ сѣдилища по апелативенъ редъ, но въ окръжнитѣ сѣдилища, или въ по-горна инстанция не можеха да заночватъ или да продължаватъ дѣла. Въ 1898 г., 14 мартъ, тая статия шеста отъ закона за адвокатитѣ, едничката, която говорѣше за тѣхъ, биде отмѣнена. Отмѣнена бѣше, защото тая законъ бѣше измѣненъ асж и въ други членове, въ които се казваше: занапрѣдъ адвокати ще бждатъ хора съ юридическо образование. Въпросътъ е разрѣшенъ още тогава, но ако при все това сжществуватъ помощници-адвокати, то сжществуватъ поне тѣзи, които иматъ въ 1898 или 1899 г. спечелени права отъ минало врѣме, защото този законъ като ги отмѣнява занапрѣдъ, признава, обаче, правата на тѣзи, които сж били дотогава такива, да продължаватъ професията си, докато измратъ, защото не е добръ да отнемаме придобититѣ вече права на извѣстни хора — направи се изключение. Но този е единъ институтъ, който се търпи у насъ по изключение и който е осѣденъ да изчезне окончателно, може би, подиръ 10—15 години, а сега стая заблѣжка вие искате да увеличимъ числото имъ, да хвърлимъ още едно голѣмо количество бивши сѣдии за помощници-адвокати. Въ сжщностъ трѣбва да имаме адвокати, а не помощници-адвокати, защото, когато единъ сѣдия сбърка, има по-горна инстанция, която да поправи погрѣшката му, но, когато помощникъ-адвокатъ сбърка, нѣма кой да поправи грѣшката му.

Ходатайствувамъ да се приеме законопроектътъ на правителството, който запазва сжществующето положение отъ 1899 г. и нови права не създава, но и стари не отмѣнява. То е най-справедливото, а всичко друго ще трѣбва да се остави на страна.

Нѣкои прѣдставители: Да се гласува.

Прѣседателъ: Часътъ е 12, а има записани още 10 души; ако се откажатъ, то е друго нѣщо.

Г. Данаиловъ: Да се откажатъ. Стига вече толковъ.

К. Мирски: Азъ не се отказвамъ.

Прѣседателъ: Понеже часътъ минава 12, азъ ще вдигна засѣданието.

Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Азъ ви моля, нека гласуваме и този членъ отъ законопроекта, и слѣдъ туй ще вдигнемъ засѣданието.

Прѣседателъ: Има записани още да говорятъ.

Министъръ М. Такевъ: Тѣ не се ли отказаха да говорятъ?

Прѣседателъ: Не сж се отказали.

Министъръ М. Такевъ: Азъ ги моля да се откажатъ.

Нѣкой отъ мнозинството: Г. Мирски 5 пѣти гори, а г. Христовъ 4 пѣти.

Министъръ Д-ръ Т. Кръстевъ: Ама Вие, г. Мирски, говорихте по този членъ. Моля Ви се, откажете се.

К. Мирски: Азъ имамъ право на обяснение 15 минути.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Понеже г. Мирски не се отказва — това е негово право — и понеже часътъ е вече 12, не можемъ да продължаваме засѣданieto, то азъ ви моля да се продължи дневниятъ редъ за утрѣ, като, слѣдъ свършването на този законопроектъ, се турятъ на първо мѣсто въ дневния редъ на трето четене законопроектътъ за ипотеки, законопроектътъ за нотапуиситъ, . . .

Г. Данаиловъ: Законопроектътъ за мѣрките и теглилки?

Министъръ М. Такевъ: . . . законопроектътъ за свръхсметенъ кредитъ по Министерството на търговията и земледѣлието отъ 1 милионъ лева — гласували вече на двѣ четения. И ако ви искамъ да туримъ тѣзи три законопроекта на първо мѣсто въ дневния редъ, слѣдъ законопроекта за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ закона за сѣдоустройството, то е, за да свършимъ съ тѣзи три законопроекта и да имаме дѣйствително една изчистена вече отъ парламента материя. Слѣдъ това да се тури на дневенъ редъ втора точка: второ четене на законопроекта за мѣрките и теглилки и на законопроекта за минитъ, и слѣдъ туй слѣдва трета точка: първо четене на законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за Дирекцията на статистиката, на законопроекта за професионалното образование и на законопроекта за измѣнения на избирателния законъ. И слѣдъ туй ще продължимъ . . .

П. Войниковъ: Пропуснахте трето четене на законопроекта за лозарството и овощарството.

Министъръ М. Такевъ: Да, виноватъ. Г. Войниковъ е правъ — да се тури на трето четене още и законопроектътъ за лозарството и овощарството, и то на пръвъ дневенъ редъ слѣдъ законопроекта, който сега разглеждаме.

Прѣдседателъ: Има думата г. Данаиловъ.

Прѣдседателъ: **Х. Славейковъ.**

Секретаръ: **А. Христовъ.**

Началникъ на Стенографското бюро: **Т. Гължбовъ.**

Г. Данаиловъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ нѣколко дни, ще кажа отъ нѣколко засѣдания, даже прѣди да се поставятъ на дневенъ редъ, на второ четене, поправките на закона за сѣдоустройството, бѣше поставенъ на дневенъ редъ законопроектътъ за мѣрките и теглилки и знаете, какви голѣми претенции се заявиха отъ наша страна, отъ страна на народните прѣдставители, за този законопроектъ, и колко се искаше да се прокара, колкото се може по-скоро. Каза се, че може да се отложи само затуй, защото законопроектътъ, който разглеждаме сега, може да се свърши въ двѣ засѣдания. Станаха, обаче, 6 засѣдания, а утрѣ е седмото засѣдание. Азъ мисля, че г. министърътъ ще се съгласи съ насъ, да поставимъ на второ четене за утрѣ, слѣдъ този законопроектъ, който сега разглеждаме, законопроекта за мѣрките и теглилки и послѣ да дойдемъ къмъ третото четене на останалитъ законопроекти, толкова повече, че техниката на законодателството изисква да има единъ промежутъкъ между второто и третото четене. Затуй да прокараме на второ четене законопроекта за мѣрките и теглилки и слѣдъ туй ще дойдатъ другитъ законопроекти на трето четене. Прѣдъ видъ на голѣмата важностъ на този законопроектъ, азъ мисля, че г. министърътъ самъ ще се съгласи, безъ да прѣдлагамъ прѣдложение за гласуване по този въпросъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитъ работи.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Всички турени тукъ на дневенъ редъ законопроекти, които сѣ внесоха — а има и много други, които не сме турили на дневенъ редъ — азъ се надѣвамъ, че ще имаме врѣме да ги гласуваме. Но ако азъ искамъ да се турятъ тѣзи законопроекти на трето четене, то е да свършимъ съ тѣхъ, да излѣзатъ отъ камарата и слѣдъ туй ще дойде на второ четене законопроектътъ за мѣрките и теглилки и слѣдъ единъ день ще го туримъ на трето четене; това е, както казахъ, необходимо, за да започнатъ да излизатъ отъ камарата и да си отидатъ по надлежния каналъ гласуванитъ вече законопроекти; това е, ако щете, и въ полза на актива на парламента, защото, дѣйствително, много врѣме е работилъ. Че законопроектътъ за мѣрките и теглилки ще стане законъ, въ това не се съмнѣвамъ.

Прѣдседателъ: Моля, които приематъ прѣдложения отъ г. министра на вътрѣшнитъ работи дневенъ редъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събраието приема.

Вдигамъ засѣданieto.

(Вдигнато въ 12 ч. 10 м. полунощъ)

Подпрѣдседателъ: **Н. Гимиджийски.**